T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE SEVGİ EĞİTİMİ

GÖNÜL YILDIRIM

İzmir
2023

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE SEVGİ EĞİTİMİ

GÖNÜL YILDIRIM

DANIŞMAN
PROF.DR. ALİ EKBER GÜLERSOY

İzmir
2023

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sevgi Eğitimi" adlı çalışmanın içerdiği fikri izinsiz başka bir yerden almadığımı; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında ve bölümlerinin yazımında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yaptığımı ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, ayrıca bu çalışmanın Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve *intihal içermediğini* beyan ederim. Herhangi bir zamanda aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonuca razı olduğumu bildiririm.

26/07/2023

Gönül YILDIRIM

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

Tarih: 23/08/2023

Tez Başlığı:

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sevgi Eğitimi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam **144** sayfalık kısmına ilişkin, **23/08/2023** tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (**Turnitin**-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin **benzerlik oranı % 29'dur.**

- http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/ adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ■

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) □	**Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30)** ■
□ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, □ Kaynakça hariç, □ Alıntılar dâhil, □ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	■ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, Kaynakça dâhil, Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ■ **EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde.** ■	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : **Gönül Yıldırım**
Öğrenci No : [redacted]
Anabilim Dalı : **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı**
Programı : **Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı**
Statüsü : Yüksek Lisans ■ Doktora □

ÖĞRENCİ	**DANIŞMAN**
Gönül Yıldırım 23.08.2023	Prof.Dr. Ali Ekber GÜLERSOY 23.08.2023

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (□) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 [redacted] veya [redacted]) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.

TEŞEKKÜR

Eğitim hayatım boyunca her zaman yanımda olan ve beni her zaman desteklediklerini yürekten hissettiğim, üzerimde çok emeği olan öncelikle sevgili ve çok kıymetli anneme, babama ve kardeşlerime, bana her zaman güvenen ve beni yüreklendiren sevgili arkadaşlarıma, tez sürecimde ihtiyacım olan imkanları bana sağlayan okul müdürüm kıymetli Hüseyin TUNÇ'a, tüm eğitim hayatım boyunca üzerimde emeği olan tüm hocalarıma ve yüksek lisans eğitimim sürecinde bilgisinden ve tecrübesinden çok şey öğrendiğim, sorduğum tüm sorulara cevap aldığım, azmini ve çalışkanlığını takdir ettiğim kıymetli danışman hocam Prof. Dr. Ali Ekber GÜLERSOY'a çok teşekkür ederim.

Gönül Yıldırım

Bursa, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET x
ABSTRACT xi
BÖLÜM I 1
GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 1
1.2. Amaç ve Önem 3
1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri 3
1.4. Sınırlılıklar 4
1.5. Varsayımlar 4
1.6. Tanımlar 5
BÖLÜM II 6
KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 6
2.1. Sosyal Bilgiler Eğitimi 6
2.2. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Amacı ve Önemi 7
2.3. Dünya'da Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi 9
2.4. Türkiye'de Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi 10
2.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar 12
2.5.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler 12
2.5.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler 14
2.5.3. Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler 14
2.6. Değer Nedir? 15
2.6.1. Değerlerin Özellikleri 16
2.6.2. Değerlerin Sınıflandırılması 17

2.6.2.1. Spranger Değer Sınıflaması 17
2.6.2.2. Rokeach Değer Sınıflaması 18
2.6.2.3. Schwartz Değer Sınıflaması 18
2.7. Değerler Eğitimi ve Değer Öğretimi Yaklaşımları 19
2.7.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı (Telkin Yoluyla Öğrenme) ... 19
2.7.2. Değerleri Açıklama Yaklaşımı (Değerleri Belirginleştirme) 20
2.7.3. Değerler Analizi Yaklaşımı 20
2.7.4. Değer Öğretiminde Bütüncül Yaklaşımlar 20
2.7.4. 1. Karakter Eğitimi Yaklaşımı 21
2.7.4.2. Ahlaki Gelişim Yaklaşımı 22
2.8. Değerler Eğitimi 22
2.8.1. Değerler Eğitiminin Amacı ve Önemi 23
2.8.2. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü 24
2.8.3. Değerler Eğitiminde Okulun Rolü 25
2.8.4. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü 26
2.8.5. Değerler Eğitiminde Çevrenin Rolü 28
2.7.6. Değerler Eğitiminde Karşılaşılan Problemler 29
2.9. Değerler Eğitimi ve Sosyal Bilgiler Dersi 30
2.9.1. Değerler Eğitimi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 31
2.9.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Değerler Eğitimi 32
2.10. Sevgi Nedir? 33
2.10.1. Sevgi Türleri 35
2.10.1.1. İnsan Sevgisi 35
2.10.1.2. Hayvan Sevgisi 36
2.10.1.3. Doğa Sevgisi 37
2.10.1.4. Kardeş Sevgisi 38

2.10.1.5. Arkadaş Sevgisi 39
2.10.1.6. Tanrı ve Din Sevgisi 39
2.10.1.7. Aile Sevgisi 40
2.10.1.8. Vatan Sevgisi 41
2.11. Sevgi Değerinin Önemi ve İşlevi 41
2.11.1. Sevgi Değerinin Bireysel Önemi ve İşlevi 42
2.11.2. Sevgi Değerinin Toplumsal Önemi ve İşlevi 43
2.12. 2018 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Sevgi Değeri 44
2.13. Sevgi Eğitimi 45
2.13.1. Sevgi Eğitiminin Amacı ve Önemi 46
2.14. Sevgi Eğitimi ve Aile 47
2.15. Sevgi Eğitimi ve Okul 48
2.16. İlgili Araştırmalar 48
2.16.1. Uluslararası Araştırmalar 48
2.16.2. Ulusal Araştırmalar 51
BÖLÜM III 61
YÖNTEM 61
3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni 61
3.2. Evren / Örneklem / Çalışma Grubu / Katılımcılar 61
3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları 62
3.4. Verilerin Analizi 63
3.5. Araştırmacının Rolü 64
BÖLÜM IV 65
BULGULAR 65
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar 65

4.1.1. Sosyal bilgiler öğretim programında insan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 65

4.1.2. Sosyal bilgiler öğretim programında aile sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 66

4.1.3. Sosyal bilgiler öğretim programında vatan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 66

4.1.4. Sosyal bilgiler öğretim programında din sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 67

4.1.5. Sosyal bilgiler öğretim programında tanrı sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 68

4.1.6. Sosyal bilgiler öğretim programında hayvan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 68

4.1.7. Sosyal bilgiler öğretim programında doğa sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 68

4.1.8. Sosyal bilgiler öğretim programında arkadaş sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 69

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar 69

4.2.1. 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 69

4.2.2. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 70

4.2.3. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 71

4.2.4. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 72

4.2.5. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 73

4.2.6. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 73

4.2.7. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 73

4.2.8. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 74

4.2.9. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 75

4.2.10. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 76

4.2.11. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 77

4.2.12. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 78

4.2.13. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 79

4.2.14. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 79

4.2.15. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 80

4.2.16. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 81

4.2.17. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 81

4.2.18. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 82

4.2.19. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 83

4.2.20. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 84

4.2.21. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 85

4.2.22. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 86

4.2.23. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 87

4.2.24. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar 88

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar 88

BÖLÜM V 96

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER 96

5.1. Tartışma 96

5.2. Sonuç ve Öneriler 104

KAYNAKÇA 107

EK 1. 122

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların özelliklerine ilişkin bilgiler. 62
Tablo 2. Sevgi Eğilim Ölçeğinin cinsiyete göre farklarına ilişkin t testi sonuçları. 89
Tablo 3. Sevgi Eğilim Ölçeğinin sınıf düzeylerine göre farklarına ilişkin betimsel istatistikler. 89
Tablo 4. Sevgi Eğilim Ölçeğinin sınıf düzeylerine göre farklarına ilişkin ANOVA sonuçları. 90
Tablo 5. Sevgi Eğilim Ölçeğinin tüm sınıf düzeylerine göre madde analiz sonuçları. 90
Tablo 6. Sevgi Eğilim Ölçeğinin tüm sınıf düzeylerinde erkek öğrencilere göre madde analiz sonuçları. 91
Tablo 7. Sevgi Eğilim Ölçeğinin tüm sınıf düzeylerinde kız öğrencilere göre madde analiz sonuçları. 92
Tablo 8. Sevgi Eğilim Ölçeğinin 5. sınıf düzeyindeki öğrencilere göre madde analiz sonuçları. 93
Tablo 9. Sevgi Eğilim Ölçeğinin 6. sınıf düzeyindeki öğrencilere göre madde analiz sonuçları. 94
Tablo 10. Sevgi Eğilim Ölçeğinin 7. sınıf düzeyindeki öğrencilere göre madde analiz sonuçları. 95

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında insan sevgisi. 65
Şekil 2. 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında aile sevgisi. 66
Şekil 3. 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında vatan sevgisi. 67
Şekil 4. 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında din sevgisi. 67
Şekil 5. 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında doğa sevgisi. 68
Şekil 6. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi. 69
Şekil 7. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi. 70
Şekil 8. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi. 71
Şekil 9. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi. 72
Şekil 10. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi. 73
Şekil 11. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisi. 74
Şekil 12. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi. 74
Şekil 13. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi. 75
Şekil 14. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi. 76
Şekil 15. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi. 77
Şekil 16. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi. 78
Şekil 17. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisi. 79
Şekil 18. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi. 80
Şekil 19. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisi. 80
Şekil 20. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi. 81
Şekil 21. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi. 82
Şekil 22. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi. 83
Şekil 23. 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi. 84
Şekil 24. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi. 85
Şekil 25. 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisi. 86
Şekil 26. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi. 86
Şekil 27. 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisi. 87
Şekil 28. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi. 88

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE SEVGİ EĞİTİMİ

Bu çalışmayla Sosyal Bilgiler Dersi öğretim Programı (SBÖP) kapsamında sosyal bilgiler ders kitaplarında sevgi değerine ne ölçüde yer verildiğinin tespit edilmesi, ortaokul öğrencilerinin sevgi eğilimlerinin ne düzeyde olduğunun ölçülmesi ve sevgi eğitiminin öneminin ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu araştırma temelde dokuman incelemesine dayalı tarama modelindedir. Araştırmada kullanılan veriler dokuman kayıtları üzerinden betimsel olarak ve araştırmaya katılan öğrencilerin sevgi eğilimlerinin değişkenlerle ilişkileri incelenmiştir. Bu nedenle araştırma hem betimsel tarama hem de ilişkisel tarama türündedir. Araştırmada kullanılan verilen açısından ise karma araştırma deseni kullanılmıştır. Çünkü hem nitel hem de nicel veriler elde edilmiştir. Araştırmanın nitel boyutu için 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile aynı sınıfların Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları dokümanları kullanılmıştır. Araştırmanın nicel boyutu için Bursa'nın Yenişehir ilçesinde yer alan bir ortaokulda okuyan 5., 6., ve 7. sınıfa giden 274 öğrenciye Sevgi Eğilim Ölçeği uygulanmıştır. Araştırmanın nicel araştırma kısmında ise "Sevgi Eğilim Ölçeği" 5., 6., ve 7. sınıf düzeyinde 274 ortaokul öğrencisine uygulanmıştır. Çalışma sonucunda, Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve ders kitaplarında sevgi değeri ve sevgi değeri unsurlarına yeterince yer verilmediği görülmüştür. Aynı şekilde ortaokul öğrencilerinin sevgi eğilim düzeylerinin de düşük olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak değer öğretimi konusunda önemli derslerden biri olan sosyal bilgiler dersi müfredatı sevgi değeri temelinde daha zengin hale getirilir ise eğitim-öğretim için daha faydalı olacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, değer, sevgi, sevgi eğitimi.

ABSTRACT

LOVE EDUCATION IN SOCIAL STUDIES TEACHING

With this study, it is aimed to determine to what extent the value of love is included in social studies textbooks within the scope of Social Studies Curriculum (SSEP), to measure the level of love tendencies of secondary school students and to reveal the importance of love education. This research is basically in the scanning model based on document analysis. The data used in the research were examined descriptively through the document records and the relationships between the variables of love tendencies of the students participating in the research. Therefore, the research is both descriptive and relational. In terms of the data used in the research, mixed research design was used. Because both qualitative and quantitative data were obtained. For the qualitative dimension of the research, 5th, 6th and 7th grade social studies textbooks and Social Studies Curriculum documents of the same classes were used. For the quantitative dimension of the research, the Affection Tendency Scale was applied to 274 students attending the 5th, 6th, and 7th grades in a secondary school in the Yenişehir district of Bursa. In the quantitative research part of the research, the "Love Tendency Scale" was applied to 274 secondary school students at the 5th, 6th, and 7th grade levels. As a result of the study, it was seen that the elements of love value and love value were not sufficiently included in the Social Studies Curriculum and textbooks. Likewise, it was determined that the love tendency levels of secondary school students were also low. As a result, it can be said that if the curriculum of the social studies course, which is one of the important courses in value teaching, is enriched on the basis of the value of love, it will be more beneficial for education.

Keywords: Social studies, value, love, love education.

BÖLÜM I

"Sevgi, insanlığın dayandığı en büyük hakikattir."
Samuel Smiles

GİRİŞ

Araştırmanın bu kısmında problem durumu, amaç ve önem, problem cümlesi ve alt problem cümleleri, sınırlılıklar, varsayımlar ile tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İnsan yaşamının teknik, teknolojik ve dijital iş dünyasına hapsolduğu, yaşamsal faaliyetlerin aceleye getirildiği, sakinliğin, dinginliğin ve çoğu kez düşünmenin rekabet ortamında göz ardı edildiği günümüz dünyasında insanlar acılar, yokluklar ve yoksunluklar içerisinde kalmaktadırlar (Veysal, 2010, s.50). Bireyin bir makine veya robot olmamasından kaynaklı hızla gelişen, değişen, mekanikleşen ve küreselleşen bu dünyaya uyum sağlama sürecinde yaşadığı ve yaşayacağı fiziksel ve ruhsal sorunlar göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir (Meydan, 2014, s.94-96). Biyolojik bir canlı olduğu kadar manevi, ruhsal ve aşkın yönleri olan insan, popüler kültürün ve endüstri çağının, tüketim toplumuna yetiştirmeye çalıştığı sadık bir üyeden çok daha fazlasıdır (Tüfenkçi ve Çetin, 2017, s.497).

Bugünün dünyasında maddi bakımdan gelişen insanların manevi yönden yaşamış oldukları sorunlar ve huzursuzluklar, devletleri bu sorun ve huzursuzlukların nasıl giderilebileceğine dair çözüm önerileri aramaya yöneltmektedir (Kurtoğlu, 2019, s.59). Özellikle karakter gelişimini henüz tamamlayamayan gençlerde ve çocuklarda dünyada ve toplumlarda yaşanan psikolojik değişim ve dönüşümlere ayak uydurma noktasında ciddi sıkıntılar gözlenmektedir (Yiğittir ve Öcal, 2010, s.408). Bu bağlamda bu sorunlar ile yüzleşen devletler fertlerine geçmişlerinde var olan millî değerler ile diğer kültürler arasında ortaklık teşkil eden bazı evrensel değerleri kazandırma çabasına girişmişlerdir (Kurtoğlu, 2019, s.56-59). Nitekim değerler toplumu ayakta tutan, toplumda huzur ve barış ortamının oluşmasına, devam etmesine katkı sağlayan ve insanları ortak paydada buluşturan önemli etmenlerdir (Ersoy ve Şahin, 2012, s.1535).

Devletler okullar kanalıyla hazırlamış oldukları eğitim-öğretim programları ile değerlerin aktarımı amaçlarını yerine getirmektedirler. Türkiye'de de bu amacı yerine getirmesi planlanan ders programları değişikliği, 2004 yılında sosyal bilgiler dersi başta olmak üzere, fen bilimleri, hayat bilgisi, din kültürü ve ahlak bilgisi vb. gibi derslerde değerlere yer verilmesi ile başlamıştır (Yiğittir, 2010, s.209). Değerlerin bireylere aktarılması ve öğretilmesi bağlamında aile ve çevre faktörünün dışında eğitim kurumlarının

önemi yapılan bütün araştırmalarda ulaşılan nihai sonuçtur. Bununla birlikte okulları değer aktarımı ve öğretimi konusunda aile ve çevre faktöründen ayıran en önemli husus okullarda formal eğitimin verilmesidir (Bursa ve Köse, 2017, s.341).

Toplumu ve insanı anlamanın temeli sayılan sosyal bilgiler, bireyin içinde yaşadığı toplumu anlamlandırabilmesi ve tanıyabilmesi, yaşadığı kültürün sürekliliğini ve yeniden inşasını sağlayabilmesi, içinde yaşadığı toplumun nasıl bir uygarlık zeminine yaslandığını fark edebilmesi ve bu zemini devam ettirebilmesinin yollarını bireye öğretme konusunda mihver olan derslerden birisidir (Yeşilyurt, 2020, s.452). Bu sebeple toplumu ve bireyleri ortak paydada buluşturan değerlerin öğretilmesi hususunda sosyal bilgiler dersi oldukça önem arz etmektedir. Sosyal bilgiler dersi yaşamı konu alan ve toplumsal ilişkileri anlamayı hedefleyen bir ders olduğu için değer temelli bir yaklaşımı içermesi kaçınılmazdır. (Yaşar ve Çengelci, 2012, s.3). Bu bağlamda Türkiye ve dünyadaki diğer ülkelerin öğretim programları incelendiğinde sosyal bilgiler dersi programlarında çeşitli değerlerin kazandırılmaya çalışıldığı görülmektedir (Bursa ve Köse, 2017, s.341-343).

Türkiye de son dönemlerde özellikle önem arz etmesi sebebiyle Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 18 Temmuz 2017 tarihinde "Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine" başlığı ile yayınladığı raporda öğrencilere aktarılması hedeflenen millî, manevi ve evrensel değerlerin on ana başlık altında toplanmış olması önemli bir gelişmedir. Ders müfredatlarında öğrencilere aktarılması hedeflenen bu on kök değer: "adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik" olarak sıralanmıştır (MEB, 2017, s.7). Müfredatta öğrencilere aktarılması hedeflenen on kök değerin her biri taşıdığı anlam ve davranışa yansımasının sonuçları ve önemi bakımından sağlıklı bir birey ve sağlıklı bir toplum için oldukça önemlidir. Nitekim gitgide küçülen ve küreselleşen günümüz dünyasında bireylerin huzur, güven, barış, dayanışma ve kardeşlik içerisinde yaşamaları giderek zorlaşmaktadır. Hâlbuki bireylerin insani yaşam koşullarında ruh sağlıklarını koruyup geliştirmeleri sadece sevgi, huzur ve güven dolu bir ortamda mümkündür. Birey için eşsiz ve hayati öneme sahip olan bu konuyu eğitim bilimlerinin yeterince ele almamış olması ise son derece ilginçtir (Ergen, 2006, s.147). Tüm kişisel ve terapötik deneyimler, hak edilmiş olsun olmasın, sevginin neleri başardığını ve sevgisizliğin nelere mâl olduğunu ortaya koymuştur (Maslow, 2001, s.18). Diğer bütün duygular gibi sevgi de zaman içerisinde öğrenilebilecek bir duygudur. Bu nedenle çocukların eğitim-öğretim süreçlerinde üzerinde önemle durulması gereken ve onlara yaşamları boyunca lazım olacak bir eğitim vardır. Bu da "Sevgi Eğitimi"dir (Türkoğlu, Tofur ve Cansoy, 2012, s.2255-2256). Sevginin bulunmadığı eğitimde dâhil

olmak üzere tüm ortamlarda, korku, endişe, sıkıntı gibi psikolojik semptomlara rastlamak mümkündür. Sevginin egemen olduğu ortamlarda olumlu bir etkileşim ve atmosfer oluşur. Sevgi dolu bir ortamda insanlar kendilerini güvende hisseder, kendilerini özgürce ifade edebilir ve açık bir iletişim kurabilirler. Bu tür bir ortamda neşe, espritüel, canlı ve güven veren bir atmosfer oluşur. (Özmen, 1999, s. 194-196).

Gelişen, değişen ve dönüşen günümüz dünyasında manevi yoksunluk içerisinde ruhsal olarak birtakım sıkıntılar yaşayan bireylerin ve toplumların bu sorunları çözmelerinin gerekliliği, eğitim-öğretim faaliyetlerinin bu süreçte önemli rol üstlenmesi, sosyal bilgiler dersinin yaşamı konu edinmesi ve değer aktarımı hususunda ana derslerden biri olması sebebiyle bu araştırma, sosyal bilgiler dersi kapsamında on kök değerden biri olan sevgi değerine Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında (SBÖP) ve sosyal bilgiler ders kitaplarında ne ölçüde yer verildiği, öğrencilerin sevgi algılarının ne olduğu ve sevgi eğitiminin ne denli önemli olduğunu detaylı olarak incelemeyi öngörmektedir.

1.2. Amaç ve Önem

Çalışmanın amacı, SBÖP kapsamında sosyal bilgiler ders kitaplarında sevgi değerine ne ölçüde yer verildiğinin tespit edilmesi, ortaokul öğrencilerinin sevgi eğilimlerinin ne düzeyde olduğunun ölçülmesi ve sevgi eğitiminin öneminin ortaya konulmasıdır. 2018 SBÖP çerçevesinde belirlenen on kök değer arasında sevgi değeri de yer almaktadır. Değerlerin aktarımı ve öğretimi hususunda ise sosyal bilgiler dersi oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal bilgiler dersi kapsamında sevgi değeri ve sevgi eğitimi ile ilgili yapılan literatür taramasında öğretim programının ve ders kitaplarının incelendiği; 5., 6., ve 7. sınıf öğrencilerinin sevgi eğilimlerinin ölçüldüğü ve sosyal bilgiler öğretiminde sevgi eğitiminin önemi başlıklarından oluşan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda bu çalışmanın, sosyal bilgiler dersinde sevgi değerinin eğitimine dair müfredat ve süreçlerin ayrıntılı biçimde incelenmesi yoluyla var olan durumun ortaya konulması, öğrencilerin sevgi algılarının ölçülmesi ve sevgi eğitimi açısından daha etkili çalışmaların yapılmasına katkı sağlaması hedeflenmektedir. Ayrıca bu çalışma alan yazındaki eksikliği gidermeyi ve yapılacak olan diğer çalışmalara kaynak teşkil etmeyi öngörmektedir.

1.3. Problem Cümlesi / Alt Problem Cümleleri

Araştırmanın problem cümlesi "sosyal bilgiler öğretiminde sevgi eğitiminin yeri ve önemi nedir?" şeklindedir. Araştırmanın alt problemleri ise şu şekildedir:

- Sosyal bilgiler öğretim programında sevgi değerine ne ölçüde yer verilmiştir?
    a) Sosyal bilgiler öğretim programında insan sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?

b) Sosyal bilgiler öğretim programında aile sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?
c) Sosyal bilgiler öğretim programında vatan sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?
d) Sosyal bilgiler öğretim programında din sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?
e) Sosyal bilgiler öğretim programında tanrı sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?
f) Sosyal bilgiler öğretim programında hayvan sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?
g) Sosyal bilgiler öğretim programında doğa sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?
h) Sosyal bilgiler öğretim programında arkadaş sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?

- Sosyal bilgiler ders kitaplarında sevgi değerine ne ölçüde yer verilmiştir?
  a) Sosyal bilgiler ders kitaplarında insan sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?
  b) Sosyal bilgiler ders kitaplarında aile sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?
  c) Sosyal bilgiler ders kitaplarında vatan sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?
  d) Sosyal bilgiler ders kitaplarında din sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?
  e) Sosyal bilgiler ders kitaplarında tanrı sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?
  f) Sosyal bilgiler ders kitaplarında hayvan sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?
  g) Sosyal bilgiler ders kitaplarında doğa sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?
  h) Sosyal bilgiler ders kitaplarında arkadaş sevgisine ne ölçüde yer verilmiştir?
- Sosyal bilgiler dersi alan öğrencilerin sevgi eğilimleri nasıldır?

1.4. Sınırlılıklar

Her araştırma evrendeki olay ve olguları açıklarken genel yargılara varmak istese de belirli ölçüde sınırlılıklar içerir. Sınırlılık, araştırmanın zayıf yönleri olarak ifade edilir (Baltacı, 2020, s.7). Yapılacak araştırmanın sınırlılıkları ise şu şekildedir;

a) Bu çalışma 2018 SBÖP ile sınırlıdır.
b) Bu çalışma 2022-2023 eğitim öğretim yılı sürecinde okutulan sosyal bilgiler ders kitapları ile sınırlıdır.
c) Bu çalışma 2022-2023 eğitim öğretim yılı sürecinde seçilen okulda eğitim gören 5., 6. ve 7. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Araştırma bulgularının doğru bir şekilde analiz edilebilmesi ve yorumlanması amacıyla;

a) Sosyal bilgiler dersi alan ortaokul 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerine uygulanan sevgi eğilim ölçeğinin gerçeği yansıttığı,
b) Araştırmaya katılan öğrencilerin ölçeğe bireysel, samimi ve içten cevaplar verdikleri,
c) Araştırmaya katılan öğrencilerin dışsal faktörlerden aynı ölçüde etkilendiği varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Agape: İnsanlık sevgisi anlamına gelir (Post, 2003, s. 142).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE / KAVRAMSAL ÇERÇEVE / İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölüm çalışmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesi, sosyal bilgiler eğitimi, sosyal bilgiler öğretim programı, sosyal bilgiler ders kitabı, değer kavramı, değerler eğitimi, sevgi kavramı, sevgi türleri ve sevgi eğitimine dair bilgileri içermektedir.

2.1. Sosyal Bilgiler Eğitimi

Sosyal bir varlık olan insan olaylar ve anlamlar dünyasında yaşar (Adler, 2021, s. 11). Yaşadığı toplumun bir parçası olarak insanın olayları ve olguları anlamlandırıp, içselleştirmesi topluma uyum sağlaması açısından oldukça önemlidir. Nitekim toplumsal anlayış ve uyum olmadan ortak çıkarlar doğrultusunda sürdürülebilir bir yapı inşa etmek oldukça güçtür (Parker, 2015, s.3). Bu uyumu sağlamanın ve bireyi bu alanlarda bilgilendirmenin önemli yollarından biri ise kuşkusuz eğitimdir (Güçlü, 2019, s.47). Eğitim bir yetiştirme ve besleme sürecidir (Dewey, 2001, s.5). Eğitimin önemli bir amacı, öğrencilerin sürekli değişen bir topluma başarılı bir şekilde katılmalarına yardımcı olacak bilgi, beceri, tutum ve değerleri geliştirmelerini sağlamaktır (Jadallah, 2000, s.222). Sosyal bilgiler dersi bu amaca hizmet eden ana derslerden birisidir. Sosyal bilgilerin belirtilen ilk amacı "dünyayı anlamak"tır. Sosyal bilgiler müfredatı "anlama" terimini bilinçli olarak kullanır çünkü sosyal bilgilerde öğrenme olgusal bilgiyi basitçe ezberlemekten daha fazlasını içerir (Barr, 1997, s.6). Bu nedenle sosyal bilgiler dersi iyi bir okul müfredatının merkezinde yer alır çünkü burada öğrenciler dünyayı, insanları, yerleri, kültürleri, sistemleri görmeyi ve yorumlamayı öğrenirler. Aynı zamanda sosyal bilgiler dersi öğrencilerin dünyayı anlamalarına, önemsemelerine, halk sahnesinde yerlerini almalarına, derin ve bilinçli düşünmelerine yardım eder (Parker, 2014, s.3-4).

Ayrıca sosyal bilgiler özellikle tarih, coğrafya, sosyoloji, ekonomi, psikoloji, devlet, antropoloji ve ilgili konulara odaklanan dersleri içeren geniş bir çalışma alanı için kapsayıcı bir terimdir (Russell ve Waters, 2023, s.20). Bu nedenle sosyal bilgiler farklı insanlar için farklı anlamlar ifade eder. Sosyal bilgilerin, nasıl tanımlanacağı ve rasyonalize edileceği konusunda bir fikir birliğine varamama geçen yüzyılın büyük bir kısmını karakterize etmiştir (Hertzberg, 1981, s.1-19). Bu sebeple sosyal bilgilerin alan yazında birden fazla tanımına rastlamak mümkündür. Bireysel yaşamlar ve çoklu kültürler tanımlarla iç içedir. Bir nevi bakış açıları ve yargılar tanımlar ile çeşitlenir (Nelson, 2001, s.16).

Ulusal ve uluslararası alan yazın incelendiğinde sosyal bilgiler; "İnsan ve toplumun uyum içerisinde yaşamasına olanak sağlayan belli başlı kaideler bütünüdürr." şeklinde

tanımlanır (Sönmez, 2005, s.27). Nelson (Nelson, 2001, s. 31)'a göre sosyal bilgiler, insan sorunlarının ve çatışan çıkarların incelenmesidir. Dunn (1916, s. 9)'a göre sosyal bilgiler, içeriğinin insan, toplum ve toplumsal organizasyonlar olduğu bilimler bütünüdür. Ross (2006, s. 5)'a göre sosyal bilgiler, öğretme ve öğrenmeyi, dünyayı anlama ve dönüştürme sürecindeki sorunları ortaya koymayı ve analiz etmeyi gerektiren etkinlikler toplamıdır. Barr (1997, s. 6)'a göre ise sosyal bilgiler, insan davranışı hakkında kavramlar, anlayışlar ve genellemeler geliştirmek ve düşünen, sorumlu vatandaşlar yetiştirmekle ilgilidir. Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi ise (National Council for Social Studies-NCSS) sosyal bilgileri, yurttaşlık bilincini geliştirmek için sosyal ve beşerî bilimlerin ortak çalışması olarak ele almıştır (Doğanay, 2008, s.78). Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) sosyal bilgileri; "Bireyin toplum hayatı içerisinde var oluşunu kabullenmesine yardımcı olmak amacıyla sosyal bilimleri (coğrafya, tarih, sosyoloji, felsefe, ekonomi, antropoloji, psikoloji, siyaset vb.) içeren, öğrenme alanlarını ünite veya tema altında birleştiren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimini geçmiş ve gelecek bağlamında incelemek üzere oluşturulmuş bir derstir." şeklinde tanımlamıştır (MEB, 2018, s.10).

Bu tanımlardan yola çıkılarak sosyal bilgiler, çocukların ezberlemesi için gerçekler derlemesinden daha fazlasıdır; insanların, yerlerin ve olayların nasıl oluştuğunu ve insanların birbirleriyle nasıl ilişki kurabileceklerini ve birbirlerinin ihtiyaç ve arzularına nasıl cevap verebileceklerini anlamaktır. Sosyal bilgiler aynı zamanda farklı bakış açılarının ve kültürel inançlara saygının nasıl geliştirildiğidir. Kısacası, sosyal bilgiler geçmiş, şimdiki ve gelecekteki toplumların kültürel, ekonomik, coğrafi, politik ve sosyolojik yönlerinin incelenmesidir denilebilir (Farris, 2015, s.21). Sonuç olarak sosyal bilgiler tanımları üzerindeki tüm tartışmalar, alanın gelişiminin değerli ve önemli parçalarıdır. Sosyal bilgilerin ne olduğu ya da ne olması gerektiği konusunda meşru ve açık bir anlaşmazlık içinde işleyen yerinde ve değerli bir diyalektik vardır bu da alanla ilgili düşünceleri geliştirir (Nelson, 2001, s.33).

2.2. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Amacı ve Önemi

Tarihi süreç boyunca farklı dinler, filozoflar, ideolojiler, felsefe ve düşünce akımları, eğitimin amacı, içeriği, yöntemleri ve değerleri üzerine çeşitli tezler ve görüşler sunmuştur (Şişman, 2022, s.4). Düşünce tarihi boyunca farklı şekillerde tanımlanan eğitim, en geniş anlamıyla, yaşamın ve toplumsal devamlılığın aracıdır (Dewey, 2001, s.9). Dünyaya gelindiği zaman sahip olunmayan ve büyüdükçe gereksinim duyulan her şey insana eğitimle verilir (Rousseau, 2017, s.59). Eğitim bir nevi bilgili olanın daha bilgili hale

gelmesidir. Öğrencilerin halihazırda sahip oldukları bilgiye ek olarak daha fazlasını öğrenmelerini sağlar. Çocuklar daha bilgili hale gelir çünkü önceki bilgileri, sonraki bilgilerin kök salabileceği verimli bir tohum yatağı görevi görür (Parker, 2014, s.). Geleneksel yaklaşıma göre eğitim; toplumun bekasını ve kültürel geleneklerin korunmasını sağlama, yeni kuşaklara yurttaşlığı öğretme ve onlarda yurttaşlık bilinci yaratma, ahlaki eylemin temel ilkelerini aktarma, mesleki eğitim verme ve sağlıklı bireyler yetiştirme gibi amaçlar güder (Cevizci, 2010, s.177). Ayrıca bugünün dünyasında toplumların yapı ve kaynaklar açısından karmaşık hale gelmiş olması, resmî veya kasıtlı öğretme ve öğrenme ihtiyacının da buna paralel artış göstermesine sebebiyet vermiştir (Dewey, 2001, s.14). Bunun neticesinde küresel rekabet ortamında yarışan devletler, ulaşmak istedikleri siyasi, sosyal, maddi ve teknik alanlardaki hedeflerin kaynağını eğitilmiş ve nitelikli insan gücünde bulacakları hususunda ortak bir bilince erişmişlerdir. Nitelikli insan gücüne giden yol da eğitim sisteminden geçer (Yeşilyurt, 2020, s.452). Güçlü kavram ve bilgilerle donatılmış zihinler yeni fikirlerin filizlenmesi için verimli bir zemin teşkil eder (Parker, 2014, s.1-29). İnceleme alanı insan ve toplum olan sosyal bilgiler eğitimi ise bu amacın merkezinde yer almalıdır. Çünkü sosyal bilgiler, insanların, nasıl yaşadıklarının ve insanların birbirleriyle nasıl geçindiklerinin geniş tabanlı bir keşfidir ve sosyal bilgiler eğitimi aynı gezegeni paylaşan insanların birbirine bağlılığını vurgulayan küresel bir odağa sahiptir (Zarillo, 2012, s.3-5).

Sosyal bilgiler eğitiminin, bir toplumdaki vatandaşların kendilerini, başkalarının yaşamlarını ve çevreyi etkileyen konularda nasıl karar verdiklerini ve bu bilgiyi gelecek için akıllıca kararlar almak adına nasıl kullanabileceklerini inceleyen bir çalışma alanı olması toplumsal gelişim için oldukça önemlidir (Farris, 2015, s.21). Aynı zamanda sosyal bilgiler eğitimi, ülkelere dünyalarına basit olmayan ve düşünceli bir şekilde yaklaşan, aktif, verimli, eleştiren, sorgulayan ve etik çocukların yetiştirilmesi yönünde etkili bir alan olacağı umudunu sunar (Mindes, 2014, s.3-4). Sosyal bilgiler eğitiminin önemli bir amacı da öğrencileri uluslararası gelişmeleri anlamlandırmak için gerekli araçlarla donatmak ve öğrencilerin dünyayı ve nasıl olduğunu anlamalarına yardımcı olacak sorular sormaktır (Dunn, 1916, s.9). Ayrıca Sosyal Bilgiler dersi, bireylerin, yakın çevrelerini, bölgelerini, ülkelerini ve dünya üzerindeki yerlerini anlamaları ve değerlendirmeleri için gereken bilgileri sunmayı amaçlayan önemli bir ders olarak kabul edilir. Bu ders, öğrencilerin toplumsal ve kültürel bağlam içinde düşünme becerilerini geliştirmeye yardımcı olmayı amaçlar, aynı zamanda onların dünya sakinleri olarak etkili ve sorumlu bir şekilde topluma katkı sağlamalarını da teşvik eder (Hanay, Öztürk, Baysan ve Vural, 2020, s.235).

Sosyal bilgiler eğitimi güçlüdür ve hangi nedenle olursa olsun bu eğitime erişememek entelektüel, sosyal ve ahlaki açıdan bazı olumsuzluklara neden olur. Çünkü tarih anlayışı olmadan bilgelik olamaz; coğrafi anlayış, kültürel veya çevresel zekâ, ekonomik anlayış olmadan, kaynakların mantıklı kullanımı ve karar vermede rasyonel yaklaşım dolayısıyla gelecek te olamaz. Aynı şekilde yurttaşlık anlayışı olmadan demokratik yurttaşlar ve dolayısıyla demokraside olamaz. Sosyal bilgiler eğitimi bu yüzden önemlidir (Parker, 2014, s.4).

Özetle sosyal bilgiler dersi, olayları ve sorunları geniş kapsamlı bir bakış açısıyla değerlendirmeyi içeren bir yaklaşımı benimser. Bu dersin amacı, öğrencilerin etkili vatandaşlar olmalarını sağlamak için gerekli bilgi, beceri ve değerleri geliştirmelerine yardımcı olmaktır (Fredericks, 2007, s.32).

2.3. Dünya'da Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

Sosyal bilgiler dersinin kökeni Amerika Birleşik Devletleri'ne dayanmaktadır. Sosyal bilgiler kavramı ilk kez 1905 yılında bir eğitimci olan Thomas Jesse Jones tarafından ortaya atılmıştır. Daha sonra resmî olarak 1913 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde kullanılmaya başlanmıştır (Dunn, 1916, s.10). Sosyal bilgiler kavramının ortaya çıkması ve ders programlarında yerini almasında ABD'de ortaya çıkan ilerlemeci eğitim felsefesinin etkisi büyüktür (Saxe, 1991, s.17). Sosyal bilgiler, ilk kez 1916 yılında Amerika'da okullarda ders olarak okutulmaya başlanmıştır. Sosyal bilgiler ile ilgili tüm gelişmeler Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi (NCSS) tarafından yürütülmüştür (Turan ve Ulusoy, 2018, s. 6).

Dünya'da sosyal bilgiler alanının gelişmesine bakıldığında bu alana katkı sağlayan dört önemli olay sıralanabilir. Bunlardan birincisi; 18. yüzyılda eğitim alanında meydana gelen gelişmeler ve yeniliklerdir. İkincisi, sanayi inkılabı ile toplumsal alanda yaşanan hızlı değişimlerdir. Üçüncüsü, Fransız ihtilali ile dünyaya yayılan ve toplumsal alanda değişimlere neden olan milliyetçi düşüncelerdir. Dördüncüsü ise, tüm bu tarihsel değişim ve gelişmeler ile sosyal bilimler alanında yaşanan önemli dönüşüm ve gelişmelerdir (Aslan, 2016, s.8-9). Bu gelişmelerle birlikte 1900'lü yıllardan bugüne uzanan süreçte sosyal bilgiler öğretim programında biçim ve içerikte yaşanan kalıcı değişiklikler, sosyal bilgiler alanına temel değişikliklerden daha fazla katkı sağlamıştır. Tarihsel gelişime bakıldığında sosyal bilgiler öğretim programının temel biçimi 1940'lı yıllarda şekillenmeye başlanmıştır denilebilir (Thornton, 2005, s.46). Özellikle II. Dünya Savaşı'nın etkisiyle sosyal bilgiler eğitiminde bir dönüşüm yaşanmıştır. Klasik vatandaşlık eğitimi misyonundan vazgeçilerek sosyal bilim dallarının öğretimine ağırlık verilmeye başlanmıştır (Saxe, 1991, s.24). 1960'lı yıllara gelindiğinde ABD'de "yeni sosyal bilgiler eğitimi" hareketi ortaya çıkmıştır.

1975'lere gelindiğinde ise ülke çapında bir hareket olan "yeni sosyal bilgiler eğitimi hareketi" tamamen sona ermiştir (Tarman ve Acun, 2010, s.6). 1980'li yıllarda ise ABD'de klasik sosyal bilgiler eğitimine dönüş olmuştur. Tarih, coğrafya derslerine ağırlık verilmiş ve bu alanlar vatandaşlık aktarımında bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır (Aslan, 2016, s.9-10). 1994'ten sonra klasik sosyal bilgiler anlayışı terk edilmiş "yapılandırmacılık" eğitim yaklaşımının benimsendiği disiplinler arası ve öğrenci merkezli bir sosyal bilgiler eğitimine geçilmiştir (Keskin, 2020, s.22).

Özetle sosyal bilgiler anlayışı ABD'de doğup, farklı olaylar, görüşler ve yaklaşımlar süzgecinden geçip gelişen bir alan olarak bugün Türkiye'de de benimsenen ve öğretim programlarında yerini alan bir ders olmuştur (Öztürk ve Deveci, 2011, s.30).

2.4. Türkiye'de Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

Türklerin tarih sahnesine çıktıkları dönemden itibaren toplumsal bilgi ve becerileri çocuk ve gençlere öğretmeye çalıştıkları bilinmektedir (Sözer, 1998, s.5). Eski Türk devletlerinden Osmanlı Devleti zamanına gelindiğinde de sosyal bilgiler eğitiminin önceki Türk devletlerinde olduğu gibi toplumsal değerlerin dini inançlar ile verildiği bir sistem dahilinde yürütüldüğü görülmüştür (Deveci, 2018, s. 15). Devamında sosyal bilgiler kapsamında değerlendirilen tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi gibi derslere ise Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde (1876-1909) uygulanan programlarda yer verildiği tespit edilmiştir (Keskin, 2020, s.22). Ayrıca Osmanlı Devleti döneminde sosyal bilimlerin ilk kez ülke sınırlarına girmeye başlaması askeri alanda yapılan yenilikler kapsamında açılan askeri eğitim kurumları ile olmuştur ve sosyal bilimlere ait bazı konular o dönemde açılan "Mühendishaneler" ve "Mekteb-i Tıbbiye"nin programlarında yer almaya başlamıştır (Aslan, 2016, s.6-7). 1913'te ise ilköğretim geçici kanunu (Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-ı Muvakkati) çıkarılmıştır ve bu kanunda sosyal bilgiler alanına dahil olan tarih ve coğrafya derslerinin yanında Malumatı-ı Medeniye ve Ahlakiye ve İktisadiye dersleri de programlarda yerini almıştır (Akyüz, 2012, s.34).

Türkiye'de sosyal bilgilerin bir ders olarak ilk ortaya çıkışı 1968 öğretim programıyla olmuşsa da aslında kökeni çok daha eskilere dayanır (Akpınar ve Kaymakçı, 2012, s.608). İlerlemeci eğitim felsefesinin kurucularından olan John Dewey' in 1924 yılında Türkiye'yi ziyaretinden sonra Türkiye'de sosyal bilgiler eğitiminin ABD odaklı bir gelişim gösterdiği bilinmektedir (Keskin, 2014, s.230). Türkiye'de sosyal bilgilerin ilk tanımlarının 1957'den sonra yapılmaya başlandığı söylenebilir (Dilek, 2016, s.9). Bu tanımları ilk yapanlardan biri Galip Karagözoğlu'dur. Karagözoğlu (1977)'na göre sosyal bilgiler; sosyal

bilimler alanından seçilmiş, öğrencilerin seviyelerine göre basitleştirilmiş konuları içeren ilköğretimde okutulan bir dersin adıdır (Köken, 2002, s.94).

Cumhuriyet dönemiyle birlikte Türkiye'de sosyal bilgiler kapsamına giren derslerden olan coğrafya, tarih ve yurttaşlık bilgisi dersleri 1924, 1926, 1930, 1932, 1936 ve 1948 programlarında tek disiplin olarak ayrı ayrı okutulmuştur (Sönmez 2005, s.33). Cumhuriyetin ilânından itibaren yayınlanmaya başlayan programlarda kademeli bir şekilde klâsik müfredat anlayışının terk edilmeye çalışıldığı görülmektedir. (Keskin, 2009, s.112). Örneğin 1926 tarihli programda ilkokulların temel amacı, yeni neslin çevresine uyum sağlayarak toplumsallaşmasını sağlamak olması sebebiyle programa tarih, coğrafya ve yurt bilgisi dersleri konulmuştur (Deveci, 2018, s.15).

Cumhuriyet döneminde yayınlanmış ilkokul programları arasında en önemli olanı 1968 programıdır denilebilir. Çünkü bu program Cumhuriyet tarihindeki en uzun ömürlü ilkokul programıdır. Bu programda tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri sosyal bilgiler adı altında birleştirilmiş ve ortaokullarda okutulmaya başlanmıştır. Ayrıca bu programda ilk kez sosyal bilgilere ait amaçlar detaylı bir şekilde ele alınmıştır (Keskin, 2009, s.110-111).

Türkiye Cumhuriyeti tarihinin önemli dönüm noktalarından biri ise 1980 yılındaki askeri müdahale dönemidir. Bu dönemde 1968 ilkokul programının uygulanmasına devam edilmiş, ortaokul programına ise Millî Tarih, Millî Coğrafya ve Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programları eklenmiştir (Keskin, 2002, s.87-88). 2000'li yıllardan sonra eğitimde yaşanan küreselleşme ile ilerlemeci eğitim felsefesinin yerine yapılandırmacı anlayışla 2005 tarihli sosyal bilgiler programı hazırlanmıştır (Keskin, 2020, s.13). Bu öğretim programı anlayış olarak çağdaş sosyal bilgiler kavramını genel özellikleriyle yansıtmaktadır. Programın içeriği disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınmış ve NCSS tarafından önerilen program standartlarını büyük ölçüde taşımaktadır (Doğanay, 2008, s. 79-80). 2015 yılına kadar uygulanan bu programdan sonra 2017 yılında yeni bir taslak program hazırlanıp 2018 yılında düzenlenerek uygulamaya başlanmıştır (Tay, 2017, s.466).

2018 sosyal bilgiler öğretim programında öğrenme-öğretme sürecinde; harmonik, çok disiplinli, genelden özele, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, bütünsel, öğrenci merkezli, öğrenme alanlarına dayalı, değer ve yetkinlikler temelli, bilgi, beceri ve davranış kazandırmaya hedefli bir yaklaşım benimsendiği ifade edilebilir (Öztürk ve Kafadar, 2020, s. 113-114). 2018 sosyal bilgiler öğretim programında sarmal yaklaşım benimsenmiştir. Bu yaklaşıma göre, öğrenme sürecinde kazanımlar ve açıklamaların sarmal bir şekilde tekrarlanması önemsenir. Öğrencilerin öğrenmelerini derinleştirebilmeleri ve kavramları daha iyi anlayabilmeleri için konuların birden fazla kez işlenmesi hedeflenir. Ayrıca

programda, öğrenme çıktılarının bütünsel bir şekilde kazandırılması da amaçlanır. Bu çıktılar, öğrencilerin bilgi, beceri ve değerlerini içerir. Programın bütüncül yaklaşımı, öğrencilerin sosyal bilgileri anlamalarını, ilişkilendirmelerini ve günlük hayatta kullanmalarını sağlamayı hedefler. Bu nedenle öğrencilerin öğrenme sürecinde aktif rol almaları teşvik edilir ve kazanımların tek seferde değil, sürekli olarak pekiştirilmesi önemsenir (MEB, 2018, s.3-4).

Sonuç olarak bir ülkenin nitelikli insan gücünü yetiştirmede en önemli kaynaklarından biri olan eğitim sistemi, öğretim programları ile şekillenir. Küresel ölçekte yaşanan gelişmeler, bireysel-toplumsal ihtiyaçların değişmesi, teknolojinin eğitimle bütünleşmesi ve siyasi tutumların değişmesi gibi etkenler doğrultusunda öğretim programlarında değişikliğe gidilmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle yaşanılan dönemin şartlarına ve ihtiyaçlarına göre sosyal bilgiler öğretim programı da zaman içerisinde değişimlere uğrayacaktır (Çoban ve Akşit, 2018, s.481). Bu değişimin yanı sıra sosyal bilgilerin doğasının anlaşılması ve sosyal bilgileri öğretme yollarının uygulanabilir hale gelmesinin önem kazanmasıyla birlikte sosyal bilgiler öğretiminde bazı yaklaşımlar ileri sürülmüştür ve yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır (Dönmez, 2013, s.16).

2.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaklaşımlar

Dünya'nın genelinde global ölçekte yaşanan değişim ve gelişmeler ülkelerin eğitim politikalarının yanı sıra sosyal bilgiler eğitiminin de amacını, içeriğini ve yöntemini belirleyici etkilere neden olmuştur ve olmaya da devam etmektedir. Bu nedenle sosyal bilgilerin tarihine bakıldığında 20. yüzyılın başından beri farklı yaklaşım ve anlayışların hâkim olduğunu söylemek mümkündür (Aslan, 2016, s.38). Bu anlayışlar içerisinde en yaygın olarak kabul gören Barr, Barth ve Shermis'in tanımlamış olduğu "vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler", "sosyal bilim olarak sosyal bilgiler öğretimi" ve "yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler" yaklaşımlarıdır (Dönmez, 2013, s.16).

2.5.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler

Vatandaşlık eğitimi Yunanistan'da Arkaik Çağ (MÖ 776-479)'da ortaya çıkmıştır ve onu takip eden Klasik Çağ'da gelişme gösterip bu dönemde bazı seçkin düşüncelerin konusu olmuştur. Aynı zamanda hem pedagojik hem de edebi faaliyetler, vatandaşlık statüsünün gelişmesiyle bireylerin bu kapasitede nasıl hareket edeceklerini öğrenmelerini zorunlu kılmıştır. Vatandaşlık eğitiminin tüm tarihi boyunca vatandaşlarını algılanan ihtiyaçlarına göre şekillendirmek ise bir devletin en olağanüstü kararlı girişimi haline gelmiştir (Heater, 2004, s. 4).

Vatandaşlık eğitimi, tarihin herhangi bir döneminde olduğu gibi bugün de önemlidir. 21. yüzyılın vatandaşları, hızlı değişim, karmaşık yerel, ulusal ve küresel sorunlar, kültürel ve dini çatışmalar ve küresel bir ekonomide ulusların artan karşılıklı bağımlılığı ile başa çıkmaya hazır olmalıdır. Vatandaşlık eğitimi, birliği sağlamalı ve aynı zamanda çeşitliliği kutlamalıdır (Zarrillo, 2012, s.224). Küreselleşme ve dünya çapındaki göç nedeniyle, dünyanın dört bir yanındaki eğitimciler, küreselleşmenin ulus-devletler içindeki ve arasındaki sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yapılar üzerindeki etkisini dikkate almak için vatandaşlık eğitimi kurslarını ve programlarını yeniden düşünmeli ve yeniden tasarlamalıdır. Vatandaşlık eğitimi öğrencilere yardımcı olmalıdır. Vatandaşlık eğitimi, öğrencilerin dünyayı daha adil hale getirmek ve değiştirmek için harekete geçme taahhüdü geliştirmelerine de yardımcı olmalıdır (Banks ve Diem, 2008, s.138).

Alandaki birçok kişi için vatandaşlık eğitiminin sosyal bilgiler eğitiminin mihenk taşı olduğu ve gençlerin yurttaşlık bilgisi edinmelerinin birincil yollarından birinin sosyal bilgiler öğretimi olduğunun göz önüne alınması gerektiğini savunur (Miliziano, 2009, s.10). Yurttaşlık eğitimi, demokratik eğitim ve demokratik toplum için esastır (Dewey, 2001, s.28). Aynı zamanda, demokratik vatandaşlık eğitimi bireyi *daha* canlı ve adil bir toplum yönünde hareket ettiren bir akımdır (Parker, 2014, s.19). Öğrenciler doğum, uyruk, belgeler ve basmakalıp sözlerin yeterli olmadığını bilmelidir. Vatandaşlık vaatlerinin, erdemlerinin yerine getirilmesinin tamamlandığını ve bunların süregiden, dinamik bir mücadele olarak kaldığını anlamaları gerekir (Ross, 2006, s.17).

Sosyal bilgiler alanı, öncelikle tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, siyaset bilimi ve ekonomi gibi akademik disiplinlerde kök salmaktadır (Miliziano, 2009, s.1-10). Özellikle vatandaşların eğitiminde sosyal bilgilere verilen merkezi rol, sosyal bilgiler tarihinde oldukça nettir (Hertzberg, 1981, s.3). Vatandaşlık eğitimi sosyal bilgilerin tarihsel olarak baskın gerekçesini temsil eder ve bilgi, beceriler ve değerler içerir. Sosyal bilgilerin amaçlarından biri, gençlerin kamu yararı için bilinçli ve mantıklı kararlar verebilmelerini sağlamaktır. Bu, onların demokratik bir toplumun aktif ve katılımcı vatandaşları olmalarını destekler. Sosyal bilgiler dersi, öğrencilere farklı kültürleri, toplumsal yapıları, siyasi süreçleri ve sosyal sorunları anlama fırsatı sunar (Alazzi, 2004, s.2). Öğrencilerin bakış açılarını genişleterek, yalnızca daha iyi vatandaşlar yaratma misyonunu yerine getirmekle kalmaz, aynı zamanda giderek birbirine bağlı hale gelen bir dünyada aktif olarak yer alacak araçlara sahip vatandaşlar yaratılmasına katkı sağlar (Miliziano, 2009, s.7).

Aslında iyi, etkili veya demokratik yurttaşlık (*resmî olarak nasıl tanımlanırsa tanımlansın)* ifade edilen amacına yönelik olarak, bazı tanınmış hükümet veya profesyonel

kuruluşlar tarafından onaylanan, resmî olarak önerilen veya yasalaştırılan bir programdır (Ross, 2006, s.5). Ülkeler bu programa zorunlu olarak ihtiyaç duyarlar çünkü; vatandaşın yerine getirmesi gereken işlevler vardır ve bu işlevleri yerine getirme yeteneğinin geliştirilmesi gerekir. Ancak önce bunların ne olduğunun bilinmesi gerekir. Vatandaşın sosyal tutum, değer yargıları, karar verme ölçütleri olmalıdır. Bunları kesin olarak tanımlamadıkça vatandaşı bunlar için etkili şekilde yetiştirmek pek olası değildir. Vatandaş bilgili olmalıdır, ancak vatandaşın bilgiyi nerede ve nasıl kullanacağı öncelikle bilinmelidir ki neyin, ne kadar öğretileceği, nelere odaklanılacağı belirlenebilsin (Bobbitt, 2017, s.57).

Sonuç olarak vatandaşlık eğitiminde önemli bir bağlantı yolu olan sosyal bilgiler müfredatının hedefleri, sosyal anlayış ve yurttaşlık yeterliliğidir. Sosyal anlayış, insanların sosyal dünyalarının bilgisidir. Bu bilgi, öğrencilerin yaşamları ve toplumun ihtiyaçları ile sosyal bilimler ve beşerî bilimlerden alınır. Yurttaşlık yeterliliği, vatandaşlık sorumluluklarını üstlenmeye hazır olma ve istekli olma durumudur (Parker, 2014, s.8). En genel tabirle vatandaşlık eğitimi, öğrencide sadakat, kabullenme, uyum ve güven duygularının geliştirilmesi ile öğrenciye toplumun geleneksel değer ve inançların kavratılması ile öğretilmesi olarak ifade edilebilir (Açıkalın, 2018, s.64).

2.5.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler

Etkili vatandaş yetiştirmede vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi geleneğine karşı çıkan sosyal bilimciler, etkili vatandaş yetiştirmenin sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler öğretimi geleneği ile mümkün olacağını savunmuşlardır (Tay, 2018, s.11). 1960 yılı sonrası ortaya çıkan bu akım öğrencilere sosyal bilimlerin içeriğinin sosyal bilimci gibi düşünerek öğretilmesi, öğrencilerin araştırma süreçlerini gözlemlemesi, eleştirel düşüncenin temel alınarak sosyal bilimcilerin üzerinde durduğu problemlerin öğrenciye kavratılmasını temel alan bir yaklaşımdır (Dönmez, 2013, s.20). Sosyal bilgilerin öğrencileri küçük sosyal bilimciler olarak görmesi ve öğrenme sürecinde aktif katılımlarını teşvik etmesi yapılandırmacı eğitim anlayışıyla örtüşmektedir. Yapılandırmacı eğitim anlayışı, öğrencilerin bilgiyi aktif bir şekilde inşa etmelerine ve kendi deneyimleri üzerinden öğrenmelerine vurgu yapar. Bu anlayış, öğrencilerin öğrenme sürecinde bilgileri sadece pasif bir şekilde almak yerine, aktif olarak keşfetmelerini, analiz etmelerini ve değerlendirmelerini hedefler (Kabapınar, 2021, s. 2-3).

2.5.3. Yansıtıcı Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler

1916 yılında ortaya atılan yansıtıcı araştırma görüşü o yıllarda teorik bir fikir olarak varlığını sürdürmüş ancak uygulamaya konulamamıştır. 1950'ler ve 1960'larda bir grup

sosyal bilgiler eğitimcisi bu görüşü yeniden önermiş ve güçlü bir müfredat modeli dizisini oluşturma teşebbüsünde bulunmuşlardır (Dönmez, 2013, s.84). Yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımının temeli John Dewey'in öğrenme ile ilgili yaptığı çalışmalarına dayanmaktadır (Çalışkan, 2021, s.14).

Yansıtıcı araştırma görüşünü savunanlar sosyal bilgiler eğitiminin amaçlarını; öğrencilere problemleri sorgulama ve anlaşmazlıkları araştırma, kişisel çatışmaları ve diğer ikilemleri çözmek için kullanılabilecek olan mantıklı düşünme metodunu öğretmek olarak sıralamışlardır (Dönmez, 2013, s.85-89). Öğrencilerde sağlıklı bir şüphecilikle, değerlerin, inançların, politikaların ve uygulamaların incelenip araştırılmasını öngörür. Bu yaklaşımın temel yöntemi araştırma-incelemedir (Öztürk, 2015, s.6).

Yansıtıcı araştırma savunucuları sosyal bilgilerin temel amacının öğrencilerin karar verme becerilerini geliştirmek olduğunu vurgularlar. Bu yaklaşıma göre, sosyal bilgiler öğrencilere aktif bir şekilde düşünme, analiz etme, eleştirme ve çözüm üretme becerilerini kazandırmayı hedefler. Öğrenciler, çeşitli kişisel ve toplumsal problemlerle karşılaşarak bu problemleri anlamaya, değerlendirmeye ve çözümler üretmeye yönelik becerilerini geliştirirler (Dönmez, 2013, s.94). Buna paralel olarak sosyal bilgiler dersinin amaçları göz önüne alındığında insan davranışlarını etkileme ve davranışlara yön verme konusunda bireye ipucu veren, toplumsal düzeni sağlayan bireyin karar vermesi ve toplumsal problemleri anlamlandırması noktasında değer olgusunun oldukça önemli olduğu söylenebilir (Yıldırım ve Çalışkan, 2017, s.9). Bir başka deyişle yansıtıcı araştırma savunucuları öğrencilere kendi yaşamlarını etkileyen sorunlar ve durumlar hakkında karar vermeyi öğrenmelerine yardımcı olmayı hedefler. Bu yaklaşım, öğrencilerin aktif bir şekilde katılım göstererek sorunları anlamalarını, çözüm üretmelerini ve toplumsal meselelere duyarlılık geliştirmelerini sağlar (Tay, 2018, s.12).

2.6. Değer Nedir?

Tarihsel olarak, filozoflar arasında değerlere olan ilgi Aristoteles'e kadar uzanır. Yunanlılardan bu yana önde gelen eğitim felsefecileri karakter oluşturma ve değerlerle en az bilişsel gelişim ve bilgi aktarımı kadar ilgilenmişlerdir (Gudmundsdottir, 1990, s.44-52). Küreselleşme ile toplumlar arasındaki sınırların ortadan kalkması farklı dil, din, kültür ve coğrafyaya sahip olan insanların birbirlerine daha fazla maruz kalıp, birbirlerini daha çok anlamaları zorunluluğunu doğurmuştur. Bu durumda, çok geniş ve kapsayıcı bir kavram olan değer kavramının etrafında ortak bir zeminde buluşabilmenin önemini artırmıştır (Karababa, Oral ve Dilmaç, 2014, s.166).

Alan yazın incelendiğinde değer kavramının farklı disiplinlerce ve araştırmacılarca birden fazla tanımının yapıldığını görmek mümkündür. *Değer* davranışların, inançların ve tutumların yargılandığı kriterlerdir (Zarillo, 2012, s.18). Türk Dil Kurumu (TDK) (2009, s. 483)'na göre değer, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymettir. Aspin ve Chapman (2007, s. 27)'na göre değer, başkalarına veya bir bütün olarak topluma zarar vermeden bireysel hayatı veya insanın hayatta kalmasını destekleyen herhangi bir şey ve sosyal olarak arzu edilen davranışlar için kurallar ve standartları yöneten ilkeler olarak tanımlanmıştır. Aktepe (2021, s. 211)'ye göre ise değer, bireylerin sahip olduğunda kendine yol haritası çizebileceği bir pusula toplum içinde kendine yer bulabileceği bir mihenk taşı olarak ifade edilmiştir. Değer kavramının tanımları incelendiğinde bütün tanımlar değeri, sosyal olarak arzu edilen davranışlar için kurallar ve standartları yöneten ilkeler olarak ifade etmiştir denilebilir (Zajda, 2023, s.1-2).

Değerler eylemlere, insanlara ve şeylere karşı tutumları şekillendirir. Aynı zamanda bireyin özlem ve hırslarını da yönlendirir (Russell ve Waters, 2023, s,16). Bununla birlikte değerler, toplumun geneli tarafından kabul edilen ve öğrenilmesi gereken kavramlar olması sebebiyle insanların bir arada huzur içinde yaşaması için önemli birer araçtırlar (Tarhan, 2011, s.3). Bireyler, içinde bulundukları grup, toplum ve kültürün değerlerini genellikle benimseyerek, bu değerleri düşünce süreçlerinde ve seçimlerinde birer ölçüt olarak kullanırlar. Bu değerler, bireylerin eylemlerini yönlendiren, karar vermelerine rehberlik eden ve genel yargılara varmalarına yardımcı olan birer referans noktasıdır (Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı, 2008, s.71).

2.6.1. Değerlerin Özellikleri

Değerler, insanların hayatta neyin önemli olduğunu düşündüğünü ifade eder. Her bireyin, farklı derecelerde önem verdiği birçok değeri vardır. Örneğin, başarı, güvenlik, yardımseverlik gibi değerler her birey için farklı derecelerde önem taşıyabilir. Bir değer bir kişi için son derece önemli olabilirken, başka bir kişi için önemsiz olabilir. Değerler, insanların önceliklerini ve tutumlarını şekillendiren inançlar, idealler ve motivasyonlar olarak kabul edilir. Bunlar şu şekilde sıralanabilir;

- Değerler, duygularla ayrılmaz bir şekilde bağlantılı inançlardır.
- Değerler, eylemi motive eden arzu edilen hedeflere atıfta bulunur.
- Değerler belirli eylemleri ve durumları aşar.
- Değerler, standartlar veya ölçütler olarak hizmet eder.
- Değerler, birbirlerine göre önem sırasına göre sıralanır.

- Birden çok değerin göreli önemi eyleme yön verir.

Bu verilenler tüm değerlerin özellikleridir. Bir değeri diğerinden ayıran şey, değerin ifade ettiği amaç veya motivasyon türüdür (Schwartz, 2006, s.1-2). MEB (2005, s.87)'e göre ise değerlerin özellikleri şöyle sıralanmıştır;

- Değerler, toplumun ortak inançlarıdır ve bireylerin davranışlarını yönlendiren güçlü bir motivasyon kaynağıdır.
- Değerler, toplumda ortak bir paydada buluşarak bireyleri birleştirir.
- Değerler toplum ve bireyin menfaatine yönelik inanılan ölçütlerdir ve hayatta önemli bir role sahiptirler.
- Değerler, toplumda kabul görmüş bir norm olarak benimsenir ve bu normlar, toplumda uyumlu bir şekilde hareket etmek için gereklidir.

2.6.2. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler üzerinde yapılan araştırmaların etkili bir şekilde sürdürülmesi için birçok sınıflandırma yapılmıştır. Bu sınıflandırmalar, insanların değerlerini anlamak, analiz etmek ve araştırmak için kullanılan araçlar olarak önemlidir. İki önemli ve yaygın olarak kabul edilen sınıflandırma yöntemi Spranger ve Rokeach tarafından geliştirilen değerlerin sınıflandırılması ile Schwartz tarafından geliştirilen değerlerin teorik yapılandırmasıdır (Yazıcı, 2006, s.501).

2.6.2.1. Spranger Değer Sınıflaması

Psikolojide değer testi ilk defa Alman filozof Spranger (1928) tarafından kullanılmıştır. Spranger deneklerini her birinde hakim olan değerlere göre kişilik tiplerine ayırmaya çalışmış ve herkesin altı temel değer tipinden birine girebileceğini söylemiştir. Bu altı değer bilimsel, estetik, siyasi, sosyal, ekonomik ve dini değerlerdir. Bu değerlerin açıklaması şu şekilde yapılabilir (Yapıcı ve Zengin, 2003, s.183).

Bilimsel değer (İlmi-teorik), bilgiye, sorgulamaya, eleştirel düşünceye ve gerçeğe önem veren bireyler tarafından kabul edilen değerlerdir. Bilimsel değerlere sahip olan bireyler, bilgiyi objektif bir şekilde araştırma ve değerlendirme eğilimindedir. Teorileri sorgular, verilere dayalı kanıtlar arar ve eleştirel düşünceyi önemserler. Estetik değer, ahenk, uyum ve şekil unsurlarına önem veren bireyler tarafından kabul edilen değerlerdir. Bu değeri benimseyen insanlar hayatlarında çeşitliliğe ve sanata önem verirler. Siyasi değer, bu değeri benimseyen bireyler kişisel gücü, çevreyi etkilemeyi ve şöhreti her şeyin üzerinde tutarlar. Sosyal değer, başkalarını sevme, başkalarına yardım etme ve bencil olmama gibi unsurları

içerir. Bu değerlere sahip olan bireyler, insan ilişkilerine ve toplumsal etkileşimlere önem verirler. İnsan sevgisi ve empati, sosyal değerlerin temel unsurları arasındadır. Ekonomik değer, bu değeri benimseyen bireyler maddi getirilerin hayatta önemli olduklarını savunur. Yararlı ve pratik olan önemlidir. Dini değer, dini değerleri benimseyen birey, evreni bir bütün olarak ele alır ve kendisini evrenin bir parçası olduğunu kabul eder. Dünyevi zevkler ve hazlar din uğruna feda edilmelidir (Güngör, 1998, s.86-88).

2.6.2.2. Rokeach Değer Sınıflaması

Değer alanındaki diğer bir sınıflama ise Rokeach tarafından yapılmıştır. Rokeach değerleri, amaç değerler ve araç değerler olmak üzere iki kısma ayırmıştır. Rokeach tarafından dillendirilen bu ayrıma göre, eşitlik, aile güvenliği, kendine saygı, sosyal itibar, mutlu bir hayat, özgürlük, güzellikler içinde bir dünya gibi insanın varlığına anlam veren değerler amaç değerlerdir. Nezaket, sorumluluk, kendini kontrol edebilme ve cesaret gibi değerler ise asıl değerlere ulaşmaya imkân hazırlayan vasıta değerlerdir (Rokeach, 1973; akt. Yapıcı ve Zengin, 2003, s.502).

Ahlak felsefesinde değerler genellikle özsel ve araçsal değerler olarak sınıflandırılır. Bu sınıflandırmaya göre, özsel değerler bir şeyin kendisi için istenen değerlerdir ve başka bir amaca hizmet etmek için kullanılmazlar. Özsel değerlere ulaşmak için araç olarak kullanılan değerler ise araçsal değerlerdir. Rokeach, değerleri sınıflandırırken ahlak felsefesinin değer sınıflamasını dikkate almıştır (Bolat, 2016, s.335).

2.6.2.3. Schwartz Değer Sınıflaması

Teoriye dayalı değerleri ölçmek için geliştirilen ilk araç, Schwartz Değer Araştırması olarak bilinir (Yapıcı ve Zengin, 2003, s.181). Schwartz Değer Araştırması, iki değer öğesi listesi sunar. Bunlardan ilki, isimde potansiyel olarak arzu edilen son durumları tanımlayan 30 öğe içerir. İkincisi ise sıfat biçiminde hareket etmenin potansiyel olarak arzu edilen yollarını tanımlayan 26 veya 27 madde içerir. Her madde, bir değerin motive edici amacının bir yönünü ifade eder. Maddeyi takip eden parantez içindeki açıklayıcı bir ifade, onun anlamını daha da belirtir. Teori, motive edici olarak farklı 10 değer tanımlar ve bunlar arasındaki çatışma ve uyum dinamiklerini belirtir. Bu dinamikler, kültürel olarak farklı gruplarda ortak olan değerler arasında bir ilişkiler yapısı ortaya çıkararak, insan motivasyonlarının evrensel bir organizasyonunu akla getirir. Bireyler ve gruplar, bu değerlere verdikleri önceliklerde farklılık gösterir (Schwartz, 2006, s. 2-3).

Sonuç olarak değerlerin sınıflandırılması değerlerin öğretilmesi hususunda önemli kolaylıklar sağlayan bir adımdır (Yazıcı, 2006, s.501). Bu adımla birlikte gündeme gelen

diğer önemli bir konu ise değerlerin nasıl öğretileceği konusudur. Bununla ilgili olarak bazı değer öğretim yaklaşımları ortaya atılmıştır. Bu yaklaşımlar bugün yaygın olarak kullanılmaktadır (Karakaya, Memişoğlu, 2021, s. 232).

2.7. Değerler Eğitimi ve Değer Öğretimi Yaklaşımları

Değerlerin nerede, ne zaman ve en önemlisi nasıl kazandırılacağı konusu oldukça önemli bir husustur. Aile ve okul bu konuda önemli roller üstlenmektedir. Ailenin değerlerin kazandırılmaya başlandığı ilk yer olması, okulun ise formal yollarla çocuğun değerleri öğrenip, içselleştirmesine katkı sağlaması değer eğitiminde oldukça önemlidir (Aktepe, 2021, s.213).

Alanyazın incelendiğinde geçmişten bugüne değer öğretiminde doğrudan, akıl yürütme, sorgulama ve yansıtıcı düşünme süreçlerine ağırlık vererek değer kazanımı gerçekleştirmeye çalışan birden fazla yaklaşım kullanılmıştır. Bunlardan en çok kullanılanlar şu şekilde sıralanabilir; değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı, değerleri açıklama yaklaşımı, değerler analizi yaklaşımı, değer eğitiminde bütüncül yaklaşım, karakter eğitimi ve ahlaki gelişim yaklaşımıdır (Doğanay, 2015, s.234).

2.7.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi Yaklaşımı (Telkin Yoluyla Öğrenme)

Telkin etme yaklaşımı 1970'te Blanchette ve diğerleri tarafından geliştirilmiştir. Yaklaşımın en belirgin özelliği, önceden belirlenmiş olan değerleri öğrencilere aşılamaktır. Öğrencilere açık açık söylenen değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesi ve geliştirmesi yaklaşımın önemli amaçları arasında yer alır (İşcan, 2014, s.1206).

Telkin etme yaklaşımı öğrencilere toplumsal olarak arzu edilen değerleri aşılamak için sınıftaki rutin uygulamalar, rol modeller, pekiştirme, övme, simülasyon ve rol oynama yoluyla yapılan uygulamaları kapsar (Zadja, 2023, s.6). Bu görüşün savunucuları, bireyi bir başlatıcıdan ziyade bir tepkici olarak görürler. Bireye arzu edilen değerler, geleneksel olarak öğretildiği gibi öğretilmelidir. Aşırı savunucular, bir toplumun değerlerinin bireyinkileri aştığına inanırlar ve insanlara telkin edilmesi gerektiğine inanırlar. Telkinciler genellikle hiçbir yaşta anlamaya odaklanmazlar. Endişe genellikle içeriğin öğretilmesi ve öğrenilmesiyle ilgilidir, içeriğin dayandığı nedenlerin analizi veya değerlendirilmesi ile ilgili değildir. Bu yaklaşımda kullanılan çeşitli öğretme/öğrenme stratejileri vardır. En yaygın olarak kullanılanlardan biri pekiştirmedir. Bir çocuk erdemli davranışından dolayı övülür, istenilene aykırı davranışından dolayı cezalandırılır (Wright ve Williams, 1977, s.5-6).

2.7.2. Değerleri Açıklama Yaklaşımı (Değerleri Belirginleştirme)

Değerlerin açıklığa kavuşturulması, en sık savunulan yaklaşımdır. Yaklaşım, öğrencilerin hayatın karmaşasında daha öz-yönetimli olmalarını sağlama çabası içinde değerlerini ve inançlarını belirlemelerini içerir. Savunucuların iddiasına göre, kafa karışıklığını açıklığa kavuşturmak için yapılan bu derinlemesine düşünme süreci, öğrenciyi daha amaçlı ve üretken (böylece genel refahlarına katkıda bulunur), daha az saf ve savunmasız, daha iyi bir eleştirel düşünür ve sosyal olarak daha bilinçli hale getirir (Brady, 2010, s.211-225).

Değerlerin açıklanması, öğrencilerin kendi değerlerini belirlemelerine, değerleri çözmek için değerler arasındaki iç ilişkilerin farkına varmalarına yardımcı olmayı amaçlar (Wright ve Williams, 1977, s.6-7). Değerlerin netleştirilmesi, öğrencilerin sosyal olarak daha bilinçli olmalarını ve eleştirel düşünürler olmalarını sağlar. Ayrıca öğrencilerin herkesin değer ve inançlarını anlamalarına ve kabul etmelerine yardımcı olur. Bu yaklaşım kişiye, olaya, konuya yönelik duyguları netleştirmeye yönelik uygulamalı etkinlikleri içerir (Zadja, 2023, s.2-3).

2.7.3. Değerler Analizi Yaklaşımı

Değer analizi yaklaşımları, öğrencilerin neden böyle davrandıkları ve düşündükleri konusunda daha net olmalarına yardımcı olmak için tasarlanmıştır (Russell ve Waters, 2023, s.205). Bu yaklaşımın mantığı, değer sorunlarını çözmenin rasyonel yollarının olduğu varsayımına dayanmaktadır. Bu nedenle mantıksal analiz ve bilimsel araştırma modellerinin kullanımı gibi bilişsel süreçlere odaklanılır. Bu yaklaşımda ele alınan sorunlar genellikle kişisel ahlaki sorunlar değildir; daha ziyade, kirlilik, ifade özgürlüğü, azınlık hakları vb. gibi daha geniş toplumsal niteliktedirler. Yeni sosyal bilimler, sosyal konuları araştırmayı vurguladığından, analiz yaklaşımının kullanılmasının en çok bu konu alanında kullanılması muhtemeldir. Öğrencilere konuyu tanımlamaları (konu, kanıt toplamak, olgusal ifadelerin geçerliliğini sorgulamak, ifadelerin konuyla ilgisini kanıtlamak, mantıksal tutarlılığı test etmek) öğretilir (Wright ve Williams, 1977, s.15-16).

2.7.4. Değer Öğretiminde Bütüncül Yaklaşımlar

Değerler eğitiminde bütüncül yaklaşım, farklı yaklaşımların bir arada kullanılmasını savunur. Bu yaklaşım, karakter eğitimi, adil topluluk okulları, sosyal ve duygusal öğrenme, ahlaki ve etik eğitim gibi farklı bileşenleri bir araya getirerek bir bütün olarak ele almayı hedefler. Bütüncül yaklaşım, öğrencilerin karakter gelişimini, ahlaki değerleri

benimsemelerini, sosyal ve duygusal becerilerini geliştirmelerini ve toplumsal sorumluluklarını anlamalarını destekler. Bu yaklaşım, öğrencilerin farklı yönlerini ele alırken, okul kültürü ve topluluklarında uygun davranışları öğrenmelerine ve uygulamalarına yardımcı olmayı hedefler (Erbaş, 2020, s.931).

2.7.4. 1. Karakter Eğitimi Yaklaşımı

Karakter "bir kişiyi veya bir şeyi diğerinden ayıran özelliklerin ve niteliklerin toplamı, bir özellik, iyi nitelikler" olarak tanımlanabilir (Livo, 2003, s.1). Akalın (2009, s. 1077)'a göre ise karakter, ayırt edici nitelik, bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen ana özellik, öz yapı olarak ifade edilmiştir. Adler (2010, s. 211)'e göre ise karakter bir toplumsal kavramdır ve kişinin çevresiyle ilişkisiyle şekillenir. Bir karakter özelliğinden bahsedebilmek için, kişinin çevresiyle etkileşimi ve ilişkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Kişinin karakter özellikleri, yaşam deneyimleri, değerleri, inançları ve davranışlarıyla belirlenir. Karakter özellikleri, kişinin yaşamın getirdiği sorumluluklarla başa çıkma çabası sırasında ortaya çıkan ruhsal ifadeleri betimler.

Karakter eğitiminin hedefleri, bütünlük, kendine ve başkalarına inanç, sorumluluk ve onur gibi nitelikleri içeren yaşam kalıpları ve kişisel davranış kuralları oluşturmayı içerir. Karakterin kendisinin, bireylerin dünyayı nasıl gördükleri ve değerleri ile güçlü bir ilişkisi vardır. Bireylerin kendilerinin ve başkalarının önemini nasıl gördükleri gibi, bireylerin önemli ve hatta değerli hissettikleri de karakter üzerinde etkilidir (Russell ve Waters, 2023, s.212). Ancak karakter eğitimi sadece hükümetin veya okulların sorumluluğunda değildir. Aynı zamanda ailenin ve bireyin işidir (Livo, 2003, s.2). Bu nedenle karakterin anlaşılması ve değerlendirilmesi gerçekten bütüncül bir yaklaşım gerektirir. Karakter, insanın bütün olarak değerlendirilmesiyle ilgili bir kavramdır ve salt bedensel etkenler, çevre veya eğitim gibi tek başına ele alınan unsurlar yeterli olmayabilir (Adler, 2010, s. 209). Karakter, bir insana yalnızca tutarlı ve "akla uygun" bir biçimde hareket etme imkânını vermekle kalmaz; aynı zamanda, o insanın topluma uyması için gereken temeli de sağlar (Fromm, 1994, s.74).

Karakter eğitimi, temel etik değerlerin teşvik edildiği bir süreçtir ve iyi karakterin temelini oluşturur. Bu eğitim, okul yaşamının her aşamasında uygulanmalı ve temel değerlere destek vermelidir. Karakter eğitimi, amaçlı, proaktif ve kapsamlı bir yaklaşım gerektirir. Karakter eğitimi, tüm öğrencilere saygı duyan ve başarılı olmalarına yardımcı olan anlamlı ve zorlu akademik müfredatı içermelidir. Akademik başarıyla birlikte, karakterin gelişimine odaklanan bir ortam sağlanmalıdır. Bu eğitim süreci, öğrencilerin içsel

motivasyonlarını geliştirmeyi hedeflemelidir. Öğrencilerin kendi değerlerini keşfetmeleri, kişisel sorumluluk almaları ve etik davranışlar sergilemeleri teşvik edilmelidir (Robinson ve Kecskes, 2010, s.21).

2.7.4.2. Ahlaki Gelişim Yaklaşımı

Ahlak terimi, davranıştaki doğru ve yanlış ilkeleriyle ilgilidir. Verilen kararların çoğu ahlaki bir bileşen, "doğruluk" ve "yanlışlık" düşüncelerini içerir, ancak mevcut olan ne tek ne de zorunlu unsurlardır. *Ahlaki* gelişim terimini ise psikologlar ve eğitimciler genellikle, insanların kişisel çıkar temelinden ziyade evrensel ahlaki ve etik ilkeler temelinde ahlaki kararlar almaya ve haklı çıkarmaya giderek daha istekli ve muktedir hale geldiği bir muhakeme ilerlemesi olarak tanımlamaktadırlar (Bishop, 1993, s.16).

Ahlaki gelişim yaklaşımı, Kohlberg ve Selman ile Galbraith ve Jones tarafından geliştirilmiştir (İşcan, 2014, s.1207). Kohlberg, bir çocuğun geliştikçe aktif olarak ahlaki bir dünya görüşü oluşturduğunu ve gelişiminin her aşamasında farklı ahlaki durumları analiz etmek için aynı kavramsal akıl yürütme yapısını kullandığını teorize eder (Bishop, 1993, s.24). Ahlaki gelişim yaklaşımı çocuğun gelişiminde bir sonraki adıma geçmesi için onu teşvik etmeyi amaçlar. Bu yaklaşıma göre iyi davranış tanımı yalnızca öğretmenin standartlarıyla veya önyargılarıyla ilgili olmamalıdır, öğretmenin ilk görevi, belirli bir davranışta neyin iyi neyin kötü olduğu çocuğun bakış açısıyla anlamaya çalışmak olmalıdır. Yani öğretmen, kendi inançlarına ve yargılarına uygunluktan çok, çocuğun ahlaki yargılarıyla ilgilenmelidir (Kohlberg ve Selman, 1972, s.23).

2.8. Değerler Eğitimi

Değerler eğitimi terimi, birey, grup ve toplum arasında gerekli bağı sağlamak ve meşru kılmak için baskın değerlerin aktarıldığı okullarda çok yönlü bir sosyalleşme sürecini ifade eder (Zajda, 2023, s.6-7). Değerler eğitimi uluslararası düzeyde birçok eğitim sistemi tarafından benimsenmiştir. Ahlaki eğitim, karakter eğitimi ve etik eğitimi gibi çeşitli isimlerle bilinir. Her varyant, bir veya diğer ayırt edici vurguya işaret eden biraz farklı bir anlama sahiptir. Değerler eğitimi aslında bu farklılıkları geçersiz kılmanın, kişisel ve toplumsal değerler dünyasına girmenin öğretmenler ve okullar için meşru ve giderek daha önemli bir rol oynadığına dair artan inançtan doğan ortak bir temadır (Lovant, 2010, s.3-19). Değerler eğitimi öğrencilerin karakterlerini teşvik etmeyi ve toplumsal sorumluluk bilincini artırmayı hedefleyen bir eğitimdir (Ergen, 2019, s.480). Bir nevi yaşamda neyin önemli olduğunu öğretmeyi önemseyen bir yaklaşımdır (Russell ve Waters, 2023, s.213). Değerler

eğitimi, bireylere doğru bilgi, düşünme ve değerlendirme becerileri kazandırarak doğru eylemler gerçekleştirmelerine yardımcı olmayı amaçlayan bir eğitim türüdür (Ulusoy ve Dilmaç, 2014, s.55). Demokratik, adil ve özgür bir toplum başarısı için tüm bireylerin ortak paydada buluşmasının önemli araçlarından biri olan değerlerin öğretilmesi değerler eğitiminin temelini oluşturur (Akbaş, 2015, s.348). Tüm bunların sonucunda değerlerin bireyin kişiliğini ve karakterini oluşturmada önemli bir unsur olduğu gerçeğinden yola çıkılarak, bireyin formal yollardan değerleri öğrenmesi değerler eğitiminin en önemli amaçlarındandır denilebilir (Aktepe, 2021, s.213-214).

Sadece akademik bilgiye odaklanan eğitim sistemlerine bir denge getiren değerler eğitimi, bireylerin bütünsel gelişimine katkıda bulunur. Bu eğitim türü, aynı zamanda bireylerin özgüvenlerini ve özsaygılarını artırarak, onların hayatlarına daha pozitif bir şekilde yaklaşmalarına yardımcı olur (Taş, 2021, s.747).

2.8.1. Değerler Eğitiminin Amacı ve Önemi

Eğitim, bireyin doğuştan sahip olduğu yeteneklerin farkına varmasına yardımcı olmak ve bu yetenekleri ortaya çıkarmak ve geliştirmek için tasarlanmış bir süreçtir. Her bireyin kendine özgü yetenekleri, ilgi alanları ve potansiyelleri vardır ve eğitim bu yeteneklerin keşfedilmesine ve geliştirilmesine olanak sağlar (Fromm, 2020, s.142). Eğitimin temel amacı, bireyin bütün yönleriyle gelişimini desteklemek ve onun insani ve nitelikli bir hayat sürdürmesini sağlamaktır. Eğitim, sadece akademik bilgi ve becerilerin öğretildiği bir süreç olmaktan öte, bireyin karakterini, değerlerini, sosyal becerilerini ve yaşamda başarılı olması için gerekli olan diğer yetkinliklerini de geliştirmeyi hedefler. Eğitim, değerlerin oluşturulması ve insanın bu değerlere uygun bir şekilde hareket etmesi konusunda rehberlik etmektedir. Alois Fischer'in ifadesinde de belirtildiği gibi, eğitim insanı geçici arzular dünyasından ebedi değerler dünyasına taşıma işini üstlenir. Yani eğitim süreci, insanın sadece maddi kazanımlara odaklanmasından ziyade, manevi değerlere ve ebedi değerlere yönelmesini teşvik eder (Şişman, 2022, s.4). Eğitim asla değerlerden bağımsız değildir (Aspin ve Chapman, 2007, s.27).

Bugün insan ve davranışlarının birçok konuda yapılan tartışmaların odağında yer alıyor olması yaşanan birçok sosyal ve insani sorununda eğitimle ilişkilendirilmesini doğurmuştur (Şişman, 2022, s.4). Değişen aile yapıları, öğrenci disiplin sorunları ve madde kullanımı gibi çok çeşitli toplumsal kaygılar, okulların değerlerin yeniden vurgulanmasında artan bir rol oynaması gerektiği inancına yol açmıştır (Bishop, 1993, s.2). İşte bu noktada değerler eğitimi, bir bireyin hayatındaki değerleri tanımlamasına, anlamasına ve uygulamasına yardımcı olma amacı taşır. Bu eğitim, kişinin insanlık, ahlak, doğa ve kültür

gibi konularda sahip olduğu inançları, davranışları ve tutumları şekillendirir. Ayrıca kişilik gelişimini ve topluma uyumunu sağlamak için de önemlidir (Dikmen, 2014, s.167-174).

Değerler eğitimi, okullardaki, kolejlerdeki ve üniversitelerdeki gençlerin aktif, bilgili ve şefkatli vatandaşlar olmalarını desteklemeyi amaçlar. Değerler eğitimi, gençlere ve genç yetişkinlere kişisel büyüme ve gelişme için bir çerçeve sağlar ve toplumla bağlantılı olmayı kolaylaştırır. Müfredatla iyi bir şekilde ifade edildiğinde, değerler eğitimi bir gencin benlik duygusunu geliştirebilir ve kişisel değer yargılarına ilişkin farkındalıklarını artırmalarına ve inançlarını netleştirmelerine yardımcı olabilir (Robinson ve Kecskes, 2010, s.728).

Özetle insanlar birbirleriyle etkileşim halinde olduklarından, toplum içindeki kişisel deneyimler, inançlar, değerler ve kültürel normlar, insanların davranışlarına ve psikolojisine derin bir şekilde etki eder. Bu nedenle insanın biyo-kültürel, toplumsal ve psikolojik bir varlık olması, onun topluma uyum sağlaması için biyolojik yapısının haricinde kültürel, toplumsal ve psikolojik yanlarının da dikkate alınmasını zorunlu kılar (Sönmez, 2010, s.64).

2.8.2. Değerler Eğitiminde Ailenin Rolü

Bireyin insanlaşma sürecinde ilk kalıba döküldüğü yer ailesidir. Toplumsal yargı ve değerler, çocuğa ilk anne ve baba tarafından aktarılır (Aydın, 2018, s.19). Çocuklar bir nevi ebeveynlerinin aynasıdır (Määttä and Uusiautti, 2013c, s.85-92). Çocukluk, sağlıklı tutumları, davranışları, uyumu ve sorunları önlemeyi teşvik etmek için en uygun zamandır. Çocukların güçlü yanları fark edilerek ve bu güçlü yönleri üzerine inşa edilerek pek çok problemin üstesinden gelinebilir (Määttä and Uusiautti, 2012, s.84). Ebeveynler ve aile üyeleri genellikle çocukların ilk ve en önemli öğreticisidirler. Öğrenciler okula ailelerinden ve toplumdan öğrendikleri bilgi, tutum, değer ve inançlarla gelirler. Ebeveynler doğrudan veya dolaylı olarak çocuklarının değer sistemini, öğrenmeye yönelimini ve dünya görüşünü şekillendirmeye yardımcı olurlar (Banks ve Banks, 2016, s.138).

Aile, toplumsallaşma duygusunu ve deneyimini geliştirmek için de en uygun kurumlardan biridir (Adler, 2010, s.13). Aile küçük çocukları sosyalleştirir. Ailede, küçük çocuklar gruplar halinde nasıl yaşayacaklarını ve davranacaklarını, değer yargılarını ve ayrıca ırksal veya kültürel olarak kendilerinden farklı olanlara nasıl davranacaklarını öğrenirler. Küçük çocuklar toplumdaki rollerini, aile hayatında ve ev dışındaki ailelerle yapılan etkinliklerde başlayan davranışların öğretilmesi ve modellenmesi yoluyla öğrenirler (Mindes, 2014, s.21).

Eğitim açısından ise aile, yadsınmaz birtakım üstünlüklere sahiptir; ebeveynleri tarafından doğru eğitilmeleri şartıyla çocuklar için aileden daha yararlı bir kurum düşünülemez (Adler, 2010, s.13-14). Ayrıca eğitim sistemine ebeveyn katılımı da oldukça

önemlidir. Ailelerin evde ve okulda değerlerin öğretilmesinde aktif ve sürekli olarak yer almaları gerekir. Ebeveynlerin vurgulanan değerleri evde pekiştirmeleri gerekir (Bishop, 1993, s.5). Ebeveynler ve topluluk grupları okullarda yer almadığında, eğitimciler okul gelişimi için önemli bir ses kaybederler. Ebeveynler öğretmenlere öğrencileri hakkında benzersiz ve önemli görüşler sunabilir ve ayrıca okulun toplulukta mevcut olan kaynakları toplamasına yardımcı olabilirler (Banks ve Banks, 2016, s.138-140).

2.8.3. Değerler Eğitiminde Okulun Rolü

Değerler, öğretmenlerin öğrencilere davranış biçimlerine ve öğrencilerin öğretmenlere ve birbirlerine davranış biçimlerine göre sunulur. Doğru ve yanlış soruları sınıfta doğrudan gündeme gelmese bile, neyin doğru neyin yanlış olduğuna dair gizli bir müfredat vardır. Her sınıfın değerlerini somutlaştıran kuralları vardır (Chapin, 2014, s.21). Devlet okulları, belirli türden insanlar yaratmak için kullanılan teknolojilerdir. Milletler okulları bu amaçla hükümet, etnik gruplar, sivil toplum, ibadethane, pazar, aile ve yabancılarla ilgili olarak belirli kimliklere, hayal gücüne ve yeteneklere sahip uyruklar ve vatandaşlar oluşturmak için kullanmışlardır. Okullardan sadece bilgi ve beceri aşılamaları değil, "insanları oluşturmaları" istenmiştir. Okullar, öğrenme fırsatları topluluğu olarak düşünülebilir. İyi bir okul, öğrencilerin öğrenme deneyimlerini en üst seviyeye çıkarma amacı taşır (Parker 2014, s.18). Gerçekten eğitici olan okul deneyimleri hem ilgiyi hem de tepkiyi yöneterek öğrencileri entelektüel ve duygusal olarak içerecektir. Aksi takdirde, öğrencilerin insanlar, yerler ve olaylar hakkında nasıl öğrendikleri, düşündükleri ve hissettikleri üzerinde çok az veya hiç olumlu etkisi olmayacaktır. Okul eğitiminin değerinden biri de sürekli büyüme arzusu yaratması ve arzuyu fiilen etkili kılmak için araçlar sağlamasıdır. Okullar genellikle bu iki geniş amaca üç alt hedef yoluyla yaklaşır. Bunlar; bilgi, tutumlar ve değerler ve becerilerdir (Dewey, 2001, s.46).

Okulun gizli müfredatına ve örtülü norm ve değerlerine büyük dikkat gösterilmelidir. Bir okulun hem açık hem de gizli müfredatı vardır. Belirgin müfredat, kılavuzlar, ders kitapları, ilan panoları ve ders planları gibi faktörlerden oluşur. Okul ortamının bu yönleri önemlidir ve farklı kültürel topluluklara karşı olumlu tutumları destekleyen ve bu topluluklardan öğrencilerin akademik başarıya ulaşmalarına yardımcı olan bir okul kültürü yaratmak için yeniden düzenlenmelidir. Bununla birlikte, okulun gizli müfredatı, genellikle açık müfredatından daha önemlidir. Gizli müfredat hiçbir öğretmenin resmi olarak öğretmediği, ancak tüm öğrencilerin gizli bir şekilde öğrendiği şey olarak tanımlanmıştır (Banks ve Banks, 2016, s.101).

Toplum değiştikçe ve eğitim ebeveynlerin doğrudan etkisinden uzaklaştıkça, bilgiyi nesilden nesile aktarma sorumluluğu evden ve toplumdan okula devredilmiştir. Okullar, vatandaşlar için yeni ve benzersiz taleplerle öğrencileri sürekli ve hızla değişen bir dünyaya hazırlamaktadır (Russell ve Waters, 2023, s.22). Okullar, öğrencilerinin ev topluluklarında genellikle yabancı olan kişilerin görev yaptığı özerk kurumlar haline gelmiştir. Okullara, geleneksel olarak evin ve toplumun sorumluluğunda olan görevler giderek daha fazla verilmiştir. *Okullar,* eğitimcilerden hem öğretmen hem de yedek ebeveyn rolünü üstlenmeleri istemiştir (Banks ve Banks, 2016, s.277). Ancak okulun temel görevi, toplumsal istikrar, uyum ve bütünlüğü korumak ve sürdürmektir (Şişman, 2022, s.3-4).

Özetle hangi türde olursa olsun değerlerin müfredat boyunca ve okulların yaptığı tüm insan eğitimi çalışmalarında mevcut olduğu konusunda hemfikir olunmalıdır. Bu nedenle, ilk adım olarak okulların, eğitimde zaten iş başında olan değerleri ve kurumların bunları gerçekleştirmek ve sunmak için çalıştıkları yolları belirlemesi için teşvik edilmesi gerekir. Okulların öğrencilerini eğitme çalışmalarının dokusunda değerlerin yerine açıkça dikkat edilmesi önemlidir (Livo, 2003, s.1).

2.8.4. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Öğretmenler insanların kişiliğini biçimlendirmede önemli bir rol oynayan sanatkarlardır (Şişman, 2022, s.253). Öğretmen sadece bir bilgi kaynağı değildir, aynı zamanda bazı insani değerleri aktarmakla görevlidir (Fromm, 2020, s.136). Öğretmenler, öğrencilerinin dünya hakkındaki tutumlarını şekillendirmede muazzam bir etkiye sahiptir. Hızlı değişen bir dünyada, insan kaynaklarını geliştirmek ve böylece insanlık durumunun iyileştirilmesine katkıda bulunmak öğretmen eğitiminin sorumluluğundadır (Miliziano, 2009, s.40). Öğretmen, koşullar ne olursa olsun, hangi yöne giderse gitsin, insanın gelişimini izleyebilecek durumda olmalıdır (Pestalozzi ve Kilpatrick, 1951, s.37).

Öğretmenler okul kültürünün şekillenmesinde aktif olarak yer alır (Ross, 2006, s.6). Öğretmenler bir müfredatın ne anlama geldiğini yorumlar ve öğrencileri için bu anlamları bir şekilde aydınlatmak için öğretimi şekillendirirler (Thornton, 2005, s.27). Sosyal bilgiler öğretmenleri, öğrencilere anlam inşa etmelerini ve dünyadaki rollerini eleştirel bir şekilde incelemelerini sağlayacak araçları ve deneyimleri sağlamalıdır. Öğretmen, medeni toplumun gerektirdiği ve öğrenciler tarafından içselleştirilerek vicdanlarının oluşması gereken karakter özellikleri ve ahlaki tutumlar hakkında örnek ve müdahale yoluyla öğrencilere bilgi vermelidir (Livo, 2003, s.1-2).

Karar vericiler olarak öğretmenler, yıl boyunca hangi ünitelerin dâhil edileceğine veya yarının ders planının ne olacağına karar verirler. Araştırmalar, planlama yapan

öğretmenlerin öğretimlerinden daha fazla memnun olduklarını ve öğretmenlik mesleğinde kalma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Dikkatli ve esnek planlama, öğretmenleri öğrencilerin geçmişlerine ve deneyimlerine dayanan bir profesyonel yapar (Chapin 2014, s.17-19).

Öğretmenler genellikle değerleri bilinçsizce modellerler. Kimin ve neyin hakkında çok düşündüklerini ya da tam tersine, duygusal tepkileriyle neyi çok iyi düşündüklerini gösterirler. Kişisel rol modellerini, etkinlikler arasındaki tercihleri, insanların davranışlarını onaylayıp onaylamamalarını ve öğrencilere bulaşıcı yollarla iletişim kuran duygusal sinyallerle diğer nitelikleri paylaşırlar. Öğretmenlerin kendilerinin model haline geldikleri gerçeği de göz ardı edilmemelidir. Bir okul yılı boyunca, öğrenciler öğretmenlerinde gördükleri farklı nitelikleri sevmeye ve hayranlık duymaya başlarlar. Öğretmenler genellikle öğrenciler için adalet, ilgi, zekâ, giyim ve benzeri konularda modeldir (Russell ve Waters, 2023, s.6).

Öğretmenler, kültürel bakış açılarını, değerlerini, umutlarını ve hayallerini sınıfa taşıyan insanlardır. Ayrıca önyargılarını, klişelerini ve yanlış anlamalarını da beraberinde getirirler. Öğretmenlerin değerleri ve bakış açıları öğrettikleri şeyle etkileşime girer ve mesajların iletilme ve öğrenciler tarafından algılanma biçimlerini etkiler (Parker, 2014, s.30). Bugünün öğretmenlerinden, dünya coğrafyasından okuduğunu anlama becerilerine kadar öğrettikleri içerik ve becerilerin yanı sıra çocukların bunları öğrenmesine yardımcı olacak öğretim yöntemlerini bilmeleri beklenmektedir. Öğretmenlerden ayrıca herkesin bir dereceye kadar sahip olduğu kendi önyargılarını, klişelerini kabul etmeleri, köklerini kazımaları ve böylece her çocuğun zekâsını, güçlü yanlarını, yeteneğini tanıması beklenir. Öğretmenlerden her öğrenci için güçlü ve destekleyici bir eğitim ortamı sağlamaları beklenir (Parker 2014, s.31).

Nesilleri dünyanın bilgili, güçlü, empatik, şefkatli, barışsever vatandaşları olmaya hazırlarken öğretmenlerin her gün neler yaptığını anlamaktan daha kritik bir şey olamaz (Miliziano, 2009, s.123). Öğretmenler, ebeveyn ve aile katılımında önemli bir bileşendir. Kolaylaştırıcı, iletişimci ve kaynak geliştirici dahil olmak üzere birden fazla rol oynarlar. Etkili bir ebeveyn/toplum katılım programı uygulamadaki başarıları, ebeveynler ve topluluk gruplarıyla iletişim kurma ve onlarla çalışma becerilerine bağlıdır. Öğretmen tutumları da çok önemlidir. Anne babalar çocukları gibi inandıkları öğretmenleri desteklerler ve çocuklarının başarılı olmasını isterler. Öğrencilere karşı olumsuz bir tutum sergileyen öğretmenler, muhtemelen öğrencilerin ebeveynlerine karşı da benzer bir tutum sergileyecektir. Öğretmenler, öğrencileriyle, ebeveynlerinin toplumdaki algılanan statüsünün

temsilcileri olarak ilişki kurma eğilimindedir. Öğretmenler, öğrencilerin öngörülen sosyal kategorilerini belirlemek için sınıf, ırk, cinsiyet ve etnik köken gibi özellikleri kullanır (Banks ve Banks, 2016, s.275).

Sosyal bilgiler öğretmeni insan ilişkilerinde başarılı olmalı; öğretme sanatında ve biliminde yetenekli olmalıdır ve bilginin önemini ispatlarken ilham verici olmalıdır. Sosyal bilgiler öğretiminde başarılı olmak için, öğretmen arzu edilen bir eğitim felsefesine, çok çeşitli materyal ve öğrenme yöntemlerine aşinalığa, insani gelişme ve öğrenme psikolojisi anlayışına ve ölçme becerisine ihtiyaç duyar (Cartwright, 2016, s.).

Son olarak öğretmenler, "uzmanlar" tarafından geliştirilen bilgi veya müfredat kanallarından çok daha fazlasıdır. Öğretmenler, sınıflarda olup bitenlerin anahtarıdır. Öğrencileri ile asıl müfredatın uygulayıcısıdırlar. Ancak, sonuçta, sınıfta gerçekte neyin ve nasıl öğretildiğine ilişkin kararları veren öğretmendir. Öğrencilerin gerçekte ne öğrendiklerini ve öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarının neler olabileceğini değerlendiren öğretmendir (Thornton, 2005, s.27-30). Sınıfta değerler eğitiminde öğretmenin rolü önemlidir ve eleştirel sorgulayıcı öğrenme ve eleştirel okuryazarlığın yönlendirdiği açık demokratik bir sınıf atmosferinde öğrencilerin kendi kültürel çoğulculuk ve çeşitlilik bilgilerini geliştirmeleri gereklidir ve belirli görüşlere sahip olmaya zorlanmamalı, görüşlerini ve tartışmalı konuları tartışmaktan korkmamalıdır. Öğretmenler, tartışmalı konular üzerinde düşünmelerine yardımcı olacak ve onları önyargısız bir şekilde çok çeşitli fikirlerle tanıştıracaktır. Ancak tüm bunların, kültürel çeşitliliği hoş karşılayan ve hem sınıfta hem de toplumda demokratik, adil, barışçıl ve sürdürülebilir gelecekler inşa etmeye yönelik açık, kapsayıcı ve eleştirel bir atmosferde yapılması gerekmektedir (Zajda, 2023, s.99).

2.8.5. Değerler Eğitiminde Çevrenin Rolü

Çevre, canlı bir varlığın karakteristik faaliyetlerini teşvik eden veya engelleyen koşullardan oluşur. Faaliyetleri başkalarıyla ilişkilendirilen bir varlığın sosyal bir çevresi vardır. Ne yaptığı ve ne yapabileceği başkalarının beklentilerine, taleplerine, onaylarına ve kınamalarına bağlıdır. Diğer varlıklarla bağlantılı bir varlık, başkalarının faaliyetlerini hesaba katmadan kendi faaliyetlerini gerçekleştiremez. Çünkü bunlar hayatın vazgeçilmez şartlarıdır (Dewey, 2001, s.14). Yani bir insan üzerinde yargıya varırken onun içinde yaşadığı çevreyi tanımanın önemi tartışılmazdır (Adler, 2010, s.211).

Çocukların gelişiminin, büyüdükleri çevrede meydana gelen fenomenlerden (medya ve toplumsal değerler ve idealler, gençlik kültürü) büyük ölçüde etkilendiği gerçeği eve ek olarak çocukların gelişimi ve büyümesi için ne tür ortamların (kreş, okul veya diğer kurumlar) sağlandığı konusunu daha önemli hale getirmektedir (Määttä and Uusiautti, 2012,

s.85). Çünkü çocuklar ve genç yetişkinler örnek alarak, çevreden ve doğrudan talimat yoluyla öğrenirler, yani sürekli olarak çevrelerindeki tüm deneyimlerden ve insanlardan öğrenirler. Evdekiler ve toplumdakiler, okulda öğretilen ve sergilenen değerleri genel olarak toplum genelinde göstererek bir programın başarısına büyük katkıda bulunabilirler (Bishop, 1993, s.8).

Özetle çocukların gelişim sürecinde ev ve toplumda sergilenen davranışlar, söylenen sözler ve değerler büyük bir önem taşır. Evde ve toplumda sergilenen örnek davranışlar, çocukların karakter gelişimine ve değerlerinin şekillenmesine önemli bir etki yapar. Dolayısıyla, evde ve toplumda sergilenen davranışlar ve okulların değerler eğitimi programları, çocukların değerlerini şekillenmesinde birbirini tamamlayan önemli faktörlerdir (Russell ve Waters, 2023, s.212).

2.7.6. Değerler Eğitiminde Karşılaşılan Problemler

Değerler ile ilgili bir çalışma yapmak ve değerler eğitiminin nasıl verileceği konusunda ortak bir fikre varmak oldukça zordur. Çünkü değerlerin tanımlanması, sınıflandırılması ve araştırılması konusunda pek çok farklı yaklaşım ve görüş bulunmaktadır. Ayrıca elde edilen sonuçlara ne derece güvenileceğine kadar pek çok hususta da ciddî tartışmalar devam etmektedir (Yapıcı ve Zengin, 2003, s.174).

Eğitim alanında genellikle değerlerin önemine dair bir farkındalık eksikliği söz konusudur (Ergen, 2019, s.482). Özellikle bir dönem okullarda değerlerin öğretilmesine karşı çıkılmıştır. Eğitimin kendisini temel konularla (okuma, matematik ve bilim gibi) sınırlaması gerektiği belirtilmiştir. Çünkü hangi değerlerin öğretileceği konusunda toplumun farklı kesimleri arasında çeşitli çatışmaların yaşandığı görülmüştür. Bazıları vatanseverliği, bazıları dini ve bazıları da sivil değerleri vurgulamak istemiştir. İktidardaki gruplar, güçlerinin devamını destekleyecek değerleri vurgulamak isterken, birçok ilgili taraf, kendileri için anlamlı olan keyfi bir değerler listesi oluşturma yolunu seçmeye çalışmıştır (Johnson ve Johnson, 2010, s.827). Berkant, Efendioğlu ve Sürmeli (2014) yaptıkları çalışmada değerler eğitiminde karşılaşılan problemleri, ailenin bilinçsiz olması, sosyal çevrenin etkisi, aile ve okul arasındaki uyum olmaması, ekonomik nedenler, okulların sosyo-kültürel yapısı, kazanılan değerlerin teorik düzeyde kalması ve davranışa yansımaması şeklinde sıralamışlardır. Uzun ve Köse (2017) çalışmalarında okul öncesi öğretmenlerinin değerlerin kazandırılmasında en fazla öğrenci ve aile kaynaklı nedenlerden dolayı zorlandıkları sonuçlarına ulaşmışlardır.

Değerler konusu tartışmalı olsa da değerlerin bireylerin hayatlarında önemli bir rol oynadığı ve değerlerin eğitiminin bireylerin gelişimine katkı sağlayabileceği açıktır. Değerler eğitimi, bireylerin kendilerini ve diğer insanları daha iyi anlamalarına ve daha iyi bir dünya için değerlerine uygun davranışlar sergilemelerine yardımcı olur (Yazıcı, 2006, s.506). Ayrıca bireylerin dünya görüşlerini belirlemeye hizmet eden değerlerin çok çeşitli yaklaşımlarla incelenmesi, en azından onların hem mevcut tutum ve davranışlarını anlamaya, hem de gelecekte ne tür davranışlarda bulunacaklarını öngörebilmeye imkân vermektedir (Yapıcı ve Zengin, 2003, s.174). Sonuç olarak eğitim sadece bilgi ve beceri aktarmakla sınırlı kalmamalı, aynı zamanda öğrencilere iyi bir insan olma yolunda rehberlik etmeli ve onları değerler açısından geliştirmelidir (Ergen, 2019, s.482).

2.9. Değerler Eğitimi ve Sosyal Bilgiler Dersi

Sosyal bilgiler dersi, aslında bir değer eğitimi dersidir. Sosyal bilgiler, tartışmalı konuları ve etik yanıtları dikkate aldığından ve kamu yararı üzerine düşünme şansı sunduğundan değer temellidir (Boyle-Baise, Zevin 2009, s.1-4). Değerler, sosyal bilgiler müfredatının ayrılmaz bir parçasıdır. Yazılı sosyal bilgiler programlarının çoğu, sosyal bilgiler programının bir parçası olarak tanıtılması gereken belirli değerleri içerir (Parker, 1991, s.16). Sosyal bilgiler dersinin çok disiplinli olması, değer öğretimi açısından zenginlik sunar. Sosyal bilgiler dersi, tarih, coğrafya, sosyoloji, ekonomi gibi farklı disiplinleri bir araya getirerek öğrencilere geniş bir perspektif sunar. Bu disiplinler arasındaki ilişkileri anlamak, öğrencilerin değerleri anlamalarına ve değerlendirme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur (Kan, 2010, s.187).

Sosyal bilgiler hiç şüphe yok ki bugün yıllar öncesinden çok farklı bir durumdadır. Toplum ve okulların sürekli değişiyor olması öğrencilerin hayatlarında da değişimler yaşanmasını beraberinde getirmektedir. Öğrencilerin karşılaştıkları sorunlar bile bugün geçmişten oldukça farklıdır. Örneğin, çocuk istismarı, boşanma, aile içi şiddet, çeteler, madde bağımlılığı, tek ebeveynli evler ve suça karışan öğrencilerin sayısında sürekli bir artış gözlenmektedir. Değişimin norm haline geldiği ve benzeri olmayan ikilemlerle sürekli yüzleşmek zorunda olunan bir dünyada, öğrencilerin öğrenmelerine yardımcı olmak için sosyal bilgilere her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır (Russell ve Waters, 2023, s.13). Aynı zamanda sosyal bilgiler dersinde, öğrencilere tarih, coğrafya, ekonomi, siyaset gibi konularda bilgi verilirken, toplumsal değerlerin de öğretilmesi sağlanır. Öğrencilerin toplumsal sorumlulukları ve görevleri hakkında farkındalıkları artırılır. Bu nedenle, sosyal bilgiler dersi değerler eğitimi açısından son derece önemlidir ve iyi bir vatandaşlık eğitimi için vazgeçilmez bir araçtır (Kan, 2010, s.187).

2.9.1. Değerler Eğitimi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı

Öğretim programları eğitim sisteminin başarısını önemli ölçüde etkileyen araçlardan biridir. Öğretim programları, öğrencilerin öğrenme süreçlerini planlamak, organize etmek ve yönlendirmek için tasarlanmıştır. Öğrencilerin belirli bir konuda ne kadar bilgi edinmeleri gerektiğini belirleyerek ve bu bilgileri nasıl edineceklerini öğretme yollarını planlayarak, öğrencilerin öğrenme hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olur (MEB, 2018, s.3). Bir nevi öğretim programları, öğrencilerin öğrenmesi gerekenleri tanımlayan ifadelerdir (Parker, 2014, s.8). Banks'a göre, çok kültürlü bir öğretim programının temel amacı, öğrencilerin karar verme ve sosyal eylem becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktır (Banks ve Banks, 2016, s.2).

Her kuşağın tüm kültürlere ait bir inançlar ve değerler sistemi ile tanışması, öğrencilere dünya hakkında sağlam bir farkındalık geliştirmelerine yardımcı olacak somut bilgiler sağlar. Eğitim sisteminde sosyal bilgiler öğretim programı, çocuklarla birlikte bu temel değerleri keşfetme hedefine ulaşmaya çalışılan en etkili yoldur (Alazzi ve Chiodo, 2004, s.6). Sosyal bilgiler öğretim programı, öğrencilere toplumsal yaşam, tarih, coğrafya, vatandaşlık, ekonomi, siyaset gibi konularda bilgi ve beceriler kazandırmayı amaçlayan bir eğitim programıdır. Program, öğrencilerin yaşadıkları toplumun kültürünü, tarihini, coğrafyasını, ekonomisini ve siyasal yapısını anlamalarını ve bu bilgileri kullanarak toplumda aktif bir vatandaş olarak yer almalarını hedefler. Sosyal bilgiler öğretim programlarında yer alan değerler, toplumda aktif ve sorumlu bir vatandaş olarak yer almayı hedeflemektedir. Öğrencilerin değerlerin önemini anlamalarını ve bu değerleri günlük yaşamlarında uygulamalarını teşvik etmeyi amaçlar. 2005 yılından günümüze kadar olan süreçte sosyal bilgiler öğretim programları, zamanla değişime uğramıştır. Değişen toplumsal ihtiyaçlar, pedagojik yaklaşımlar ve eğitim anlayışı doğrultusunda güncellenmiş ve yenilenmiştir. Ancak 2018 yılında düzenlenen öğretim programlarında kök değer anlayışı benimsenmiştir. Ancak, 2018 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (SBDÖP) içeriğinde, değerlerin öğretimi için özel bir öğrenme alanı belirtilmemiştir. Bununla birlikte, değerlerin öğretimi programın her biriminde yer almaktadır ve öğrencilere evrensel ve demokratik değerleri öğretmek için fırsatlar sunmayı amaçlamaktadır (MEB, 2018, s.8).

Özetle değerler eğitimi ve sosyal bilgiler programı birbirleriyle ilişkilidir. Sosyal bilgiler programı, öğrencilere toplumda nasıl yer alacaklarını öğretirken, değerler eğitimi ise bireylerin bu süreçte doğru ve olumlu davranışlar sergilemelerine yardımcı olur. Bu nedenle,

sosyal bilgiler programı sırasında öğrencilere değerler eğitimi verilmesi oldukça önemlidir (Erbaş, 2021, s.24).

2.9.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Değerler Eğitimi

Ders kitabı, bir derste kullanılan ve dersin iyileştirilmesine katkı sağlayan, öğrenme-öğretme sürecinde esas oluşturan araçlardan birisidir (Gülersoy, 2013, s.8). Aynı zamanda büyük grup öğretimi, öğretmen kontrollü tekrarlama ve anlatım için temel oluşturan, önemli bir eğitim aracıdır (Hertzberg, 1981, s.111-115). Ders kitapları genellikle eğitim kurumlarının haftalık ders çizelgelerinde yer alan derslerin öğretim programlarına göre hazırlanır ve ilgili bakanlık tarafından onaylanır. Bu kitaplar, konuyla ilgili temel kavramları, teorileri ve uygulamaları içerebilir ve öğrencilerin öğrenme sürecine rehberlik etmek için görsel ve işitsel materyallerle desteklenir (MEB, 2018, s.13). Ders kitapları bir konu hakkında arka plan bilgisi sağlayabilir, sınıf tartışmasında ortaya çıkan hipotezleri doğrulamak için bir kaynak görevi görebilir ve konuyla ilgili tanımlar ve örnekler sağlayabilir (Mindes, 2014, s.5-6). Ders kitapları devletlerin yetkili kurumlarınca hazırlanan programlara göre, ülke fertlerinin ideal vatandaş olarak yetiştirilmesi için öğrenmeleri gereken bilgilerin yer aldığı önemli ders araçlarından biridir (Alaca, 2020, s.2).

Ders kitapları, küresel bir tarih anlayışı ve toplum kuralları ile diğer insanlarla birlikte yaşama normlarını aktarır. Bir toplumun on yıllar veya yüzyıllar boyunca oluşturduğu gelenekleri yansıtırlar; bireyin benlik saygısını geliştirmeye katkıda bulunurlar, ancak aynı zamanda incelenen her toplumun sınırlarını da belirlerler. Bu özellikle tarih ve coğrafya kitaplarında ortaya çıkar. Sosyal bilgiler alanı ise tarih ve coğrafyayı ve aynı zamanda yurttaşlık ve ahlak eğitimini içerdiğinden sosyal bilgiler ders kitapları oldukça önemli ders araçları arasında yer alır (Pingel, 2010, s.8).

Sosyal bilgiler ders kitapları genellikle bir öğretmenin sahip olduğu en değerli kaynaktır. Temel içeriğiyle birlikte sosyal bilgiler ders kitabını okumak, muhtemelen çoğu sınıftaki en tipik ve yaygın sosyal bilgiler etkinliğidir (Russell ve Waters, 2023, s.39). Tüm sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaklaşık üçte ikisi, ek kaynaklar olarak çalışma sayfaları, öğretmen dersleri ve testler içeren bir ders kitabına sınıflarında baskın kaynak olarak güveniyor ve kullanıyorlar (Ross, 2006, s.17). Türkiye'de 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren yapılandırmacı yaklaşıma geçilmesi ile sosyal bilgiler dersinin temel materyalleri öğrenci ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitapları olmuştur. Ancak 2017-2018 eğitim-öğretim yılından sonra bu uygulamaya son verilip öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitapları kaldırılmıştır. Bu durum ders kitaplarına olan ilgi ve önemi daha da artırmıştır (Demir ve Atasoy, 2018, s. 755).

Ders kitapları değerler eğitiminde de önemli bir kaynak olarak kullanılabilir. Ders kitaplarındaki metinler, görseller, şiirler, hikayeler vb. ögeler, öğrencilerin farklı değerleri anlamalarına ve içselleştirmelerine yardımcı olur (Kurtdede Fidan ve Gedik, 2019, s.256). Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinin, bir değer eğitimi dersi olmasına istinaden (Boyle-Baise ve Zevin, 2009, s.1-4) sosyal bilgiler dersinde öğretmenler ve öğrenciler için bir kaynak ve rehber niteliğinde olan ders kitaplarında değerlere ne kadar yer verildiği, hangilerinin daha sık vurgulandığı büyük bir önem taşımaktadır (Kuş, Merey ve Karatekin, 2013, s. 186). 2018 sosyal bilgiler öğretim programı incelendiğinde "kök değerler" olarak; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik gibi değerlere yer verildiği gözlenmiştir. Bu kök değerlerin öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacağı ifade edilmiştir (MEB, 2018, s.4). Başlı başına bu on kök değerin her birinin önemi tartışılmaksızın evrensel bir değer olan sevgi değeri, insanları birbirine bağlayan temel bir güç, herkesin hakkı olan temel bir insan ihtiyacı ve insanların birlikte daha iyi bir dünya inşa etmelerine yardımcı olması sebebiyle bütün değerlerin merkezinde yer alır. Bu nedenle sevgi değerinin eğitim sistemi içerisinde bununla birlikte eğitim ve öğretim materyalleri içerisinde de yer alması oldukça önemlidir (Ergen, 2006, s.145).

2.10. Sevgi Nedir?

Son yirmi yılda aşk üzerine önemli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar öncelikle aşkı tanımlamaya ve işlevselleştirmeye ve onun yordayıcılarının, bağıntılarının ve romantik ilişkilerdeki sonuçlarının incelenmesine odaklanmıştır. Ancak aile ve arkadaşlar gibi yakınlara, çevresel bağlara ve tüm insanlığa duyulan sevgi, genellikle bir araştırma konusu olmamıştır. Oysaki başkalarına değer veren ve toplumsal iyiliğe katkıda bulunan özverili, şefkatli sevgi birçok dini geleneğin merkezinde yer almakla birlikte birçok düşünür, felsefe ve düşünceye konu olmuş bir kavramdır (Sprecher and Fehr, 2005, s.629). Dünyanın bütün büyük dinlerinin asıl mesajı, birbirini sevmektir. Bu büyük emrin bir parçası olarak "birbirinizi kendinizi sevdiğiniz gibi sevin" denir. Bu mesaj, kişiyi seven bir Tanrı'ya olan manevi inançtan beslenir ve dini davranış ritüellerinde sembolize edilir (Fricchione, 2002, s.31). Birleşme, bütün olma, haz veren şeye ilgi, eğilim, dostluk, kardeşlik, uyum gibi anlamlarla ifade edilen sevgi tasavvufi anlayışın da merkezinde yer alır (Coşkun,2010, s.190-194). Ayrıca antikçağ filozoflarının da üzerinde durduğu önemli erdemlerden biri olan sevgi, zıtları birleştiren, her şeyi sevk eden, nefreti reddeden, tutku, tensellik, ölçülülük ve mutluluğa eriştiren eylemler anlamında ifade edilmiştir (Çilingir, 2018, s.74-75).

Sevginin herkes tarafından kabul edilebilir bir tanımına ulaşmak oldukça güçtür. Çünkü sevgi birçok boyutta incelenen ve deneyimlenen karmaşık bir kavramdır (Aydın, 2018, s.14-15). Sevgi kavramı tarih boyunca edebiyat, din, felsefe, psikoloji ve sosyoloji gibi çok çeşitli disiplinlerde incelenmiş ve hakkında yazılmıştır. Ancak terim anlaşılmaz olmaya devam etmekle birlikte bilim adamları, sevginin özünü yakalamak için *koşulsuz sevgi*, *agape*, *şefkat* ve *özverili sevgi* gibi terimler kullanmışlardır (Hill, 2002, s.19-21). Sevgi, kişinin başkalarına olan ilgisi, saygısı ve sorumluluğuyla birlikte, bilgi ve deneyimleri paylaşma, yardım etme ve toplumun iyiliği için çalışma gibi üretken eylemleri teşvik eder. Sevgi, sevilen şeyin büyümesi ve yaşaması için gösterilen ilgidir de denilebilir (Fromm, 2020, s.48). Sevgi, ruhsal bir madde olan ırmak gibidir. Sevgi, nesneye yönelen ve onu sıcak bir onayla saran harekettir. Bu sürekli akış içindeki ruhun merkezkaç edimidir. Sevgi, sürekli olarak ilerleyen ve etkileyen bir güçtür. İnsanlar arasındaki ilişkilerde sevgi, enerjisiyle akar ve bağları güçlendirir. Sevgi, insanları birbirine bağlayan ve ilişkileri olumlu yönde etkileyen önemli bir kavramdır. Sürekli akışıyla insanların yaşamlarını besler ve zenginleştirir (Gasset, 1995, s.7-14). Sevgi, korkunun yokluğudur. Sevgi soru sormaz. Sevginin doğal hali, karşılaştırma ve ölçüm değil, genişleme ve büyüme durumudur. Sevgi gerçekten değerli olan her şeydir. Sevgi her zaman istenilen şey olsa da bilinçli olarak ya da bilmeden genellikle sevgiden korkulur ve bu nedenle sevginin varlığına karşı hem kör hem de sağır davranılır. İç huzurun ve sevginin aslında gerçek olan her şey olduğu keşfedildiğinde ise sağlıklı ve bütün bir ruh hali meydana gelir (Jampolsky, 2011, s.58-59). Sevginin özü, başkalarının iyiliğinden bencilce zevk almanın yanı sıra etkili bir şekilde onaylamak ve özen göstermektir. Sınırsız sevgi ise, bu sevgiyi istisnasız herkese kalıcı ve sürekli bir şekilde yayar. Yaygın olarak erdemin en yüksek biçimi olarak kabul edilen sınırsız sevgi, genellikle tüm gerçekliğin altında yatan ve onun ayrılmaz bir parçası olan yaratıcı bir varlık olarak kabul edilir (Post, 2003, s.1-23).

Sevgi birbiriyle bağlantılı üç alandan oluşur. Bunlar; duygular, bilgi ve beceriler ve eylemlerdir. Sevginin bu üç bileşeni sayesinde, sevme yeteneğinin erdemleri gerektirdiği sonucuna varılır. Bu açıdan bakıldığında sevgi öğrenilebilir ve uygulanabilir. Önemli bir bakış açısı, sevgiyle bağlantılı duyguların olumlu olduğu ve bu şekilde "iyilik" ürettiğidir, neşe-zevk duyguları ve birliktelik duygusu buna örnektir (Määttä and Uusiautti, 2012, s.4). Yani sevgi sadece duygusal bir tepki olarak değil, karakter, kişilik ve tutumların bir bütünlüğü olarak ifade edilmelidir. Sevgi, istikrarlı, kararlı ve tutarlı bir şekilde davranışlara yansıdığında anlamını ve etkisini tam anlamıyla gösterir. Bu nedenle sevgi, sadece duygusal bir hissiyat olarak değil, davranışlarla somutlaşan bir değerdir (Ergen, 2019, s.488). Bir

başka görüşe göre ise sevginin en eksiksiz biçimi, tutku, samimiyet ve bağlılığı birleştiren bir değer olmasıdır (Hatfield ve Rapson, 1994, s.93).

Sevgi, insanların esenliğine katkıda bulunan yeni bağların oluştuğu bir güvenlik ve neşe dünyası yaratır. İnsanların tamamen kabul edici bir şekilde sevilme ihtiyacı evrensel bir gereksinimdir ve sevgi eksikliği önemli ve hatta şiddetli sonuçlara yol açabilir. Sınırsız sevgi, rahatlatıcı bir etkiye sahiptir ve insanların varlığının özünü huzurla doldurarak evlerine dönme, şifa bulma ve olumsuz etkilerden arınma duygularını sağlayabilir (Post, 2003, s.161).

2.10.1. Sevgi Türleri

Sevgi bir kişiye ya da belirli bir nesneye odaklanan bir duygu veya ilişki değil, daha geniş bir tutum veya karakter yönelimidir. Sevgi, insanın kendisini ve dünyayı anlama, değerlendirme ve ilişkilendirme şeklini etkileyen bir içsel durumdur. Sevginin tek kişiye değil, herkese yönelik olması sevilen nesneye bağlı olarak çeşitli sevgi biçimlerinin doğmasına sebep olmuştur. Bu sevgi biçimleri şöyle sıralanabilir: insan sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi, kardeş sevgisi ve tanrı sevgisidir. Bu sevgi biçimleri, insanların birbirlerine, kendilerine ve doğaya olan farklı sevgi şekillerini ifade eder (Fromm, 2020, s.66). Yani sevgi çok yönlü bir kavramdır ve farklı ilişkiler ve bağlamlar içinde farklı şekillerde ortaya çıkabilir. Romantik sevgi, arkadaş sevgisi, anne-baba sevgisi, memleket sevgisi ve pedagojik sevgi gibi farklılaşan türleri vardır. Her sevgi türü kendine özgü niteliklere sahiptir ve insanların yaşamlarına anlam ve değer katar (Eroğlu ve Kaya, 2021, s.1588). Fehr, Sprecher and Underwood (2009, s. 3-27)'a göre de tutkulu-romantik sevgi, arkadaş sevgisi, fedakâr sevgi ve koşulsuz sevgi gibi kavramlar sevginin bünyesinde yer almaktadır. Fehr ve Russell (1991, s.425) ise sevgiyi anne sevgisi, romantik aşk, çalışma sevgisi, kendini sevme gibi alt türlere ayırmışlardır. Bunlara ek olarak aileye, arkadaşlara, komşuya ve Tanrı'ya duyulan sevgide önemli sevgi türleri arasında yer alır (Hill, 2002, s.30). Özen ve Gülaçtı ise (2010, s.136) sevgi türlerini; insan sevgisi, doğa sevgisi, evlat sevgisi, hayvan sevgisi, tanrı sevgisi, vatan sevgisi, bilim sevgisi, anne-baba sevgisi şeklinde sıralamıştır. Sınırsız şekilde ve çeşitlilikte sevgi türü olduğu gerçeği sevginin oldukça karmaşık bir olgu olduğunu ve üzerine ciddi araştırmaların yapılması gerektiğini göstermektedir (Özen ve Gülaçtı, 2010, s.136).

2.10.1.1. İnsan Sevgisi

Sevgi, sevilen insanda tüm insanlığı, yaşayan ne varsa hepsini sevmek demektir. İnsan sevgisi ise, insanlara karşı duyulan sevgidir. İnsanlar arasında bağ kurmak, paylaşmak,

anlamak ve saygı göstermek gibi değerleri içerir. "İnsan sevgisi" ideali ilk olarak antik çağda Yunanca *filantropi* sözcüğüyle ifade edilmiştir. Örneğin Yunan hekim Hipokrat'ın yazılarında şöyle der: "İnsan sevgisinin olduğu yerde hayırseverlik (thropia) bir de sanat sevgisi (philotekni) vardır. İnsan sevgisi idealinin Yunanlılar ve Romalılar arasında da çok ilkel bir biçimde mevcut olması muhtemeldir, çünkü Yeni Ahit'te insanlık sevgisi anlamına gelen Yunanca *"agape"* sözcüğüyle birbirinin yerine sık sık kullanıldığı görülür (Post, 2003, s.142).

İnsan sevgisi, diğer insanların mutluluğu, refahı ve güvenliği için çalışmak anlamına da gelir. Bu tür sevgi, aile, arkadaşlık, romantik ilişkiler, iş ilişkileri ve toplumda genel olarak insanlar arasındaki ilişkilerde önemlidir. İnsan sevgisi, insanların birbirlerine karşı anlayışlı, şefkatli ve saygılı davranmasına yardımcı olur ve bireylerin mutlu, sağlıklı ve tatmin edici bir yaşam sürdürmelerini sağlar (Fromm, 2020, s.75). 13. yüzyılda yaşamış Türk edebiyatının önemli sanatçılarından biri ve Türk halk edebiyatının önde gelen temsilcilerinden biri olarak kabul edilen Yunus Emre'nin şiirlerinde insan sevgisi, bireyler arası bireyler en önemli dayanağıdır. Onun şiirlerinde geçen sevgi ve hoşgörü dolu sözler, insanların bir araya toplandığı, anlayışlı ve sevgi dolu olduklarını vurgular. Yunus Emre'nin "İnsanı yaşat ki devlet yaşasın" düşüncesi, insan sevgisinin toplumsal birliğinin güçlendiği inancını yansıtır (Aycil, 2021, s.158).

İnsanlar genellikle sevgi ve yakınlık hissiyatı taşıyan sosyal varlıklardır. Birbirleriyle yakınlaşmak, bağ kurmak ve ilişki geliştirmek için sosyal etkileşimlere ihtiyaç duyarlar. Bu nedenle, insanlar arasındaki ilişkilerde sevgi önemli bir rol oynar (Loreman, 2011, s.1). Bu sevgi, herhangi bir kişiye, ırka, cinsiyete veya dinlere bakılmaksızın her insanın içindeki temel insanlığı ve değeri takdir etmekle ilgilidir. İnsan sevgisi, başkalarına yardım etmek, onları desteklemek ve onların mutluluğunu önemsemekle ilgilidir. Aynı zamanda, insan sevgisi, başkalarına karşı merhametli, şefkatli ve hoşgörülü bir tutum sergilemeyi de içerir. İnsan sevgisi, insanların birbirlerine karşı daha empatik ve anlayışlı olmalarına yardımcı olur ve toplumsal uyum ve barış için önemli bir faktördür (Aydın, 2018, s.18-19).

2.10.1.2. Hayvan Sevgisi

Hayvan sevgisi, insanların hayvanlara karşı duyduğu sevgi, saygı ve merhamet hissidir. Hayvanlar, insanların yaşamlarında önemli bir rol oynarlar ve birçok insan için hayvanlar aileleri gibi sevdikleri ve önemsedikleri canlılardır. Hayvan sevgisi, insanların hayvanların haklarına saygı duymalarını, onlara iyi bakmalarını ve onları korumalarını

gerektirir. Ayrıca hayvan sevgisi, hayvanlarla bağ kurmayı ve hayvanların doğal dünyalarını anlamayı da içerir (Utkugün, 2022, s.1517-1518).

Tüm canlı varlıkların, insanlar da dahil olmak üzere, kendilerine özgü bir değerleri vardır. Hayvanların asli değeri, onların sadece insanların ihtiyaçları için kullanılabilecek birer kaynak olarak görülmemesi, aynı zamanda kendi türleri içinde ve doğal ortamlarında refah içinde yaşayabilmeleri anlamına gelir. Bu nedenle, hayvanların kötü muamele ve sömürüsüne karşı hayvanların korunması için yasal düzenlemeler yapılması gerekir. Ayrıca hayvanların doğal yaşam alanları ve ekosistemlerinin korunması da önemlidir. Çünkü doğal ortamlarında sağlıklı bir şekilde yaşayamayan hayvanlar, uzun vadede türlerinin yok olmasıyla karşı karşıya kalabilirler (Doğan, 2006, s.42).

Hayvan haklarının geçmişine bakıldığında ise insan-hayvan ilişkisi, ilk çağlara kadar dayanan en eski ilişkilerdendir. Hayvan hakları hareketi, 19. yüzyılın sonlarında başlamış ve bugüne kadar devam etmiştir. Bu hareket, hayvanların insanlar tarafından kullanılmadan önce, doğal yaşamlarını sürdürebilecekleri koşullarda yaşamaları gerektiğini savunmaktadır. Bu kapsamda, hayvanların işkenceye tabi tutulması, kötü muamele görmesi, sömürülmesi ve öldürülmesi gibi konular ele alınmaktadır (Demir, 2020, s.20).

Hayvanlar insanlarla birçok ortak özellik paylaşırlar ve onların varlığı, insanların hayatında önemli bir etkiye sahiptir. Hayvan sevgisi, hayvanların yaşamlarının önemini vurgular ve insanların hayvanlara karşı duydukları sevgi ve saygıyı artırır. Bu nedenle, hayvan sevgisi, insanların doğaya ve hayvanlara karşı daha duyarlı ve sorumlu davranmalarını sağlar (Ateş, 2005, s.5-6).

2.10.1.3. Doğa Sevgisi

Doğa, doğal dünya veya doğal çevre olarak da bilinir, insan eli değmemiş veya az etkilenmiş dünya ve onun içindeki tüm canlı ve cansız varlıkları ifade eder. Yeryüzündeki tüm yaşam formları, bitkiler, hayvanlar ve insanlar doğanın bir parçasıdır. İklim, hava, su, toprak ve diğer doğal kaynaklar da doğanın önemli bileşenleridir. Doğa, insanlar için hayati önem taşıyan besinler, su, hava ve enerji kaynaklarının sağlanmasında kritik bir role sahiptir (Öcal, 2013, s.334).

İnsan doğal bir varlık olarak doğar ve çevresiyle doğal bir etkileşim içindedir. İnsanın temel gereksinimleri doğal ortamdan karşılanır. Beslenme, su, hava gibi fizyolojik gereksinimler doğadan elde edilir. Ayrıca cinsellik, üreme gibi doğal süreçler de insanın doğal varoluşuna dahildir. Doğal ortam olmadan insan yaşamı olmaz ama insan olmadan doğa yaşamaya devam eder. Bu sebeple insanın doğal yaşamı koruması ve sevmesi gerekir

(Sönmez, 2016, s.62). Doğal kaynakları ve çevreyi korumak, sürdürülebilir bir gelecek için hayati önem taşır. İnsanlar, doğal kaynakları tüketirken ve çevreye zarar verirken, doğanın dengesini bozabilirler. Bu nedenle, doğal yaşamı korumak ve sevmek, insanların kendi geleceklerini ve gezegenin geleceğini korumak için önemlidir (Teksöz, Şahin ve Ertepınar, 2010, s.308).

Çevreleriyle sürekli bir etkileşim halinde olan canlı varlıklar doğal olarak bulundukları yaşam ortamına uyum sağlamak zorundadırlar. Bu yaşam ortamı, bitki ve hayvanların hayatta kalması, üremesi ve beslenmesi için gerekli olan kaynakları sağlar. Bu nedenle, her canlı türünün kendine özgü bir yaşam alanı ve çevresi vardır ve bu alanı korumak, canlıların varlığı için hayati önem taşır. İnsanlar da doğal çevreleriyle etkileşim halindedirler ve doğal kaynakları kullanarak yaşamlarını sürdürürler, ancak çoğu zaman doğal çevreye zarar verirler ve doğal dengeleri bozarlar. Bu nedenle, doğal çevrenin korunması, sadece canlı varlıkların hayatta kalması için değil, aynı zamanda insanların sağlıklı bir yaşam sürdürebilmeleri için de hayati önem taşır (Sönmez, 2016, s.62). Ayrıca diğer önemli husus ise doğada var olan hayatta kalma mücadelesi, türler arasındaki etkileşimler ve dengeler, insanlara çok şey öğretebilir. Doğadaki her canlının kendi ekosistemi içinde bir görev ve yeri vardır ve bu görevler birbirleriyle etkileşim halindedir. Bu durum, insanların da diğer insanlarla ve doğayla olan ilişkilerinde karşılıklı saygı, anlayış ve dengeyi korumaları gerektiğini hatırlatır (Abanoz, 2008, s.46).

Sonuç olarak, çevrenin korunması ve gelecek nesillere yaşanılabilir bir dünya bırakılması için çevre bilinci ve duyarlılığının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla, okullarda çevre eğitimi programlarına daha fazla yer verilmesi ve öğrencilere doğal ortamlarda öğrenme fırsatları sunulması önemlidir. Ayrıca, uluslararası iş birliği programları ile öğrencilerin farklı kültürleri ve ülkelerdeki çevre sorunlarını öğrenmeleri ve birbirleriyle bağlantı kurmaları da faydalı olabilir (Uluçınar ve Cansaran 2008, s.499).

2.10.1.4. Kardeş Sevgisi

Kardeşlik sevgisi tüm sevgi çeşitleri içerisinde var olan en eski ve temel sevgi biçimidir. Kardeşlik sevgisi özü itibarıyla bütün insanları sevmek demektir. Sadece aile içerisinde kan bağı olan insanları kapsamaz. Başka bir insana gösterilen ilgiyi, saygıyı, onu tanımaya değer bulmayı, onun yaşamını sürdürmesini istemeyi ve ona karşı olan sorumluluğu ifade eder. Kardeşlik sevgisinde tüm insanlıkla bir olma, birlik olmak, bütünleşme ve dayanışma hakimdir (Fromm, 2020, s.67).

2.10.1.5. Arkadaş Sevgisi

İnsanlar yaşadıkları toplumla sürekli etkileşim halindedirler ve bu etkileşimin önemli bir unsuru arkadaşlık ilişkileri ve sosyal çevrede var olmadır (Sarı ve Tekbıyık, 2012, s.3) Arkadaş ilişkileri, insanların sosyal bağlarını güçlendirir ve yaşam kalitesini artırır. Arkadaşlar, insanların stresle başa çıkmalarına, duygusal destek almalarına ve olumlu bir sosyal çevrede bulunmalarına yardımcı olurlar. Arkadaş ilişkilerinin, insanların duygusal ihtiyaçlarını karşılama, anlama ve kabul etme konusunda önemli bir rol oynadığı söylenebilir (Turan ve İskender, 2020, s.438). Bunun aksine arkadaşları tarafından sevilmediğini ve kabul görmediğini hisseden öğrenciler, kendilerini mutsuz ve yalnız hissedebilirler. Dışlanma, alay etme veya reddedilme gibi durumlar, öğrencinin özsaygısını zedeler ve sosyal ilişkileri olumsuz etkileyebilir (Özgök ve Sarı, 2016, s.72).

Arkadaş sevgisi ise arkadaşlık ilişkilerinin temelinde yer alan bir duygudur. Arkadaş sevgisi, karşılıklı olarak derin bir bağ, hoşgörü, sadakat ve sevgi hissiyle karakterizedir. Arkadaşlar, birbirlerini olduğu gibi kabul eder, birlikte mutlulukları ve zorlukları paylaşırlar. Arkadaş sevgisi, karşılıklı güvene dayanan, samimi ve anlamlı bir ilişkiyi ifade eder. Arkadaşlık sevgisi, bir partnerin partnerine olan olgun ve uzun vadeli bağlılığını temsil eder; arkadaşlık sevgisi, ihtiyaçların tatmin edilmesinden ziyade bencillikten uzaktır, eşe benliğinin bir uzantısı gibi bakmak ve ona davranmak demektir (Karandashev and Clapp, 2016, s.75-76).

2.10.1.6. Tanrı ve Din Sevgisi

İnsanın sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürdürmesinin ön koşullarından biri de akılcı bir din ve Tanrı sevgisine sahip olmasıdır. Bu amaçla din ve tanrı sevgisinin irdelenmesi yararlı olacaktır. Din, insanların inançları, törenleri ve ritüelleri yoluyla Tanrı'ya olan sevgilerini ifade ettikleri bir yol veya sistemdir. Tanrı sevgisi ise, bu inanç sistemleri içinde Tanrı'ya duyulan sevgi ve saygıdır denilebilir (Aydın, 2018, s.47-57). Din kavramının tanımını yapan sosyal bilimcilerin ortak noktada buluştuğu üç husus bulunmaktadır. Bunlar; dinin, aşkın ve insanüstü güçlere olan inanç, iyilik de dahil olmak üzere bir dizi değere ilgi, arayış ve bu değerlerle tutarlı davranışlara, tutumlara ve deneyimlere odaklanma temeline dayandığını ifade eder (Peterson and Seligman, 2004, s.477-478).

Tanrı sevgisi ise özünde düşünseldir. Yoğun şekilde "bir olma" duygusunu duymak, Tanrı'nın varlığına, sevgisine ve adaletine inanmak anlamına gelir (Fromm, 2020, s.96). Tanrı tek ve çok tanrılı dinlerin genelinde mutlak güzellik, adalet, bilgelik, sevecenlik, merhamet ve hoşgörü olarak kabul edilmiştir. Tanrı'ya olan sevgi ve bağlılık, insanların

manevi yaşamlarında önemli bir yer tutar. Bu sevgi, insanlara huzur, mutluluk ve anlam sağlar (Sönmez, 2016, s.66-67). Bu sevgi ve bağlılık, çeşitli dinlerin inançlarına ve öğretilerine göre farklı şekillerde ifade edilebilir. Birçok dinin inançlarına göre, Tanrı, evreni yaratan ve insanlığa rehberlik eden merhametli ve sevgi dolu bir varlıktır. İnsanlar Tanrı'ya karşı sevgi beslerler ve onun yolunda ilerlemek için çaba gösterirler. Tanrı'ya olan sevgi, birçok dini ritüel ve uygulamada da kendini gösterir (Fromm, 2020, s.83-96).

Maneviyat evrenseldir. Manevi inançların spesifik içeriği değişiklik gösterse de tüm kültürler nihai, aşkın, kutsal ve ilahi bir güç kavramına sahiptir. Ayrıca, tüm dinler, insanların temel varoluşsal kaygılarla (yani, amaç ve anlam soruları) ve bireylerin ilişkilerine ve ayrıca hayatın sıkıntılarıyla başa çıkma çabalarına rehberlik eden soyut kuralları ve değerleri ile mücadele etmelerine yardım etmeye çalışır (Peterson and Seligman, 2004, s.477-480).

2.10.1.7. Aile Sevgisi

Aile, bir kişinin ilk sosyal çevresidir ve bireyin toplumsal normları, değerleri ve davranışları öğrenmeye başladığı yerdir (Aydın, 2018, s.19). Aile ekosistemi bir dizi ilişkiler bütünü olarak görülür. Bu ilişkiler bireyin birbirine bağlı ve birbirine bağlı sistemleri, aile sistemi, aile alt sistemleri ve ailenin fiziksel ve sosyal-kültürel çevreleri arasında gerçekleşir. Aynı zamanda aile, üyelerinin kolektif eylem potansiyelini ortaya çıkarır. Aile bireyleri, aile birimi olarak hareket edebilir, birlikte kararlar alabilir ve ortak amaçlara yönelik çalışabilir. (Knauth, 2000, s.496-497). Aile üyeleri arasındaki bağ, sevgi duygusuyla başlar. Aile, sevginin ilk yeşerdiği ve geliştiği mekândır. Sevgi, ailedeki üyeler arasındaki ilişkileri besler ve güçlendirir. Ailedeki sevgi anlayışı, bireyin sevgi duygusunu anlamasını, içselleştirmesini ve başkalarına yansıtabilmesini sağlar (Gül, 2020, s.88).

"Aile sevgisi paradigması" üç önerme üzerinde odaklanmaktadır ve sağlıklı birey ve aile için önemli olan "sevme(k)" duygusunu içermektedir. İlk önermede "sevmek", kabul, onaylanma veya cömertlik gibi anlamlara gelebilir. İkinci önermede ise "sevmek" duygusunun kalıcılığı vurgulanmaktadır. Üçüncü önermede ise akraba ilişkileriyle ilgili sorumlulukları içeren bir fedakârlık anlamına gelir. Ancak üçüncü önermede "fedakârlık" olarak tanımlanan sevmek bir duygu olarak değil, bir eylem olarak ele alınmıştır. Yani burada önemli olan duygusal boyut değil, ilişkilerde sevme eyleminin ağırlık kazanmasıdır. Bu yaklaşım, ilişkilerde duyguların, deneyimlerin ve hislerin ötesinde, sevme eyleminin aktif olarak yaşanmasını önemsemektedir (Bahr and Bahr, 2009, s.116-117).

Aile sevgisi, anne-baba sevgisi ve şefkati, bir bireyin duygusal ve sosyal gelişimi için çok önemlidir. Bu sevgi ve şefkat, çocukların güven duygusu geliştirmesine, duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasına ve sağlıklı bir benlik algısı oluşturmasına yardımcı olur. Anne

ve babaların, çocuklarına sevgi, saygı ve hoşgörüyle yaklaşmaları, onları sağlıklı bir şekilde yetiştirmeleri büyük önem taşır (Aydın, 2018, s.21-32).

2.10.1.8. Vatan Sevgisi

Vatan, bir milletin üzerinde birlikte yaşadığı ve kendisini ait hissettiği, millî kimlik ve birlik duygusunun beslendiği bir topluluk alanıdır. Vatan, sadece fiziksel sınırlarıyla değil, aynı zamanda insanların ortak değerleri, kültürleri, tarihleri ve millî bağlarıyla da ilişkilidir (Çifçi ve Dikmenli, 2016, s.851). Gökalp'e (2009, s.86) göre Vatan dinî, ahlaki, bedii güzelliklerin bir müzesidir, bir sergisidir. Yani vatan, insanların kök saldığı, kimliklerini ve kültürlerini inşa ettiği topraklardır. Bir milletin vatanı, içinde yaşayan insanların birbirleriyle etkileşim halinde olduğu, tarih boyunca şekillenen bir mekân ve toplumsal dokudur denilebilir.

Vatan sevgisi, insanın kendisini, ailesini, çevresini, mesleğini ve çalıştığı kurumu da kapsayan geniş bir kavramdır. Vatan sevgisi sadece bir toprak parçasına duyulan sevgi ile sınırlı değildir. Vatan sevgisi, kişinin bağlı olduğu toplumun ve ülkenin refahı, gelişimi ve birlikte yaşama kültürünü önemsemesini içerir. Vatan sevgisi, insanları birbirine bağlar, toplumsal bir dayanışma ve birlik duygusu yaratır. Vatanseverlik, vatana olan sevgi, bağlılık ve sorumlulukla ilgilidir. Vatanseverlik, vatandaşları vatanlarına hizmet etmeye teşvik eder ve vatanın refahı ve güvenliği için çalışmayı gerektirir (Yörü, 2007, s.22). Vatanseverlik duygusunun bir yansıması, soy sop bağlılığı olarak da görülebilir. Ancak bugün vatanseverlik terimi, daha çok toprağa, anavatana bağlılık anlamında kullanılmaktadır. Ayrıca, vatanseverlik daha genel bir anlamda, bir siyasi topluluğa kendini adamak anlamında da kullanılmaktadır (Şarşembiyeva, 2015, s.176).

2.11. Sevgi Değerinin Önemi ve İşlevi

İnsanlığın hayatta kalması ve kültürün gelişimi her zaman insanın yaratma ve sevme yeteneği üzerine inşa edilmiştir. Bu nedenle, bir insanın bu temel özelliklerinin araştırma yoluyla ortaya çıkarmak, tanımlamak, analiz etmek ve açıklamak için ele alınamayacağı şeklindeki yanlış fikirleri ortadan kaldırmak mantıklıdır. Her insan ve toplum sağlıklı kalmak için sevgiye ihtiyaç duyar (Määttä and Uusiautti, 2013a, s.1-3). Sevmek insanın kendisiyle ve diğer insanlarla kurabileceği en yoğun iletişim biçimidir. Sevmek sorumluluk almak, paylaşmak, emek vermek, özen göstermek, duymak, düşünmek özetle gerçekten yaşamak demektir. Sevgi, insanın kendini ve başkalarını tanıması, kabul etmesi ve geliştirmesi için önemli bir içsel kaynaktır. Bugün toprağa değil, teknik bir zemine basmakta olan insan, dünya ile gerçek bağını yitirdiği için, yalnız ve güçsüz düşmüştür (Aydın, 2018, s.15).

Temelde insanlar sadece düşünen ya da istekli varlıklar değil, aynı zamanda sevgi dolu varlıklardır. Sevgi, insanların eylemlerinin yoğunluğunu olduğu kadar yönünü de etkiler. Olumlu duygular, neşe, güç ve yetenekli olma hissi, zihinsel enerjiyi istenen hedefe doğru yönlendirir. Olumsuz duygular, keder, korku ve öfke entropiye, enerjiyi tüketen, hedefi olumsuz statüyle damgalayan ve değersizleştirme peşinde koşan bir iç dengesizliğe neden olur (Määttä and Uusiautti, 2013c, s.85-92). Ayrıca sevginin saldırganlığı ve düşmanlığı durdurduğu, karşılığında sevgiyi beslediği, canlılığa ve uzun yaşama katkıda bulunduğu, akıl hastalığını iyileştirdiği, bireysel ve toplumsal hareketlerde yaratıcılığı sürdürdüğü ve etik yaşam için bir temel sağladığı sayısız vaka ile kanıtlanmıştır (Post, 2003, s. 25-41). Nihayetinde yalnızca iyiliğin kötülüğü kovabileceği ve sadece sevginin nefreti yenebileceği gerçeği göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir (King, 2019, s.57).

2.11.1. Sevgi Değerinin Bireysel Önemi ve İşlevi

Eski çağlardan bugüne genel olarak "sevgi" güçsüzlük, buna karşılık duygusuz ve acımasız olmak güçlülük olarak kabul edilmiştir. Oysaki temelde sevgi en büyük güçtür. Çünkü sevgiden, hoşgörü, empati, merhamet, şefkat, adalet, içtenlik ve doğruluk gibi erdemler doğar. Seven insan sevdikçe bu erdemlerini zenginleştirir (Sönmez, 2016, s.51).

Her insanın sevgiye ihtiyacı vardır. Başka bir deyişle hem sevgi vermeye hem de sevilmeye muhtaçtır (Määttä and Uusiautti, 2013a, s.1). Sevgi, insanın ilişkilerinde güçlü ve etkili olmasını sağlayan önemli bir faktördür. Seven insan, diğer insanlarla eşitlik ve denge temelinde ilişkiler kurar. Kendi ihtiyaçlarını ve beklentilerini diğerlerinin ihtiyaçlarıyla dengeler ve karşılıklı olarak destekleyici bir ben-sen diyaloğu geliştirir (Aydın, 2018, s.157). Sevgi, insanın önemli ihtiyaçlarından biridir. Bu ihtiyacı karşılanmadığında insan acı çeker. Sevmediği ve sevilmediği bir ortamda bulunmak insan için çok zordur. Bu durumlarda insanda istenmedik birçok davranış görülebilir. İntihar, cinayet ve saldırganlık gibi davranışların görülmesi olasıdır (Sönmez, 2016, s.44). Sevginin insan yaşamında önemi konusunda yapılan araştırmalara bakıldığında elde edilen sonuçlar oldukça değerlidir. Örneğin; bebekler doğduklarında nazik bir yüz ararlar ve duyguları çok hızlı bir şekilde ayırt edebilirler. Temel duyguların yüz ifadeleri tüm kültürlerde evrenseldir. Bulunan genellikle bir annenin yüzüdür. Bu yüz gülümsüyorsa, bebek kendini rahat ve güvende hisseder; eğer bu yüz endişeli ise, bebek korku hisseder. Beyin, bebekliğin ilk yıllarında şekillenir ve çocukluk matrisinde duygusal bir bağlanma yaşanır. İnsan yaşamı boyunca sıcak, cömert, etkili bir şekilde sevgiyi arar. İşte bu yüzden sevginin insanı dönüştürme ve iyileştirme gücü çok fazladır ve bu yüzden sevginin varlığı insana güç verir (Post, 2003, s.160-161).

Maslow'a (1954, s.43) göre bireyin hem fizyolojik hem de güvenlik gereksinimleri yeterince karşılandıktan sonra sevgi, şefkat ve ait olma gereksinimleri ortaya çıkar. Birey genel olarak insanlarla sevgi dolu ilişkilere, yani kendi grubunda veya ailesinde bir yere aç olacak ve bu amaca ulaşmak için büyük bir yoğunlukla çaba gösterecektir. Bugünün dünyasında ilişkilerdeki sorunların büyük çoğunluğunun sevgiden yoksun iletişimden kaynaklandığı görülmektedir. Söylenmesi gereken olumlu şeyler söylenmediğinde bilinçsizce kırıcı ya da anlamsız şeyler söylendiğinde, ilişkilerdeki sorunlar doğrudan ve sevgiyle ele alınmadığında her türlü ıstırap ve sorun ortaya çıkar. Sabırla dürüst, empatik, sevgi dolu iletişim kurarak insanlar arasında olumlu bir şekilde çözülemeyecek hiçbir sorunun olmadığı bir gerçektir (Ladner, 2003, s.121).

Sonuç olarak insan doğasının genetik olarak şekillendirilebilirliği hakkındaki bilimsel keşiflere ve biyoteknolojiler yoluyla türlerin geliştirilmesine ilişkin beklentilere rağmen, insanlık durumunu iyileştirmenin en umut verici yolu, başkalarını dikkate alan sevgi kapasitesinin daha derin bir takdir içeren anlayışta olmasında yatmaktadır (Post, 2003, s.101).

2.11.2. Sevgi Değerinin Toplumsal Önemi ve İşlevi

Dünyada olmak zorunlu olarak dünyayla ve başkalarıyla birlikte olmayı gerektirir (Freire, 1997, s.10-15). "Toplum", bir dizi zorunluluğu insanların karşısına çıkararak, yaşamın bütün kural ve biçimlerini, dolayısıyla düşünme yetisinin gelişimini etkiler (Adler, 2010, s.32). Değerler toplumun temelini oluşturur ve toplumun kimliğini şekillendirir. Toplumun mevcut değerleri, insanların inançları, normları, ahlaki prensipleri ve idealleriyle ilgilidir. Bu değerler, toplumun ortak kabul gören standartlarını belirler ve insanların davranışlarını, ilişkilerini ve kararlarını etkiler (Bolat, 2016, s.327-328).

Toplumsal değer yargılarının zayıflaması veya yok olması, toplumun devamlılığını ve bireyin topluma uyumunu olumsuz etkileyebilir. Değerlerin güçlü bir şekilde korunması ve toplumun değerlerini teşvik eden bir ortamın sağlanması önemlidir, böylece toplumda uyum, dayanışma ve etik değerlere bağlılık devam edebilir. Bugünün dünyasına bakıldığında sınırsız tüketim, sömürü, mülkiyet tutkusu ve toplumsal baskının egemen olduğu toplumsal yaşam, bireyin özel yaşamını ve özgün kimliğini yok etmektedir. Bugün insan ne hissettiğini bile bilemeyecek durumdadır. İçinde yaşadığı evrensel kitle uygarlığı, yani globalizm, onu kendi ürünü olan teknoloji canavarının kölesi yapmakla kalmamış, gelişme adına yabancı topraklara sürüklemeye başlamıştır (Aydın, 2018, s.125). Aynı zamanda teknoloji, bilgi ve iletişim alanında da yaşanan karmaşık, dinamik devrim toplumsal cinsiyet rolleri, etnik ve kültürel ilişkilerle ilgili kapsamlı değişikliklere sebep olmaktadır (Russell ve Waters, 2023,

s.230). Başka birine sevgi ile davranıldığında ve azim, inanç, cesaret, bağışlayıcılık, şükran, bağlılık, alçakgönüllülük, bütünlük ve umut gibi çeşitli erdemler gösterildiğinde, insan ve toplum olarak daha onurlu bir yaşam sürdürülebilir. Kutlama, dikkatle dinleme, yaratıcılığı destekleme, sadakat ve saygıya kadar bütün sevgi yollarının ifade edilmesi, insan onurunun tam kalbinde yer alır (Post, 2010, s.38).

Fromm'a (2020, s. 150) göre sevgi insan doğasının temel bir gereksinimidir ve toplumun sağlıklı gelişimi için önemlidir. Sevginin sosyal bir olgu olarak gerçekleşmesi, toplumun değerlerini teşvik etmesi ve insanların arasında sevgiye dayalı ilişkilerin gelişmesini desteklemesi gerekmektedir. Sevgi, bireysel ve toplumsal düzeyde insanların daha mutlu, tatmin edici ve sürdürülebilir bir yaşam sürdürebilmelerine katkıda bulunabilir. Sosyal düzenin sağlanmasında sevgi esas unsurdur ve insanların bir arada yaşaması kuvvetli sevgiyi gerektirir (Coşkun, 2010, s. 311).

Sonuç olarak sevginin toplumsal hayattaki önemi hususunda Martin Luther King'in 10 Aralık 1964'te Oslo Üniversitesi'nin oditoryumunda yaptığı konuşmada söylediği şu sözler oldukça dikkat çekicidir. "Sevgi insanların barış içinde bir arada yaşamasının temelidir. Sevgi, insani çatışmaların çözümünde önemli bir role sahiptir ve intikam, saldırganlık ve misillemeyi reddeden bir yöntem geliştirme çabalarına katkıda bulunabilir. Ancak sevgi, diğer barışçıl değerlerle birleştiğinde daha etkili bir barış süreci sağlayabilir".

2.12. 2018 Yılı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Sevgi Değeri

Eğitim sistematik bir süreçtir. Kendi haline bırakılamaz, belli amaçlar ve uygulamalar çerçevesinde meydana gelir. Eğitimin sistematik olması, belirli amaçların eğitim süreci başlamadan önce belirlenmesi ve bu amaçlar doğrultusunda bir planlama yapılması anlamına gelir. Eğitim süreci, öğrencilerin belirli hedeflere ulaşmasını sağlamak için organize edilir (Bacanlı, 1999, s.3).

Son yıllarda sosyal bilgiler öğretim programı yoğun bir inceleme ve tartışma konusu olmaktadır (Beck ve diğerleri, 1989, s.99-101). Sosyal bilgiler dersinin hedefleri; farklı inanç ve düşüncede olan kişileri dinleme ve anlamaya çalışma, arkadaşları ile çalışırken iş birliği kurallarına uyma, yurtta barış dünyada barış ilkesinin önemini kavrama, her türlü eleştiriye açık olma, ulusun ve vatanın bağımsızlığının önemini benimseme, demokratik yaşam için sorumluluklarını bilme, ailesinin, ulusun ve insanlığın yararına çalışma gibi duyuşsal alanla ilgili hedeflerdir (Sönmez, 2010, s.17).

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na (SBÖP) göre, bir toplumun geleceği, değerlerini benimsemiş ve bu değerleri yetkinlikleriyle birleştiren insanlara bağlıdır. Eğitim sistemi bu nedenle değerleri benimseyen bireylerin yetişmesini hedefler ve her bireye ahlaki

kararlar alma ve bu değerleri davranışlarında sergileme yeteneği kazandırmayı amaçlar. Eğitim sistemi sadece akademik başarıya odaklanan bir yapı olmayıp, aynı zamanda temel değerlere sahip bireylerin yetişmesini de hedefler. Bu bağlamda, değerlerin kazandırılması amacıyla eğitim programları geliştirilir. 2018 SBÖP'ye göre değerler, ayrı bir program veya öğrenme alanı olarak değil, bütün eğitim sürecinin bir parçası olarak ele alınır. 2018 SBÖP'de belirlenen "kök değerler" adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak sıralanmıştır. Bu değerler, öğrenme-öğretme sürecinde hem kendi başlarına hem de ilişkili olduğu alt değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulur. Öğrencilere bu değerleri anlama, içselleştirme ve günlük hayatta uygulama fırsatları sunulur (MEB, 2018, s.4). Bu değerler içerisinde yer alan sevgi değeri tek boyutlu bir duygu değildir ve birçok özelliği içerir. Eğitim ortamında ve öğretim programlarında sevginin bu özelliklerinin kullanılması önemlidir. Sevgi, insanların duygularını ve düşüncelerini birbirleriyle paylaşmalarını teşvik eder. Sevgi, farklılıklara saygı göstermeyi ve hoşgörülü olmayı içerir. Sevgi, insanların kendi iç dünyalarını keşfetmelerine ve potansiyellerini geliştirmelerine yardımcı olur. Sevgi, açık ve dürüst iletişimi teşvik eder. Bu boyutlar, sevginin çok yönlü bir kavram olduğunu gösterir ve eğitim ortamında sevgiyi daha derinlemesine deneyimlemeyi sağlar (Sönmez, 2016, s.80-91).

2.13. Sevgi Eğitimi

Eğitim, öğrenciyi bilgi, değer ve davranış açısından pozitif yönde değiştirmek ve dönüştürmekle ilgili bir süreçtir (Cevizci, 2011, s.165). Eğitim, insan ırkının açık ara en umut verici ve gelecek vaat eden çabasıdır (Miliziano, 2009, s.24). Eğitimin nihai amacı akademik bir sonuçtan daha fazlası olmalıdır. Çocukların duygusal gelişimlerini desteklemeyi amaçlayan ve sevgi, saygı, güven, nezaket, zarafet ve estetik gibi değerleri vurgulayan bir eğitim yaklaşımı benimsenmelidir. Sevgi dolu pedagoji, öğrencileri sevgi yoluyla eğitmek için uyarlanabilir (Yin, Loreman, Majid and Alias, 2019, s.1-3). Sevgi eğitimi, eğitim ortamlarında çok boyutlu bir duygu olan sevginin işe koşulması demektir. Sevgi eğitimi, bireyin duygu ve düşüncelerini dile getirebildiği, hoşgörülü, kişinin kendisini tanımasına ve geliştirmesine fırsat tanıyan, saydam olan, bilgiyi ve duyguyu zenginleştiren bir eğitim ortamı sunulmasını öngörür (Sönmez, 2016, s.69-70). Bu nedenle insanın doğasını eğitmenin özü, insanlığı sevgiyi anlaması için eğitmektir denilebilir (Rousseau, 2019, s. 34).

Sevgi eğitimi, eğitim ve öğrenme süreçlerinde sevginin temel bir ilke olarak benimsendiği ve bu ilkenin öğrencilere bilinçli bir şekilde aktarıldığı bir yaklaşımdır. Sevgi eğitimi, evrensel değerlerin temelinde yer alan sevgi kavramını derinlemesine anlama ve uygulama üzerine odaklanır. Sevgi eğitimi, akademik açıdan sağlam bir temele dayanır ve

sevgiyle ilgili kavramları, teorileri ve tartışmaları kapsamlı bir şekilde ele alır. Bu, öğrencilere sevgi hakkında derinlikli bir anlayış sağlar ve sevgiyi nasıl uygulayacaklarını öğrenmelerine yardımcı olur. Sevgi eğitimi, sevgi dolu ve hoşgörülü nesillerin yetişmesinde son derece önemli bir rol oynar (Ergen, 2019, s.481). Ayrıca eğitim aynı zamanda bir sevgi eylemidir (Freire, 1970). Sevgi dolu bir pedagojik yaklaşım, öğrencilere yalnızca bilgi arama konusunda ilham vermekle kalmayacak, aynı zamanda öğretmenleri ve öğrencileri bilgi arayışında birleştirerek öğrencileri kendi sınırlamalarına meydan okumaları için cesaretlendirecektir (Cho, 2005, s.83). Ayrıca pedagojik sevgi, öğrencilerin güçlü yönlerini ve ilgi alanlarını keşfetmeyi amaçlar ve öğrencilerin aktif olarak benlik saygısını ve öz imajını güçlendirmek için bunlara dayalı olarak hareket etmesini ön plana çıkarır (Määttä and Uusiautti, 2013b, s.671-688).

2.13.1. Sevgi Eğitiminin Amacı ve Önemi

Mükemmel bilgi ancak sevgi yoluyla mümkündür (Fromm, 2020, s.52). Çocukları iyi bir insan olarak yetiştirmede önemli olan temel faktörlerden biri sevgidir. İyilik ve insanlık sevgiyle bağlantılıdır ve öte yandan sevme yeteneği genellikle insani erdemlerle ilişkilidir. Bugün okullarda ve gençler arasında giderek daha fazla şiddet ve kırgınlık ifadesinin yer alıyor olması çocuk yetiştirmeyle ilgili güncel konuları ve temel faktörleri tartışmak için önemli bir zemin hazırlamaktadır (Määttä snd Uusiautti, 2012, s. 84).

Sevgi anlamlı olumlu öğrenme deneyimleri için gerekli ve bu nedenle eğitimciler için kritik öneme sahip bir konudur (Loreman, 2011, s.11). Platon ve Paulo Freire gibi birbirinden farklı filozoflar, sevginin eğitim ve pedagojide ayrılmaz bir rol oynadığını iddia etmişlerdir. Bu rol birçok şekilde formüle edilmiştir: sevgi, öğrencilere bilgiyi aramaya ilham verme gücüne sahiptir, sevgi öğretmen ve öğrenciyi bilgi arayışında birleştirebilir ve öğrenme sevgisi öğrencileri bilgiye meydan okuyarak sınırlarını zorlayabilir (Cho, 2005, s. 79). Etkili bir eğitim için bilişsel ve devinsel alandaki yeterliliklerin yanında duyuşsal alandaki yeterliklerin de göz ardı edilemeyecek derecede önemli olduğu görülmektedir (Özmen, 1999, s.194). Çünkü eğer bir öğrenci okula aidiyet duygusu hissetmiyorsa, ilgi ve alakaya dahil olma duygusu yoksa, o çocuk akademik konulara çok az ilgi gösterecektir (Hatt, 2005, s.675).

Sonuç olarak bugün birçok olgu sevginin ortaya çıkışını giderek zorlaştırırken aynı zamanda en çok ihtiyaç duyulan şeyin de sevgi olduğu görülmektedir (Määttä and Uusiautti, 2011, s.7). Sevgi eğitim ortamlarının temel bir unsuru olarak kabul edilir. Sevgi dolu bir eğitim ortamı, öğrencilerin güvende hissetmelerini, özgürce ifade etmelerini ve

potansiyellerini gerçekleştirmelerini sağlar. Öğretmenin öğrenciye ve mesleğine duyduğu sevgi, bu ortamın oluşturulmasında önemli bir rol oynar (Azboy ve Aküzüm, 2023, s.23).

2.14. Sevgi Eğitimi ve Aile

Her şey bebeklik ve çocuklukta başlar. Bebek için "gerçek benlik"in en erken duygusu "sevilmeye değer benlik"tir (Lawrence, 2001, s.61-65). Ebeveynlerin çocuğun birincil ahlaki eğitimcisi oldukları kabul edilir. Diğer bir deyişle ebeveynler çocuklarının ilk ahlak öğretmenleridir ve aynı zamanda en kalıcı etkiye sahip bireylerdir. Çünkü çocuklar her yıl öğretmen değiştirir, ancak genellikle büyüme yılları boyunca aynı ebeveynlerden en az birine sahiptir. Ebeveyn-çocuk ilişkisi de özel bir duygusal öneme sahiptir ve çocukların kendilerini sevilen ve değerli ya da sevilmeyen ve önemsiz hissetmelerine neden olur (Lickona, 1991, s.58). Sevgi merkezli eğitimin ilk ve en etkili okulu, evdir. Bu okulun öğretmenleri ise ebeveynlerdir (Vakkasoğlu, 2019, s. 6). Ancak ebeveynlik bir meslek değil, ebeveyn sevgisine dayalıdır ve ebeveyn sevgisi, çocukların güçlü yönlerini artıran olumlu bir ortam sunar. Buna bağlı olarak neşe, ilgi, memnuniyet ve sevgi gibi olumlu duygular, bireyin düşünce-eylem repertuarını genişletir (Määttä and Uusiautti, 2013a, s.35). Sevgi dolu bir ortamda büyümek, bireylerde empati, nezaket, sevgi ve özgecilik için daha büyük bir kapasite oluşturabilir (Loreman, 2011,1-10).

Ebeveyn sevgisi, çocuklara modern okulun ve hatta kreşin sunabileceğinden daha kapsamlı destek sağlar (Zakeri, Jowkar ve Razmjoee, 2010, s.1067). Her çocuk, birlikte yaşadığı insanlar tarafından desteklenerek ve teşvik edilerek kendi hızında gelişir. İnsan etkileşiminin yerini hiçbir şey tutamaz. Çocuklar, sadece beklentileri karşıladıklarında değil, oldukları gibi sevildiklerini, ilgilenildiklerini ve kabul edildiklerini algılamak zorundadır. Ancak o zaman olgunlaşıp gelişebilir- özgürleşebilir ve kendileri için mümkün olan yönlere doğru kendilerini nasıl değiştirmek istediklerini düşünmeye başlayabilirler (Määttä and Uusiautti, 2013a, s.67).

Çocukların sosyal problemlerle ilişkili değerler hakkında nüanslı düşünmeyi uygulayabilmeleri için duygusal zekanın gelişimini kolaylaştırmak için duygusal öz-farkındalık, duyguları yönetme, duyguları verimli bir şekilde kullanma, empati veya duyguları okumak ve ilişkileri yönetmek gibi becerileri kazanmaları gerekir (Goleman, 1995, s. 283–285). Çocuklar, eylemleri ebeveynleri için zararlı olsa veya hayal kırıklıklarına ve utançlara neden olsa bile evde sevildiklerini ve değerli olduklarını keşfetmelidir. Çünkü bu, onların güvenlik duygularının yanı sıra takdir edilme ve istenme duygularını güçlendirmenin tek yoludur. Bununla birlikte yine de çocukların uygunsuz davranışlarına müdahale edilmeli ve doğru yönlendirme yapılmalıdır (Määttä and Uusiautti, 2013a, s.23).

2.15. Sevgi Eğitimi ve Okul

Eğitim sürecinde sevgi, öğrencinin sosyal ve duygusal gelişimi açısından büyük bir öneme sahiptir. Eğitimciler, ebeveynlerle birlikte toplumun en savunmasız gruplarından biri olan küçük çocuklarla çalışır (Määttä and Uusiautti, 2012, s.83-91). Son yıllarda filozoflar, akademisyenler ve eğitimciler arasında sevginin eğitimdeki önemi konusunda artan bir farkındalık ve kabul söz konusudur. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde, bir kişinin kendisini gerçekleştirmenin en üst düzeyine ulaşması için sevgi ve ait olma gereksinimlerinin karşılanması gerekir (Yin, Loreman, Majid and Alias, 2019, s.1-8). Çünkü insanın sevgiye ve saygıya yönelmesi, gerçeğe olan ihtiyacı kadar "kutsal"dır (Fromm, 1994, s.43).

Toplumun bireyler tarafından şekillendirildiği düşünülürse, sevgi dolu ve nazik ortamlarda yetişen çocukların daha sevgi dolu ve nazik bir topluma katkıda bulunmaları beklenebilir. Öğretmenler bu konuda üzerlerine düşeni yapabilirler. Okuldaki sevgi dolu ortamın evdeki sevgi dolu ortamla tutarlı olduğu bağlamlarda, çocuklar her fırsatta sevgiyle çevrilidir (Loreman, 2011, s.1-15).

Sevgi, öğretimde disiplinli çalışmaya yönelik rehberlik olarak, aynı zamanda sabır, güven ve bağışlayıcılık olarak ortaya çıkar. Amaç, öğrenmeyi eğlenceli, kolay veya zevkli hale getirmek değil, öğrencilerin kendi kaynaklarını kullanabilecekleri ve geliştirebilecekleri ve sonunda kendi yeteneklerinin maksimumunda ilerleyebilecekleri bir öğrenme ortamı yaratmaktır. Ayrıca sevgi dolu bir öğretmen, öğrencinin bir sorunla karşılaştığında kendi öğrenmesine olan güvenini kaybetmemesine özen gösterir. Yine sevgi dolu bir öğretmen, öğrencinin kişisel durumunu dikkate alır (Määttä and Uusiautti, 2012, s.83).

2.16. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde konunun literatürde nasıl ele alındığını ortaya koymak adına konu ile ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Kültürel etkinin daha kolay fark edilebilmesi için ilgili kısım ulusal ve uluslararası olarak iki ana başlık halinde ele alınmıştır.

2.16.1. Uluslararası Araştırmalar

Sprecher ve Fehr'in (2005) şefkatli sevgiyi ölçen ve farklı versiyonlarda, yakınlar, insanlar veya yabancılar da dahil olmak üzere çeşitli hedefler için şefkatli sevgiyi ölçmek için kullanılabilecek bir ölçek geliştirerek, ölçek geçerliliği çerçevesinde;

(i) Şefkatli sevginin empati ve ilgili diğer yönelimlerle ne ölçüde ilişkili olduğunu (Çalışma 1),

(ii) Şefkatli sevginin başkalarına yardım ve sosyal destek sağlanmasıyla nasıl ilişkili olduğunu (Çalışma 2),

(iii) Dindarlık veya maneviyatın başkaları için duyulan şefkatli sevginin derecesi ile nasıl ilişkili olduğunu (Çalışma 3) incelemişlerdir.

Çalışma 1'de toplam 354 lisans öğrencisi örneklemiyle araştırma yapılmıştır. 21 maddelik Şefkatli Sevgi ölçeğinin iki formu uygulanmıştır. Çalışma 1'in birincil amacı, Şefkatli Sevgi ölçeğinin son versiyonunun psikometrik özelliklerini incelemektir. Diğer bir amacı ise, şefkatli sevginin empati ve diğer toplum yanlısı özelliklerle (örneğin, yardımseverlik) nasıl ilişkili olduğunu incelemektir. Çalışma 1'in sonuçları, Şefkatli Sevgi ölçeğinin kendi içinde güvenilir olduğunu göstermiştir. Ayrıca, şefkatli sevgi, başkalarına (komşulara, engellilere, yaşlılara) yönelik yardım davranışına ilişkin kişisel bildirimlerle olumlu bir şekilde ilişkilendirilmiştir. 2. çalışmada, şefkatli sevgi ile toplum yanlısı davranış arasındaki ilişki daha ayrıntılı incelenmiştir. Katılımcılar, bir orta batı ABD üniversitesinde sınıf ortamında anonim ve gönüllü koşullar altında bir anketi dolduran 172 lisans öğrencisidir. Çalışma 2, şefkatli sevginin çeşitli toplum yanlısı davranış türleri ile ilişkili olduğuna dair kanıtlar sağlamıştır. Çalışma 3'ün amacı belirli bir yakın ilişki bağlamında ilişkiyi inceleyerek şefkatli sevginin prososyal davranışla (yani sosyal destek) ilişkili olduğu tahminini daha fazla test etmektir. Çalışma 3'te toplam 174 lisans öğrencisi örneklemiyle araştırma yapılmıştır. Araştırma bulgularına göre yakın bir başkası için şefkatli sevgi, o kişiye yönelik sosyal destekle ilişkilendirilmiştir. İlk iki çalışmada Şefkatli Sevgi ölçeği iki versiyonda sunulmuştur. Bunlar; arkadaşlar ve aile gibi yakınlara yönelik şefkatli sevgi ve yabancılara ve tüm insanlığa yönelik şefkatli sevgidir. Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, insanlar ilkinde ikincisinden önemli ölçüde daha yüksek puan almıştır. Yani, genel olarak, insanlar yakınlarına (aile ve arkadaşlar) yabancılara veya tüm insanlığa göre daha şefkatli sevgi yaşadıklarını bildirmişlerdir. Çalışma 3'te, katılımcılar ölçeği belirli bir yakın kişiye göre doldurmuşlardır. Bu yakın kişilerin çoğu zaman bir flört veya evlilik partneri olduğu görülmüştür. Ölçeğin bu versiyonundaki puanlar, önceki çalışmalarda yakın kişiler için elde edilen puanlarla karşılaştırılabilir; en yüksek şefkatli aşk puanları, insanlar ölçeği romantik bir partner için doldurduğunda elde edilmiştir. Çalışmalardaki bulgular net bir sonuca işaret etmiştir: insanlar, yakın oldukları kişilere, yabancılara veya tüm insanlığa duyduklarından daha fazla şefkatli sevgi yaşadıklarını bildirmişlerdir.

Hatt (2005) öğretimde olumlu bir etki veya gönül nezareti olarak pedagojik sevginin işlemsel müfredat içinde aracı bir etkisi olup olmadığının anlaşılması amacıyla toplam 5 öğrenci ve öğretmen örneklemiyle araştırma yapmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular

öğretmen ve öğrencilerinin deneyimleri, öğretimde olumlu bir etki veya gönül nezareti olarak pedagojik sevginin işlemsel müfredat içinde aracı bir etki olduğunu göstermiştir. Öğrenme sürecinde ister çocuk ister yetişkin olsun insanoğlu, kendileri ve öteki hakkında bir anlayış geliştirir ve bu süreçte ortak bir kalbi paylaşır. Pedagojik sevgi, ötekine yönelik duyguların olmadığı veya marjinalize edildiği bir müfredat ortamında algılanamaz ve alınamaz. Pedagojik sevgi, öğretmenleri ve öğrencilerini etkileşimsel müfredatta birlikte ortaya çıkan anlayışlara ve bilgilere aktif olarak katılmaya davet eder.

Patience (2008) çalışmasında sınıf ortamında duygusal pedagojinin önemine değinmiştir. Okul veya üniversitelerin, bireylerin, oldukları gibi anlaşıldığı ve değer verildiği bir yer olmaları gerektiğini dile getirmiştir. Araştırmacı sınıf ortamında öğretmen ve öğrencilerin ortak öğrenme çabasında birbirlerine bağlı hissettikleri bir anın muhteşem bir olay olduğunu bununda karşılıklı sevgiyle duygusal bir bağ ile mümkün olacağını ifade etmiştir.

Määttä ve Uusiautti'nin (2011) yaptığı araştırma pedagojik sevgi kavramını ve bunun öğretme ve öğrenmeyle olan bağlantılarını çeşitli açılardan tartışmak ve ayrıca pedagojik sevginin diğer sevgi biçimleriyle bağlantısını göstermek amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya göre pedagojik sevgi, özel bir öğretme tutumudur ve öğretmenlik mesleğindeki eylemin, özü pedagojik sevgiyle, öğrencilerin öğrenme kapasitelerine duyulan güvenden ve öğrencilerin yeteneklerini ve yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olma arzusundan oluştuğunu somut olarak gösterir. Ancak pedagojik sevgi, farklı öğrencilerin ihtiyaçlarını ve çeşitli öğrenme problemlerini karşılamanın tek veya kolay çözümü değildir.

Määttä ve Uusiautti'nin (2012) yaptığı araştırma sevgiyi çocuk yetiştirmenin temel aracı olarak görmektir. Makale, yazarların çeşitli aşk araştırmalarına ve çocukların iyiliği takdir edecek ve uygulayacak şekilde nasıl yetiştirileceğine dair özel bir bakış açısına dayanmaktadır. Tema, anne-baba ve öğretmenlerin bakış açısıyla tartışılmıştır. Çocukları iyi insanlara dönüştürmek için sevginin yeterli olup olmadığını sormanın mantıklı olduğu kanaatine varılmıştır. Söz konusu olan artan riskler ve çocukluk davranışları hakkında şimdi bilinenler göz önüne alındığında, bu tür konuların her zamankinden daha fazla müzakereye ve tartışmaya ihtiyacı olduğu dile getirilmiştir.

Määttä ve Uusiautti'nin (2012) yaptığı bir diğer araştırma okullarda ve gençlik kamplarında giderek daha fazla şiddet ve kırgınlık ifadesinin yer alıyor olması, bunun da çocuk yetiştirmeyle ilgili güncel konuları tartışmak için bir neden sunması amacıyla yapılmıştır. Ayrıca bu araştırmadaki diğer bir amaç, sevgiyi çocuk yetiştirmenin temel aracı olarak görmektir. Makale, yazarların çeşitli aşk araştırmalarına ve çocukların iyiliği takdir

edecek ve uygulayacak şekilde nasıl yetiştirileceğine dair özel bir bakış açısına dayanmaktadır. Tema, anne-baba ve öğretmenlerin bakış açısıyla tartışılır. Sonuç olarak bir çocuğa duyulan sevginin nasıl iyiliğe giden yolu temsil edebileceğinin tek bir cevabı yoktur. Söz konusu olan artan riskler ve çocukluk davranışları hakkında şimdi bilinenler göz önüne alındığında, bu tür konuların her zamankinden daha fazla müzakereye ve tartışmaya ihtiyacı vardır önerisi sunulmuştur.

Yin, Loreman, Majid ve Alias'ın (2019) Sevgi Dolu Pedagojiye Yönelik Eğilimler (DTLP) Ölçeği'nin rafine edilmesi, geçerliliğinin sağlanması ve öğretmen adaylarının sevgi dolu pedagoji yönlerine ilişkin görüşlerinin tespit edilmesi amacına yönelik yaptıkları araştırmada toplam 114 öğretmen adayı örneklemiyle araştırma yapılmıştır. DTLP ölçeği, hizmet öncesi veya uygulamadaki öğretmenlere yönelik olarak kullanılmak üzere tasarlanmış 44 maddelik bir ankettir. Bu anketten elde edilen verilerin analiz sonucuna göre kültürler, sevginin ifadesini etkileyen faktörlerden biri olabilir. Farklı kültürlerde sevgi, öğretmenlerinkinden farklı bakış açılarına sahip olabilir ve bu, öğretmen ve öğrenciler arasında hoşgörü ve anlayışı teşvik edebilir. Bir sevgi pedagojisinin nasıl uyarlanabileceği ve öğretmenlerin, çeşitli gençlerle bir dizi etkileşimde sadakati sağlamak için sevginin kullanımı hakkında bilmesi gerekenler üzerine keşifler yapılmalıdır bulgularına ulaşılmıştır.

2.16.2. Ulusal Araştırmalar

Çelikkaya (1996) yaptığı çalışmada sevgi faktörünün öğrencilerin derslere olan motivasyonunu artırdığını, olumlu bir öğrenme ortamı yarattığını, duygusal destek sağladığını ve öğrencilerin başarısını etkilediğini dile getirmiştir. Sevilen bir öğretmenin dersinin daha ilgi çekici hale geldiğini ve öğrenciye içsel bir motivasyon kaynağı olduğunu, bu nedenle, eğitimde sevgi faktörünün öneminin büyük olduğunu ifade etmiştir.

Özmen (1999) yaptığı araştırma ile etkili eğitimin gerçekleştirilmesinde önemli bir duyuşsal alan olan sevgi eğitiminin önemini izah etmeyi amaçlamıştır. Özmen, araştırmanın sonucunda durağan olmayan, yaratıcı, sorgulayan, araştıran, düşünen, seven ve sevgi üreten bireyler yetiştirmek için, başta öğretmenler olmak üzere, toplumda herkese çok işin düştüğü ve ayrıca bireylerin aile yaşamında, okulda ve çevrelerinde sevgi görmeleri, sosyal yaşamlarında da sevgiye önem vermelerine ve sevgi dolu ortamlar yaratmaya çalışmalarına yol açabilir sonucuna ulaşmıştır.

Kayadibi (2002) yaptığı araştırma ile sevginin eğitim verimliliği üzerine etkisini izah etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda sevginin sürekli olarak var olduğu ortamlarda insanların neşe, mutluluk, huzur, başarı ve verimlilik deneyimlediğini bu nedenle, ailede,

okulda ve yaşanılan her ortamda sevginin önemi vurgulanmalı ve sevgiyle dolu bir atmosfer oluşturulmalıdır sonucuna ulaşmıştır.

Ergen (2006) yaptığı araştırma ile Eleştirel-Bilinçli Sevgi Eğitiminin yeni ve farklı yaklaşımları hakkında fikir vermeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda insanın, sevgi olmadan yaşamasının çok zor olduğu anlayışını temel alan bu eğitimin insanın, varlığını, algısını sevginin boyutları ile bilinçlendirme amacı taşıdığını dile getirmiştir. Ayrıca öncelikle eğitimle başlayarak, insanı ilgilendiren tüm etkinlik ve çabaların, eleştirel-bilinçli sevgi temelinde olması gerektiğini savunmuştur.

Kubat (2008) yaptığı çalışma ile ilköğretim Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan konuların ve konuların sunumunda uygulanan yöntemlerin öğrencilere vatan ve millet sevgisini aşılamaya yeterli olup olmadığı, eksiklikler varsa amaca uygun olarak bunların nasıl giderileceğinin önemini vurgulamayı amaçlamıştır. Araştırma sonucunda tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi konularının sosyal bilgiler ders kitaplarında yer olma oranında önemli düşüşler olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca tarihini yeni öğrenmeye başlayan ve birey olarak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak kabul edilen öğrenciye sınırlı ve yüzeysel bilgilerin verilmesi eleştirilmiştir.

Özen ve Gülaçtı (2010) yaptıkları çalışma ile duyuşsal alanın en önemli unsuru olarak görülen sevgi kavramını ve bununla birlikte sevgi kavramı üzerine oluşturulmuş teorileri tanıtmayı ve sevgi üzerine söylenen akademik tanımları açıklamaya çalışmışlardır. Araştırmanın sonucunda sevginin sıradan bir duygu olmadığı özel bir anlam ifade ettiği ve sevginin insanları birbirine bağlayan, emek verilmesi gereken derin bir duygu olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Yiğittir ve Öcal (2010) yaptıkları çalışma ile 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimlerini tespit etmeye çalışmışlardır. Çalışmada tekil tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışma, Ankara örnekleminde Altındağ, Mamak, Keçiören, Çankaya, Yenimahalle, Sincan ilçelerinden random yöntemiyle seçilen 9 farklı ilköğretim okuluna devam eden 6. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada öğrenciler tarafından en çok tercih edilen 5 değerin dürüstlük, yardımseverlik, hoşgörülü olma, temizlik ve sevgi olduğu tespit edilmiştir.

Akın ve Eker (2012) tarafından gerçekleştirilen bu çalışma, Duyarlı Sevgi Ölçeği'nin (DSÖ) Türkçe formunun geçerlilik ve güvenirliğini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada örneklem grubu olarak 356 lise son sınıf öğrencisi seçilmiştir. Dilsel eşdeğerlik çalışması, DSÖ'nün Türkçe ve orijinal formlarındaki maddeler arasındaki korelasyon katsayılarını değerlendirmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, Türkçe ve orijinal formdaki maddeler

arasındaki korelasyon katsayıları 0,77 ile 0,97 arasında bulunmuştur. Bu sonuçlar, DSÖ'nün Türkçe formunun orijinal formuyla yüksek bir uyum içerisinde olduğunu göstermektedir. Açımlayıcı faktör analizi ise 21 maddeye odaklanarak yapılmıştır. Sonuçlar, bu 21 maddenin toplam varyansın %36,47'sini açıkladığını ve maddelerin tek boyutta toplandığını göstermiştir. Bu bulgular, DSÖ'nün Türkçe formunun geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu desteklemektedir.

Türkoğlu, Cansoy ve Tofur (2012) yaptıkları çalışma ile sevginin eğitim üzerindeki etkisini inceleyerek sevgi eğitiminin ve eğitim ortamlarında sevginin uygulanmasının önemi ile ilgili önerilerde bulunmayı amaçlamışlardır. Araştırmanın sonucunda okul müfredat programlarına mutlaka sevgi eğitiminin konulması ve içeriği ile ilgili planlamaların yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Atalay (2013) çalışmasında, 6. sınıf Türkçe öğretmen kılavuz kitaplarında yer alan sevgi ve duygular temalarının değerler eğitimine uygunluğunu incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır ve verilerin çözümlenmesinde tümevarım analiz yöntemi uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, incelenen her iki kitapta sevgi ve duygular temalarının hedef ve kazanımlarının dil ve zihin becerilerini karşıladığı ancak sevgi ve duygu değerini karşılamadığı belirlenmiştir. Bu durum, kitaplardaki içeriklerin duygusal ve değer odaklı bir perspektiften ziyade dil ve zihinsel gelişimi öncelikli olarak ele aldığını göstermektedir.

Çengelci, Hancı, Karaduman (2013) tarafından yapılan bu çalışma, bir ilköğretim okulu ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın nitel ve nicel araştırma yöntemlerini birlikte kullanarak veri toplandığı belirtilmektedir. Araştırmanın çalışma grubunu bir ilköğretim okulunda görev yapan 25 öğretmen ve bu okulda öğrenim gören 225 öğrenci oluşturmaktadır. Veriler öğretmenlerin ve öğrencilerin görüşlerini içeren anketler, görüşmeler ve gözlemler aracılığıyla toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin ortak görüşüne göre, okulda kazandırılmaya çalışılan temel değerler sevgi, saygı, hoşgörü, dayanışma ve sorumluluk olarak belirlenmiştir. Bu değerlerin okul ortamında vurgulanması ve öğrencilere aktarılması hedeflenmektedir. Öğretmenler, bu değerlerin öğrencilerin kişisel gelişimi, sosyal ilişkileri ve toplumsal sorumluluk bilinci açısından önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Yaralı, Özkan ve Aytar (2016) tarafından yapılan araştırma, yedi ve on yaşındaki çocukların sevgi kavramını nasıl ifade ettiklerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma nitel araştırma modelinde fenomenolojik desen kullanılarak tasarlanmıştır. Araştırmanın

örneklem grubu, ilkokul birinci sınıfa devam eden 13 ve ilkokul dördüncü sınıfa devam eden 13 çocuktan oluşmaktadır. Çocuklardan istenilen, sevgi kavramını çizdikleri resimlerdir. Araştırma sonucunda, her iki yaş grubundaki çocukların en sevdikleri kişiyi çizdikleri resimlerde daha çok arkadaşlarını tercih ettikleri belirlenmiştir. Ancak on yaş grubundaki çocukların resimlerinde arkadaş çizimlerinin yedi yaş grubundaki çocuklardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma, çocukların sevgi kavramını nasıl anladıklarını ve ifade ettiklerini anlamak açısından önemlidir. Sonuçlar, eğitimcilerin ve yetişkinlerin çocukların duygusal ve sosyal gelişimlerini desteklemek için arkadaşlık ilişkilerini ve sevgi kavramını önemsemeleri gerektiğini vurgulamaktadır.

Uzun ve Köse (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışma, okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nitel bir çalışma olarak durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırma, Kahramanmaraş il merkezindeki bağımsız anaokullarında görev yapan 20 okul öncesi öğretmeniyle görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden elde edilen veriler, içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre, okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitimi kapsamında en fazla sevgi ve saygı değerlerine öncelik verdikleri belirlenmiştir. Bu sonuçlar, okul öncesi öğretmenlerinin değerler eğitiminde çocuklara sevgi ve saygı değerlerini öğretmek ve benimsetmek konusunda önemli bir rol üstlendiklerini göstermektedir. Araştırma, okul öncesi eğitimde değerler eğitimi uygulamalarının nasıl gerçekleştirildiği ve öğretmenlerin bu konudaki görüşlerini anlamak açısından önemlidir. Elde edilen bulgular, okul öncesi öğretmenlerinin sevgi ve saygı gibi temel değerlere verdiği önemi vurgulayarak, değerler eğitimi programlarının bu değerlerin geliştirilmesi üzerine odaklanması gerektiğini göstermektedir.

Ramazan ve Öveç (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışma, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların sevgi, mutluluk, korku ve üzüntü duygularını tanıyıp tanımadıklarını ve bu duyguları resmederken kullandıkları renkleri incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemi random yöntemle seçilmiş 39 kız ve 61 erkek olmak üzere toplam 100 çocuktan oluşmaktadır. Çocuklara sevgi, mutluluk, korku ve üzüntü duygularını tanıyıp tanımadıklarını ve bu duyguları resmederken hangi renkleri kullandıklarını belirlemek için çeşitli görsel materyaller sunulmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre, çocukların sevgi, korku, mutluluk ve üzüntü duygularını tam olarak tanımlayamadıkları ancak bu duyguları ortaya çıkaran bir durumu tanımlayabildikleri saptanmıştır. Bu çalışma, okul öncesi dönemdeki çocukların duyguları tanıma ve ifade etme becerilerini anlamak açısından önemlidir. Elde edilen bulgular, çocukların duygusal

gelişimlerini desteklemek ve duyguları ifade etmelerini teşvik etmek için okul öncesi eğitim programlarında duygusal becerilerin önemli bir bileşeni olan duygu tanıma ve ifade etme aktivitelerine yer verilmesi gerektiğini göstermektedir.

Yel (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışma, bayrak ve sancak sevgisini kazandırmada sosyal bilgiler dersinin önemini ve bu konudaki öğretmen görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklem grubu, Malatya'da görev yapan 55 sosyal bilgiler öğretmeni ve 55 esnaftan oluşmaktadır. Toplamda 110 katılımcıyla gerçekleştirilen çalışmada, katılımcıların tamamının bayrak ve sancak sevgisine sahip oldukları gözlemlenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre hem esnaflar hem de sosyal bilgiler öğretmenleri bayrak ve sancak sevgisinin önemine inanmaktadır. Sosyal bilgiler dersinin, bayrak ve sancak sevgisinin aktarılmasında önemli bir role sahip olduğu vurgulanmıştır. Bu sonuçlar, sosyal bilgiler dersinin milli ve manevi değerlerin öğretimi ve vatanseverlik duygusunun geliştirilmesi açısından etkili bir araç olduğunu göstermektedir.

Ergen (2019) yaptığı çalışma ile sevgi, saygı ve güven arasındaki bağlantıyı erdemli bir kişilik geliştirmede eğitim sürecine dahil etmenin önemini izah etmeyi amaçlamıştır. Aynı zamanda eğitim alanında sevgi, saygı ve güven kavramlarına yeterince yer verilmediğine dikkat çekmeyi hedeflemiştir. Araştırma sonucunda gelecekte umut dolu bir dünya ve sevgi, saygı, güven, dayanışma ve barışın hâkim olduğu bir gelecek isteniyorsa, çocukların bu değerleri deneyimleyebilecekleri ve bu yönde eğitim alabilecekleri ortamlara ihtiyaç duydukları gerçeği vurgulanmıştır.

Topçu ve Dilci (2019) yaptıkları çalışma ile eğitim ortamında var olan beş sevgi dilinin (hizmet davranışları, armağanlar, onay sözleri, fiziksel temas, nitelikli zaman) kullanımı, bunun öğrencilere ve çalışanlara yansıması ve okul paydaşları arasında kullanımına ilişkin farkındalığı artırmayı amaçlamıştır. Araştırmada genel olarak tarama modeli, veri toplama sürecinde ise görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu Kayseri ili Talas ilçesindeki ortaokullar ve ilkokullarda çalışan 8 okul yöneticisi ve 24 öğretmen oluşturmuştur. Araştırma sonucunda okullarda kısmen de olsa sevgi dilinin kullanıldığı, daha çok "onay sözleri" şeklinde kullanımın olduğu tespit edilmiştir.

Kılıç (2019) yaptığı çalışmada ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sevgi değerine yönelik algılarının tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma, betimsel özel durum çalışması olarak desenlenmiş, çok yöntemli nitel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklem grubu, ilkokulda öğrenim gören 487 dördüncü sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin sevgi denilince akıllarına gelenleri belirtirken çoğunlukla aile, aile sevgisi, arkadaşlar, arkadaş sevgisi, mutluluk ve neşe gibi kavramları dile getirdikleri

görülmüştür. Bu bulgular, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sevgi değerine yönelik algılarının ağırlıklı olarak aile ve arkadaş ilişkilerine dayandığını göstermektedir. Bu çalışma, ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sevgi algılarının anlaşılması ve değerler eğitimi açısından dikkate alınması için önemli bir katkı sağlamaktadır.

Tunç (2019) çalışmasında, ilkokul 3. sınıf öğrencilerinin sevgi ve saygı değerlerine ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklem grubunu Muş ili Malazgirt ilçesinde beş okulda 3. sınıfta öğrenim gören toplam 233 ilkokul öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, sevgi değeriyle ilgili olarak 49 geçerli metafor üretildiği belirlenmiştir. Öğrenciler sevgi değerini en çok anne, baba, aile, kardeş ve arkadaş gibi ilişkilere benzetmişlerdir. Ayrıca, sevgi değerini en çok mutluluk kaynağı olarak gördükleri ifade edilmiştir. Saygı değeriyle ilgili olarak ise öğrenciler en çok Atatürk, öğretmen ve bayrak gibi sembollerle ilişkilendirmişlerdir. Bu metaforlar, öğrencilerin saygı değerini önemli figürler ve sembollerle ilişkilendirdiğini göstermektedir. Araştırmada elde edilen cevapların nesnel değil öznel olduğu vurgulanmış ve zamanla değişebileceği hatırlatılmıştır.

Şahin, Ökmen ve Kılıç (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırma, seçmeli Sevgi Eğitimi dersi alan öğrencilerin ders sonrasında sevgi ve sevgi dersine dair görüşlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklem grubunu bir devlet üniversitesinde seçmeli Sevgi Eğitimi dersi alan 3. sınıf lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışma, fenomenoloji deseni kullanılarak nitel bir araştırma deseni olarak gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır ve analiz edilen dokümanlar öğrencilerin değerlendirme yazılarıdır. Verilerin analizi için içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin genel olarak Sevgi Eğitimi dersinden memnun kaldıkları ve dersin faydalı olduğunu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca, öğrencilerin dersin sevgi konusunda farkındalık yaşattığını ve onlara sevgiye dair farklı bakış açıları kazandırdığını belirtmişlerdir. Bu çalışma, seçmeli Sevgi Eğitimi dersinin öğrenciler üzerindeki etkilerini anlamak ve dersin faydalarını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırma öğrencilerin dersin sevgiye dair farkındalık kazandırdığını ve olumlu bir deneyim olduğunu belirtmeleri, bu tür derslerin değerler eğitimi çerçevesinde önemini vurgulaması açısından önem arz etmektedir.

Yılmaz ve Uysal (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışma, 16. yüzyılda yaşamış olan Taşköprülüzâde'nin eğitim ile ilgili önemli ipuçlarını ve çözüm önerilerini sunmaktadır. Araştırmada, Taşköprülüzâde'nin eğitim yönteminde sevgi faktörünün öne çıktığı ve sevgiyi terbiye kavramıyla ilişkilendirerek bir eğitim yöntemine dönüştürdüğü ifade edilmektedir.

Sevginin bireysel ve toplumsal eğitimin merkezi bir kavramı olarak kullanılmasının önemi vurgulanmaktadır. Araştırma sonucunda, Taşköprülüzâde'nin aile, okul ve toplumda sevginin merkeze alındığı bir eğitim modeli inşa ettiği belirlenmiştir. Bu modelde sevginin, eğitimin temelinde yer aldığı ve bireylerin terbiye edilmesi sürecinde önemli bir faktör olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca Taşköprülüzâde'nin eğitim anlayışında sevginin önemli bir rol oynadığı ve çözüm önerilerinde sevgiye dayalı yaklaşımların yer aldığı ifade edilmektedir.

Şahin (2020) tarafından yürütülen çalışmada, öğrenci, öğretmen ve müdürlerin sevgi, demokrasi ve öğrenci merkezli eğitim algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden "olgu bilim" deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın örneklem grubu ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinden seçilen öğrenciler, öğretmenler ve müdürlerden oluşmaktadır. Toplamda 630 öğrenci, 18 öğretmen ve 8 müdür olmak üzere 656 kişi araştırmanın katılımcılarıdır. Araştırmanın sonuçlarına göre, sevgi algısının ilkokulda iyilik ve kardeşlik, ortaokulda saygı ve hoşgörü, lisede ise saygı ve güven temelli olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin algılarında saygının temel bir değer olarak kabul edildiği ve sevgi ile fedakârlık arasında ilişki kurulduğu belirlenmiştir. Müdürlerin sevgi algısında ise sevgi yerine güven ve fedakarlığın temel alındığı görülmüştür. Demokrasiye ilişkin olarak, öğretmenlerin ve müdürlerin hukukun üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı, çoğulculuk, muhalefet ve temel hak ve özgürlükler gibi unsurlara genel olarak olumlu bir şekilde baktığı saptanmıştır. Ancak öğrencilerin demokrasi unsurlarıyla ilgili bilgi eksiklikleri ve kavram yanılgıları olduğu, temel hak ve özgürlükler, hukukun üstünlüğü, yargı ve adalet algılarının genel olarak olumlu olduğu, ancak eşitlik kavramını yanlış anladıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin öğrenci merkezli bir algıya sahip oldukları ve öğrencinin merkezde olması, kendi seçimlerini yapması ve öğretmenin rehberlik yapması gerektiği şeklinde bir algıya sahip oldukları belirlenmiştir. Bununla birlikte, öğretmenlerin aynı zamanda otoriter olmaları gerektiği, öğrencilere kontrolün tamamen verilmemesi gerektiği ve öğretmenin saygınlığının korunması gerektiği düşüncelerine de sahip oldukları görülmüştür. Müdürlerin öğretmenin rolünü bir yandan rehberlik ve yönlendirme olarak gördüğü, diğer yandan öğretmenin öğrenciyi biçimlendirmek ve bilgiyi öğretmekle sorumlu olduğunu düşündüğü belirlenmiştir. Müdürler ayrıca öğrencilere seçme hakkı verilmemesi gerektiğini ve kontrolün öğrenciye verilmesinin ahlaki bir çöküşe yol açabileceğini düşünmektedir. Öğrencilerin genel olarak öğretmeni ders anlatan, bilgi öğreten ve kontrolü sağlayan bir figür olarak algıladığı tespit edilmiştir. İlkokuldan liseye doğru bu algının giderek değiştiği gözlenirken, her düzeyde öğrencilerin sorumluluk algılarının uslu durma ve dersi dinleme temelli olduğu belirlenmiştir.

Yaylı'nın (2020) yaptığı çalışma, sınıf öğretmeni adaylarının sevgi değerine yönelik görüşlerinin yaratıcı drama yöntemiyle nasıl etkilendiğini incelemeyi amaçlamıştır. Bu araştırma durum çalışması olarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın örneklemini Sınıf Öğretmenliği Programında öğrenim gören 68 üçüncü sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda yaratıcı drama yönteminin sevgi değerinin kazanılmasında çok etkili olduğu ve değerlerin kazanılmasında yaratıcı drama yönteminin etkililiğine vurgu yapıldığı belirlenmiştir. Ayrıca, yaratıcı drama eğitiminin sosyal etkileşim açısından üniversite birinci sınıfta verilmesi ve yaratıcı drama eğitiminin ilkokul döneminde verilmesinin daha uygun olduğu düşüncesine yer verilmiştir. Bu bulgular, yaratıcı drama yönteminin sevgi değerini kazanma sürecinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Ayrıca, üniversite eğitiminde yaratıcı drama eğitiminin daha erken dönemlerde başlatılmasının daha etkili olabileceği düşünülmektedir.

Eroğlu ve Kaya (2021) yaptıkları çalışma ile Yin, Loreman, Majid ve ve Alias (2019) tarafından geliştirilen Pedagojik Sevgi Eğilim Ölçeğini Türk kültürüne uyarlamayı amaçlamışlardır. Araştırmanın örneklem grubunu ilkokullarda görev yapan toplam 892 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Örneklem olarak öğretmenlerin seçilmiş olması eğitim ortamlarını sevgiyle besleyip öğrencilere sevgiyi aşılayacak en büyük gücün öğretmenler olarak görülmesi ile açıklanmıştır. Araştırma sonucu uyarlanan pedagojik sevgi eğilimleri ölçeğinin öğretmenlerin pedagojik sevgi düzeylerini ölçebilecek geçerli ve güvenirlikte bir ölçe aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ölçeği puanlama yoluyla alınabilecek yüksek puan, öğretmenlerin pedagojik sevgi düzeylerinin yüksek olduğunu göstermiştir. Azboy (2022) da aynı ölçeği kullanarak yaptığı tez çalışmasında Loreman'ı temel alarak Yin ve diğ. (2019) tarafından geliştirilen Sevgi Pedagojisine Yönelik Eğilimler Ölçeğinin (SPYEÖ) Türkçe diline uyarlanması ve sınıf öğretmenlerinin sevgi pedagojisine yönelik eğilimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemi Diyarbakır ilinde görev yapan 609 sınıf öğretmeninden oluşmuştur. Yapılan analizlerle Eroğlu ve Kaya'nın (2021) ulaştığı sonuçlara paralel Türkçe formunun Türkiye literatüründe geçerli ve güvenilir bir şekilde kullanılabileceği doğrultusunda önemli sonuçlar elde edilmiştir. Bulgular sonucunda ulaştığı sonuçlara benzer öğretmenlerin sevgi pedagojisine yönelik eğilimlerinin boyutlar bazında incelendiğinde en yüksek tutumun nezaket boyutunda, en düşük tutumun affetme boyutunda olduğu belirlenmiştir.

Şahin ve Kılıç (2021) tarafından gerçekleştirilen araştırma, ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin sevgi algılarını belirlemeyi amaçlamış ve öğrencilerin sevgi kavramını nasıl anladıklarını incelemiştir. Araştırmanın örneklem grubu, farklı sınıf düzeylerinde eğitim

gören toplamda 95 öğrenciyi içermektedir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden "olgu bilim" deseni kullanılarak yürütülmüştür. Veri toplama tekniği olarak kelime çağrışım tekniği kullanılmış ve veri toplama aracı olarak kelime çağrışım formu kullanılmıştır. Bu form, öğrencilerin sevgi ile ilişkili kavramları ifade etmelerini sağlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre, her kademede "sevgi" ile "aşk" kavramlarının yoğun bir şekilde ilişkilendirildiği görülmüştür. Öğrencilerin koşulsuz sevgi yerine daha çok romantik sevgi algısına sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca, öğrencilerin genel olarak "iyilik", "kardeşlik", "paylaşmak", "şefkat", "merhamet" ve "hoşgörü" gibi olumlu algılara sahip oldukları tespit edilmiştir. Bu araştırma, öğrencilerin sevgi kavramını nasıl algıladıklarını anlamak için önemli bir katkı sağlamaktadır. Elde edilen bulgular, eğitimcilerin ve araştırmacıların öğrencilerin sevgiye dair algılarını anlamalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olabilir. Aynı zamanda, bu bulgular değerler eğitimi programlarının ve öğretmenlerin sevgi kavramını öğrencilere nasıl aktardığını gözden geçirmelerine yönelik ipuçları sunabilir.

Zırhlıoğlu (2021) yaptığı çalışma ile çeşitli düşünürlerin görüşlerine dayanarak, sevginin etik bir ilişki değeri olduğu yönünde görüşler ortaya koymayı amaçlamıştır. Yazar, araştırmanın sonucunda gerçek sevgiye erişmenin tek yolunun nefret, çıkar, baskı ve insan olmaya engel teşkil eden tüm duygulardan arınıp bireysel olarak etik değerlerin yaşamın merkezine alınmasıyla mümkün olacağını ifade etmiştir.

Yolcu'nun (2022) yaptığı araştırma bugünün dünyasında yaşanan her türlü huzursuzluk ve olumsuzluklara karşın sevginin, birey, aile, toplum ve eğitim üzerindeki psiko-sosyal faydalarının irdelenmesini ve sevginin insan yaşamını daha verimli hale getirmede önemli bir kılavuz olduğunun farklı görüşler ışığında açıklanmasını amaçlamıştır. Sonuç olarak farklı fikir ve görüşler, sevginin önemini desteklemiştir. Sevginin bireyde, ailede, toplumda ve eğitimde iyileştirici, düzeltici, bütünleştirici ve geliştirici bir etkisi olduğu konusunda ortak düşünceler hakimdir. Sevginin güçlü bir etken olduğu, sadece bir iddia olmadığı ve mahiyeti itibarıyla derin ve zengin bir duygu olduğu ifade edilmiştir.

Sezgin (2022) yaptığı çalışma ile bireylerin sevgi yönelimlerinin ölçümünü yaparak sevgi değerinin toplumda nasıl yaşandığını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmada tarama modeli yaklaşımı kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak "Sevgi Yönelimi Ölçeği" kullanılmıştır. Örneklem grubu olarak 18 yaş ve üzeri 310 yetişkin birey belirlenmiştir. Araştırma sonucunda psikolojik iyi oluşları yüksek bireylerin sevgi yönelimlerinde de aynı doğrultuda yönelimleri olduğu gözlenmiştir. Ancak bu çalışmada kullanılan ölçeğin "Sevgi" başlığı altında geliştirilmiş ölçeklerin içeriklerine göre geniş kapsamlı bir içeriğe sahip olmadığı ve geliştirilebileceği ifade edilmiştir.

Ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan bu çalışmalar, sevginin öneminin vurgulandığı ve eğitim süreçlerinde yer alması gerektiğini göstermektedir. Bu çalışmaların ortak noktası, sevginin insanların gelişimi, mutluluğu ve başarısı için önemli bir faktör olduğunu göstermeleridir. Bu gibi ulusal ve uluslararası çalışmalar, sevginin insan hayatı ve toplumlar üzerindeki önemini vurgulayarak, sevgiye dayalı ilişkilerin ve yaklaşımların teşvik edilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu çalışmalar, sevginin insanların mutluluğunu, refahını ve toplumsal uyumunu artırabileceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca sevgi dolu bir eğitim ortamının, öğrencilerin motivasyonunu artırarak daha iyi bir öğrenme deneyimi yaşamasına ve başarılı olmasına katkı sağladığı gösterilmektedir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemine ve bu yöntemin seçilme nedenlerine yer verilmiştir. Bu kapsamda araştırma modeli, araştırmanın evren ve örneklemi, veri toplama ve veri analizi süreçlerine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli / Deseni

Bu araştırma temelde dokuman incelemesine dayalı tarama modelindedir. Araştırmada kullanılan veriler doküman kayıtları üzerinden betimsel olarak ve araştırmaya katılan öğrencilerin sevgi eğilimleri ise değişkenlerle ilişkileri açısından incelenmiştir. Bu nedenle araştırma hem betimsel tarama hem de ilişkisel tarama türündedir. Araştırmada kullanılan verilen açısından ise karma araştırma deseni kullanılmıştır. Çünkü hem nitel hem de nicel veriler elde edilmiştir. Nitel araştırma, bilinen gerçeklerin ötesindeki bir resmi incelemeyi ve analiz etmeyi amaçlar. Bu yaklaşım, araştırmacılara daha geniş bir bakış açısı sunar ve daha önce fark edilmeyen boyutları, olguları ve kavramları keşfetmelerine yardımcı olur. Nitel araştırma, genellikle nicel araştırmadan farklı bir yaklaşımı temsil eder. Nicel araştırma genellikle sayısal verileri toplar ve analiz ederken, nitel araştırma daha kapsamlı ve derinlemesine bir anlayış sağlamayı hedefler (Semerci, 2013, s.90-95). Bu çalışmada 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile aynı sınıfların SBÖP doküman analizine tabii tutulmuştur. Eş zamanlı olarak aynı sınıf düzeyindeki öğrencilerden sevgi algılarına yönelik uygulanan ölçekle nicel veriler toplanmıştır.

3.2. Evren / Örneklem / Çalışma Grubu / Katılımcılar

Araştırmanın nitel boyutu için herhangi bir örneklem seçimine gidilmemiş, 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları ile aynı sınıfların SBÖP dokümanları kullanılmıştır. Bu dokümanlar içindeki tüm ifadeler de yine herhangi bir örneklem seçimi yapılmadan analiz edilmiştir.

Araştırmanın nicel boyutu için Bursa'nın Yenişehir ilçesinde yer alan bir ortaokulda 5., 6., ve 7. sınıflarda öğrenim gören 274 öğrenciye Duygu Sarmusak tarafından geliştirilen Sevgi Eğilim Ölçeği uygulanmıştır.

Katılımcıların özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların özelliklerine ilişkin bilgiler.

		n	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	148	54,0
	Erkek	126	46,0
Sınıf düzeyi	5. sınıf	86	31,4
	6.sınıf	95	34,7
	7.sınıf	93	33,9

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların cinsiyetlerinin ve sınıf düzeylerinin dengeli bir şekilde dağıldığı ve yaklaşık eşit oranda oldukları gözlenmektedir.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Nitel verilerin elde edilmesinde MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca yayımlanan 5., 6. ve 7. sınıf 2018 SBÖP ve 2022-2023 eğitim-öğretim yılında okutulan MEB Yayınlarına ait sosyal bilgiler ders kitapları kullanılmıştır. Sosyal bilgiler dersinin bu sınıf kademelerinde olmasından dolayı söz konusu sınıf düzeyleri seçilmiştir.

Nicel verilerin elde edilmesinde Duygu Sarmusak (2011) tarafından geliştirilen "Sevgi Eğilim Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçeğin kullanılabilmesi için ölçek sahibine ulaşılıp gerekli izin alınmıştır. Ölçeğin öğrencilere uygulanabilmesi için ise Millî Eğitim Bakanlığından ve okul idaresinden gerekli izinler resmi yollarla alınmıştır. Kullanılan ölçekte tersinden toplanan soru yoktur. Ölçekten alınacak minimum puan 11, maksimum puan ise 44'tür. Toplam puan deneklerin sevgi eğilim puanlarını ifade eder. Puanın yüksek olması, sevgi eğilimlerinin yüksek olduğunu; düşük olması sevgi eğiliminin düşük olduğunu gösterir. Ölçeğin tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Ölçekte yer alan maddelerin yük değerleri .336 ile .719 arasında değişmektedir. Sevgi Eğilim Ölçeği'nin güvenirlik düzeyi ise 0,73'tür. Ölçek 274 ortaokul öğrencisine uygulanmıştır. Ölçeği araştırmacının kendisi uygulamıştır. Ölçek uygulama süresi her sınıf kademesi için 10-15 dakika sürmüştür.

3.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde nitel ve nicel olarak iki ayrı yol izlenmiştir. Nitel verilerin analizi için belirlenen dokümanlar elde edildikten sonra tüm dokümanlar incelenmiştir. Nitel verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Berelson'a göre içerik analizi, iletişimin açık içeriğinin nesnel, sistematik ve nicel bir şekilde açıklanması için bir araştırma tekniğidir. Berelson içerik analizini nicel bir araştırma tekniği olarak tanımlamış ve içerik analiziyle ilgili tartışmaların çoğunun "nesnel" olması gerektiği fikrine odaklanmıştır (Berelson, 1952; akt. Barkçin, 2019). Hansen ve Machin (2018), içerik analizini, medya ve iletişim içeriğinin sistematik ve nicel analizi için en verimli ve en yaygın olarak kullanılan araştırma yöntemlerinden biri olarak tanımlamaktadır. İçerik analizinin o zamandan beri nicel mi nitel mi olduğu tartışması sürmektedir, dolayısıyla içerik analizinin bir araştırma tekniği olarak kullanılmasının yanında metodolojik olarak da kullanıldığı görülmektedir (Barkçin, 2019, s.9). İçerik analizinde cümlelerin birer ölçme birimi olarak alınmasına karar verilmiştir. Bu ölçme birimleri alan yazın incelemesi sonucunda Sönmez (2016), Fromm (2004), Aydın (2018), Şahin, Ökmen ve Kılıç (2019), Şahin ve Kılıç (2020), Özen ve Gülaçtı (2010), Eroğlu ve Kaya (2021), Gül (2020), Fehr ve Russell (1991), Hatfield ve Rapson (1994), Hill (2002), Bahr and Bahr (2009), Määttä and Uusiautti (2013a), Loreman (2011), Post (2003) gibi araştırmacıların çalışmaları temel alınarak belirlenmiştir. Belirlenen insan sevgisi, aile sevgisi, vatan sevgisi, din sevgisi, tanrı sevgisi, hayvan sevgisi, doğa sevgisi ve arkadaş sevgisi ana temaları altındaki bağ, empati, ilgi, merhamet, şefkat, topluluk ve kabul, adanmışlık, fikirlere değer verme, saygı, hoşgörü, samimiyet, nezaket, bayrak ve millet sevgisi, kültürel mirasa değer verme, kardeş sevgisi, yardımlaşma ve dayanışma gibi sevgi unsurlarından ilgili olanlar MAXQDA 2020 programı aracılığıyla kodlanmıştır. Daha sonra bu kodlamaların frekans değerleri ile incelenen dokümanlardaki dikkat çeken örneklere araştırmanın bulgular bölümünde yer verilmiştir.

Nicel verilerin analizi için Sevgi Eğilim Ölçeği 5., 6. ve 7. sınıfta öğrenim gören 274 öğrenciye uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 25.0 istatistik paket programına girilmiştir. Tüm veriler eksiksiz doldurulmuştur. Betimsel istatistiklerden sonra uç değer ve dağılımların normalliği kontrol edilmiştir. Cinsiyete ve sınıf düzeyine göre ortalamaların karşılaştırılmasında parametrik istatistiklerden bağımsız gruplar için t testi ve bağımsız gruplar için tek faktörlü ANOVA kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara bulgular bölümüne yer verilmiştir.

3.5. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı bütün araştırma sürecinde aktif rol almıştır. Doküman incelemesi sürecinde yazılı kaynakları defalarca kez inceleyip kodlamaları gözden geçirmiştir. Ölçek uygulama aşamasında uygulamayı bire bir yapıp sonuçları analiz etmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

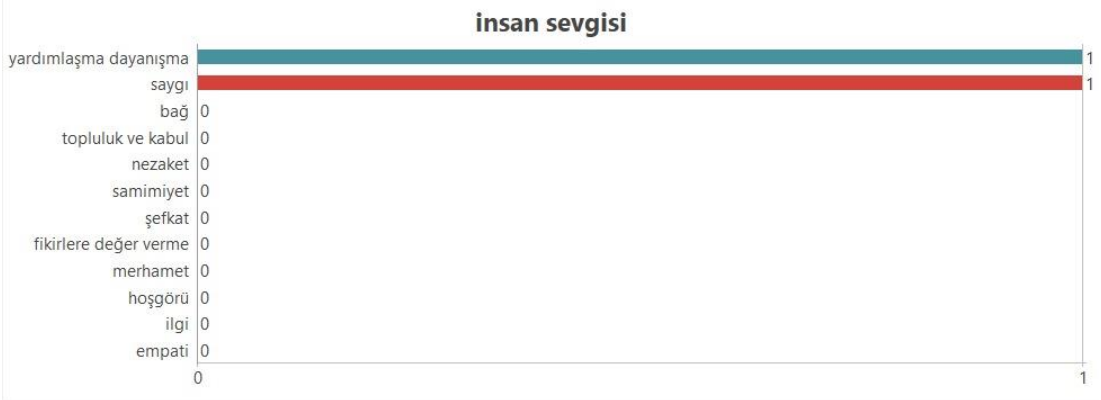
Bu bölümde, veri analizleri sonucunda elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Çalışma kapsamında; 5., 6., ve 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı ile 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında sevgi değerine ne ölçüde yer verildiği ele alınmıştır. Çalışmada bu üç sınıf düzeyindeki ders kitabı ve öğretim programı ayrı ayrı incelenmiştir. Sevgi değeri ve unsurlarına ayrılarak incelenmiş ve yorumlanmıştır. Bunun yanı sıra 5., 6., ve 7. sınıf öğrencilerinin sevgi algılarının ne düzeyde olduğunun tespit edilmesi için uygulanan Sevgi Eğilim Ölçeği çalışmasının analiz sonuçlarına yer verilmiştir. Aşağıda çalışmanın alt problemleriyle ilgili bulgulara ve yorumlara değinilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın birinci alt problemi çerçevesinde sosyal bilgiler dersi öğretim programında sevgi değerine ve unsurlarına (empati, saygı, ilgi, merhamet, şefkat, hoşgörü, fikirlere değer verme, samimiyet, nezaket, topluluk ve kabul, bağ, yardımlaşma dayanışma) ne ölçüde yer verildiğine ilişkin yapılan analizin sonucunda elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiş ve yorumlanmıştır.

4.1.1. Sosyal bilgiler öğretim programında insan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

Sosyal bilgiler öğretim programında insan sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programında insan sevgisi kapsamında yalnızca *yardımlaşma dayanışma ve saygı* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1. 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında insan sevgisi.

Şekil 1 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretim programında insan sevgisi ile ilgili *yardımlaşma ve dayanışma (n=1) ile saygı (n=1)* gibi sevgi değerinin bünyesinde yer alan sadece iki unsurun birer defa yer aldığı görülmüştür. *Bağ, topluluk ve kabul, nezaket, samimiyet, şefkat, fikirlere değer verme, merhamet, hoşgörü, ilgi, empati* gibi unsurlarla bire bir ilişkili ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.1.2. Sosyal bilgiler öğretim programında aile sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

Sosyal bilgiler öğretim programında aile sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programında aile sevgisinin yalnızca *bağ* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında aile sevgisi.

Şekil 2 incelendiğinde sosyal bilgiler öğretim programında aile sevgisi ile ilgili *bağ (n=1)* gibi sevgi değerinin bünyesinde yer alan sadece bir unsurun bir defa yer aldığı görülmüştür. *İlgi, samimiyet, topluluk ve kabul, nezaket, hoşgörü, kardeş sevgisi, fikirlere değer verme, şefkat, empati, yardımlaşma ve dayanışma ve saygı* gibi unsurlarla bire bir ilişkili ifadelere ise rastlanmadığı gözlenmiştir.

4.1.3. Sosyal bilgiler öğretim programında vatan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

Sosyal bilgiler öğretim programında aile sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programında vatan sevgisinin *kültürel mirasa değer verme, bağ, topluluk ve kabul, saygı, yardımlaşma ve dayanışma, millet sevgisi, bayrak sevgisi* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında vatan sevgisi.

Şekil 3. incelendiğinde sosyal bilgiler öğretim programında vatan sevgisi ile ilgili *kültürel mirasa değer verme (n=7), bağ (n=7), topluluk ve kabul (n=7) gibi sevgi değeri bünyesindeki* üç unsurun yedişer kere yer aldığı görülmüştür. Daha sonra sırasıyla *saygı (n=3), yardımlaşma ve dayanışma (n=3), millet sevgisi (n=1), bayrak sevgisi* (n=1) gibi unsurların yer aldığı görülmüştür. *Samimiyet, hoşgörü, ilgi, empati, nezaket, fikirlere değer verme* gibi unsurlarla bire bir ilişkili ifadelere ise rastlanmadığı gözlenmiştir.

4.1.4. Sosyal bilgiler öğretim programında din sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

Sosyal bilgiler öğretim programında din sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programında din sevgisinin yalnızca *adanmışlık* unsuruna yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 4'te gösterilmiştir.

Şekil 4. 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında din sevgisi.

Şekil 4. incelendiğinde sosyal bilgiler öğretim programında din sevgisi ile ilgili sevgi değeri bünyesinde yer alan unsurlardan olan *adanmışlık (n=2)* unsurunun iki kere yer aldığı görülmüştür. *Topluluk ve kabul, yardımlaşma ve dayanışma, ilgi, nezaket, samimiyet, bağ, empati, şefkat, merhamet, saygı, hoşgörü* gibi unsurlarla bire bir ilişkili ifadelere ise rastlanmadığı gözlenmiştir.

4.1.5. Sosyal bilgiler öğretim programında tanrı sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

Sosyal bilgiler öğretim programı bünyesinde tanrı sevgisi ile ilgili sevgi değeri bünyesinde yer alan *ilgi, samimiyet, bağ ve adanmışlık* gibi unsurlarla bire bir ilişkili ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.1.6. Sosyal bilgiler öğretim programında hayvan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

Sosyal bilgiler öğretim programında hayvan sevgisi ile ilgili sevgi değeri bünyesinde yer alan *bağ, hoşgörü, samimiyet, saygı, şefkat, merhamet, ilgi, nezaket ve saygı* gibi unsurlarla bire bir ilişkili ifadeler yer almamaktadır.

4.1.7. Sosyal bilgiler öğretim programında doğa sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

Sosyal bilgiler öğretim programında doğa sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretim programında doğa sevgisinin yalnızca *çevreye değer verme* unsuruna yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 5'te gösterilmiştir.

Şekil 5. 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında doğa sevgisi.

Şekil 5. incelendiğinde sosyal bilgiler öğretim programında doğa sevgisi ile ilgili sevgi değeri bünyesinde yer alan *çevreye değer verme (n=14)* unsurunun 14 kere yer aldığı

görülmüştür. Sevgi değeri bünyesinde yer alan *saygı* unsuruyla bire bir ilişkili ifadelere ise rastlanmadığı gözlenmiştir.

4.1.8. Sosyal bilgiler öğretim programında arkadaş sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

Sosyal bilgiler öğretim programında arkadaş sevgisi ile ilgili sevgi değeri bünyesinde yer alan *bağ, şefkat, ilgi, yardımlaşma ve dayanışma, topluluk ve kabul, samimiyet, nezaket, fikirlere değer verme, empati, hoşgörü, saygı* gibi unsurlarla bire bir ilişkili ifadelere rastlanmamıştır.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın ikinci alt problemi çerçevesinde 5., 6., ve 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında sevgi değerine ve unsurlarına (empati, saygı, ilgi, merhamet, şefkat, hoşgörü, fikirlere değer verme, samimiyet, nezaket, topluluk ve kabul, bağ, yardımlaşma dayanışma) ne ölçüde yer verildiğine ilişkin yapılan analizin sonucunda elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiş ve yorumlanmıştır.

4.2.1. 5.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisinin *bağ, fikirlere değer verme, topluluk ve kabul, yardımlaşma ve dayanışma, saygı, samimiyet, şefkat, hoşgörü, merhamet, ilgi, nezaket, empati* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi.

Şekil 6. incelendiğinde 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi ile ilgili sevgi değeri bünyesinde yer alan *bağ (n=19), fikirlere değer verme (n=18), topluluk ve kabul (17)* gibi unsurların öne çıktığı görülmüştür. Örneğin bağ unsuru ile ilgili *"Gelen davetlilerin kaynaşmasını sağlar, birlik ve beraberliği güçlendirir (s. 96) Gönüllülerin desteğiyle toplum için önemli hizmetler görürler (s. 152*)" cümlelerine yer verilmiştir. Topluluk ve kabul ile ilgili ise "*Sivil toplum kuruluşları toplumsal birliktelik ve dayanışmayı artırırlar (s.152) Dünyadaki bütün çocuklar din, dil, ırk, renk, cinsiyet ayrımı olmaksızın eşit haklara sahiptir (s. 24)*" cümleleri dikkat çekmektedir. Fikirlere değer verme ile ilgili ise "*Bizi ilgilendiren konularda görüşlerimizin dikkate alınması gerekir (s. 159) Okulda da sosyal kulüp çalışmalarında özgürce düşüncemi belirtiyor, alınan kararlara katkıda bulunuyorum (s. 159)*" cümlelerine yer verilmiştir. Daha sonra sırasıyla *yardımlaşma ve dayanışma (n=13), saygı (n=10), samimiyet (n=9), şefkat (n=6), hoşgörü (n=5), merhamet (n=5), ilgi (n=4), nezaket (n=2), empati (n=1)* gibi unsurlara yer verildiği dikkat çekmektedir.

4.2.2. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisinin *bağ, fikirlere değer verme, topluluk ve kabul, yardımlaşma ve dayanışma, şefkat, ilgi, samimiyet* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 7'de gösterilmiştir.

Şekil 7. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi.

Şekil 7. incelendiğinde 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi ile ilgili sevgi değeri bünyesinde yer alan *bağ (n=3) ve yardımlaşma dayanışma (n=2)* unsurlarının öne çıktığı görülmüştür. Örneğin bağ unsuru ile ilgili olarak *"Ailemiz, sevgiyle büyüdüğümüz yuvamızdır; bizi hayata hazırlar (s. 21) Aileler birbirine çok bağlı (s. 179)* cümlelerine yer

verilmiştir. Yardımlaşma ve dayanışma ile ilgili *"Sağlıklı bir şekilde büyümemiz mutlu, demokratik ve iş bölümünün olduğu bir ailede gerçekleşir. Ailede hepimizin görev ve sorumlulukları vardır (s. 21)"* cümleleri ön plana çıkmaktadır. Daha sonrasında sırasıyla *samimiyet (n=1), topluluk ve kabul (n=1), fikirlere değer verme (n=1), şefkat (n=1), ilgi* (n=1) gibi unsurlara yer verildiği görülmüştür. *Nezaket, hoşgörü, empati, kardeş sevgisi, saygı* gibi unsurlarla ilgili bire bir ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.2.3. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisinin *bayrak sevgisi, fikirlere değer verme, kültürel mirasa değer verme, topluluk ve kabul, bağ, saygı, samimiyet, nezaket, hoşgörü, yardımlaşma ve dayanışma* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 8'de gösterilmiştir.

Şekil 8. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi.

Şekil 8. incelendiğinde 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *bayrak sevgisi (n=20), fikirlere değer verme (n=15), kültürel mirasa değer verme (n=10) gibi* unsurların öne çıktığı görülmüştür. Örneğin bayrak sevgisi ile ilgili olarak *"Bayrağımızı özel günlerde evlerimize iş yerlerimize asıyoruz. Okulda karşısına geçip İstiklal Marşımızı okuyoruz. Oturulan veya ayakta basılan yerlere koymuyoruz. Daima temiz tutuyor ve ona her baktığımızda şehitlerimizi hatırlıyoruz (s.163)"* cümlelerine yer verilmiştir. Fikirlere değer verme ile ilgili olarak "*Ben Çocuk Meclisinde kendimi ifade edebilmeyi, başkalarının fikrine saygı duymayı öğrendim (s.26) Düşüncelerime değer verilmesi kendimi değerli hissetmemi sağlıyor (s. 160)*" cümleleri dikkat çekmektedir. Kültürel mirasa değer verme ile ilgili olarak ise "*Kültürümüzün tarihimizin öğrenilmesi ulusal bilincimizi geliştirir (s. 31) Tarihi eserler ülkemizin kültür hazineleridir. Bu hazinelere zarar verenleri uyarmalı tarihi mirasımıza sahip çıkmalıyız (s. 46)"* cümlelerine

yer verilmiştir. Daha sonrasında sırasıyla *topluluk ve kabul (n=8), bağ (n=8), saygı (n=7), samimiyet (n=6), nezaket (n=3), hoşgörü (n=3), yardımlaşma ve dayanışma (n=3)* gibi unsurlara yer verildiği görülmüştür. *İlgi, empati, millet sevgisi* gibi unsurlarla ilgili bire bir ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.2.4. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisinin *topluluk ve kabul, samimiyet, bağ, hoşgörü, saygı, yardımlaşma ve dayanışma* unsurlarına yer verildiği dikkat çekmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 9'da gösterilmiştir.

Şekil 9. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi.

Şekil 9. İncelendiğinde 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *topluluk ve kabul (n=6), samimiyet (n=5)* gibi unsurların öne çıktığı görülmüştür. Örneğin topluluk ve kabul unsuru ile ilgili *"Ramazan ve Kurban Bayramları'nda aileler, akrabalar, komşular ve arkadaşlarımızla bir araya geliriz (s. 50) Büyüklerimizi ziyaret eder, büyüklerimizin ellerini öperiz (s.50)"* cümlelerine yer verilmiştir. Samimiyet ile ilgili ise *"Dargın olduklarımızla barışırız (s. 50) Misafirlere ikramlarda bulunuruz (s. 50)"* cümleleri dikkat çekmektedir. Daha sonrasında sırasıyla *bağ (n=4), hoşgörü (n=4), saygı (n=3) ve yardımlaşma ve dayanışma (n=1)* gibi unsurlara yer verildiği görülmüştür. *İlgi, adanmışlık, şefkat, merhamet, nezaket, empati* gibi unsurlarla ilgili bire bir ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.2.5. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı incelendiğinde tanrı sevgisi ile ilgili sevgi değeri bünyesinde yer alan *ilgi, samimiyet, bağ ve adanmışlık* gibi unsurlarla bire bir ilişkili ifadelere rastlanmadığı gözlenmiştir.

4.2.6. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisinin *yalnızca şefkat* unsuruna yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 10'da gösterilmiştir.

Şekil 10. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi.

Şekil 10. incelendiğinde 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *şefkat (n=1) unsurunun* bir kere yer aldığı görülmüştür. Şefkat unsuru ile ilgili ders kitabında *"Hayvanların korunması (s.152)"* cümlesine yer verilmiştir. *Bağ, hoşgörü, ilgi, samimiyet, saygı, merhamet, nezaket* gibi unsurlarla bire bir ilişkili ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.2.7. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisinin yalnızca *çevreye değer verme* unsuruna yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 11'de özetlenmiştir.

Şekil 11. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisi.

Şekil 11. incelendiğinde 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *çevreye değer verme (n=14)* unsurunun on dört kere yer aldığı görülmüştür. Çevreye değer verme unsuru ile ilgili ders kitabında "*Çevremize karşı duyarlı olmalıyız (s. 13) Cumalıkızık 700 yıllık geçmişe sahip. Tarihi eserlerini ve doğal güzelliklerini halkının duyarlılığı sayesinde koruyabilmiş (s. 46) Köylüler, daha önce de kablolarının yaylada doğal güzelliği etkileyeceği gerekçesiyle imza toplamış, ancak elektrik hatlarının yeraltına alınmasıyla ikna olmuştu (s. 96)"* cümlelerine yer verilmiştir. *Saygı* unsuruyla bire bir ilişkili ifadelere ise rastlanamamıştır.

4.2.8. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisinin *bağ, samimiyet, saygı, hoşgörü* unsurlarına yer verildiği dikkat çekmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 12'de gösterilmiştir.

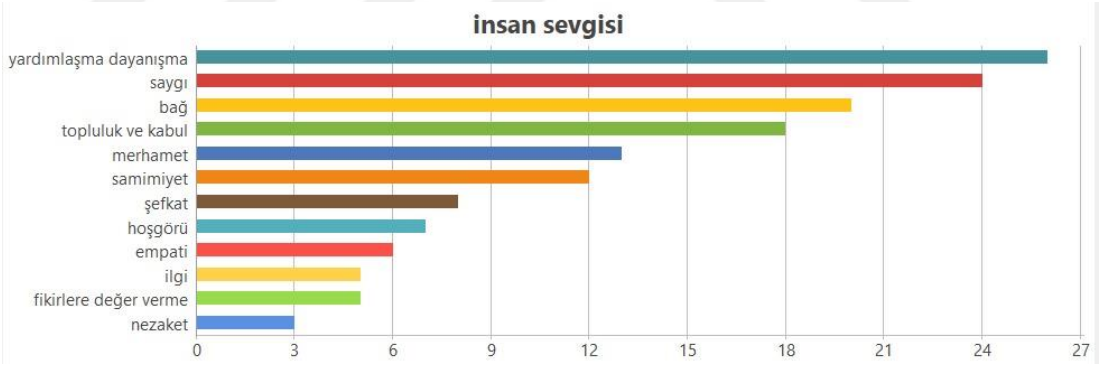

Şekil 12. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi.

Şekil 12. incelendiğinde 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *bağ (n=2), samimiyet (n=2), saygı* (n=2) unsurlarının ikişer kere yer aldığı görülmüştür. Örneğin bağ unsuru ile ilgili olarak *"Onunla bu oyunu oynarken birbirimizi tanıdık ve çok sevdik (s. 177) Farklı diller konuşmamıza, bambaşka kültürlere sahip olmamıza rağmen Erdem'le çok iyi anlaştık (s.177)"* cümlelerine yer verilmiştir. Saygı unsuru ile ilgili olarak ise *"Oyunlar sırasında arkadaşlarıma saygılı davranıyorum (s. 22)* cümlesi dikkat çekmektedir. Daha sonrasında ise *hoşgörü (n=1)* unsuruna yer verildiği görülmüştür. *Yardımlaşma ve dayanışma, topluluk ve kabul, nezaket, fikirlere değer verme, empati, şefkat ve ilgi* gibi unsurlarla bire bir ilişkili ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.2.9. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisinin *yardımlaşma ve dayanışma, saygı, bağ, topluluk ve kabul, merhamet, samimiyet, şefkat, hoşgörü, empati, ilgi, fikirlere değer verme, nezaket* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 13'te gösterilmiştir.

Şekil 13. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi.

Şekil 13. incelendiğinde 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *yardımlaşma ve dayanışma (n=26), saygı (n=24), bağ* (n=20) unsurlarının öne çıktığı görülmüştür. Örneğin yardımlaşma ve dayanışma unsuru ile ilgili olarak *"Yardımlaşma ve dayanışma, hayatımızın vazgeçilmez değerleridir (s. 33) Hayatta bazen yalnız iken yapamayacağımız, üstesinden gelemeyeceğimiz işler vardır. Böyle zamanlarda iş birliği yapmak, gücümüzü ve yeteneklerimizi birleştirmek gerekir (s. 33) Darülaceze din, dil ırk, cinsiyet ve mezhep farkı gözetmeksizin muhtaç insanlara hizmet veren bir hayır kurumudur (s.37)"* cümlelerine yer verilmiştir. *Saygı ile ilgili olarak "Başkalarının haklarını ve özgürlüğünü dikkate alarak sorumlu davranmalıdır (s. 39)*

Komşuları rahatsız etmemek (s. 41) Her fırsatta onlara saygı gösteriyorlar ve ikramda bulunuyorlardı (s. 63)" cümleleri dikkat çekmektedir. Bağ unsuru ile ilgili olarak *"Bir soruna çözüm bulmak, farkındalık oluşturmak veya çalışanların haklarını korumak için kurulan sivil toplum kuruluşları bu amaçlarını kamuoyu oluşturarak gerçekleştirmeye çalışır (s. 206)"* cümlesine yer verilmiştir. Daha sonrasında sırasıyla *topluluk ve kabul (n=18), merhamet (n=13), samimiyet (n=12), şefkat (n=8), hoşgörü (n=7), empati (n=6), ilgi (n=5), fikirlere değer verme (n=5), nezaket (n=3)* gibi unsurların ön plana çıktığı görülmüştür.

4.2.10. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisinin *bağ, saygı, yardımlaşma ve dayanışma, samimiyet, ilgi, şefkat, topluluk ve kabul, hoşgörü, fikirlere değer verme* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 14'te gösterilmiştir.

Şekil 14. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi.

Şekil 14. incelendiğinde 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *bağ (n=6), saygı (n=6), yardımlaşma ve dayanış*ma (n=4) gibi unsurların öne çıktığı görülmüştür. Örneğin bağ unsuru ile ilgili olarak "*Bir baba olarak çocuğuma örnek davranışlar sergilemenin onun beslenme, sevgi, eğitim, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılamanın görevim olduğunun bilincindeyim (s. 15) böyle ailelerde anne, baba çocuklar birbirlerine karşı sorumluluklarını yerine getirmektedir (s. 209)"* cümlelerine yer verilmiştir. Saygı unsuru ile ilgili olarak *"Aile bireyleri içerisinde saygı önemli rol oynar (s. 34) Güzel huy ve iyi özelliklerle bezenmiş çocuklar böyle olurlar ve anne ile babalarına saygı gösterirler (s. 62)"* cümleleri dikkat çekmektedir. Yardımlaşma ve dayanışma ile ilgili olarak ise "*Aile bireyleri içerisinde yardımlaşma ve dayanışma önemli rol oynar (s. 34) Yardımlaşma ve dayanışma toplumun temel taşı olan ailede başlar (s. 34)"* cümlelerine yer

verilmiştir. Daha sonrasında sırasıyla *samimiyet (n=3), ilgi (n=2), şefkat (n=2), topluluk ve kabul (n=1), hoşgörü (n=1), fikirlere değer verme (n=1)* unsurlarının ön plana çıktığı görülmüştür. *Empati, nezaket, kardeş sevgisi* gibi unsurlarla bire bir ilişkili ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.2.11. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisinin bağ, *topluluk ve kabul*, *yardımlaşma ve dayanışma, saygı, millet sevgisi, hoşgörü kültürel mirasa değer verme, fikirlere değer verme, ilgi, samimiyet, empati, nezaket* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 15'te gösterilmiştir.

Şekil 15. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi.

Şekil 15. incelendiğinde sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *bağ (n=51), topluluk ve kabul (n=51), yardımlaşma ve dayanışma* (n=35) gibi unsurların öne çıktığı görülmüştür. Örneğin bağ unsuru ile ilgili olarak *"Kültürümüz, milletimizin her ferdini "biz" duygu ve düşüncesi etrafında birleştiren ögelerden oluşur (s. 17) Kültürümüzü oluşturan din, dil, tarih, gelenek ve görenekler, mimari vb. ögeler bizi birbirimize bağlar ve böylece daha güçlü olmamızı sağlar (s. 17) Ortak dile sahip insanlar aynı toplumun üyesi olduklarını fark edip millet olmanın şuuruna varırlar (s. 20)"* cümlelerine yer verilmiştir. Topluluk ve kabul unsuru ile ilgili "*Toplumu oluşturan bireylerin bir araya gelmesini sağlayan milli kültür ve milli kimlik tarihsel bir süreç içerisinde meydana gelir (s. 22) Milli kimlik olmadan bir toplumun devamlılık sağlayabilmesi söz konusu olamaz (s. 22)"* cümlelerine yer verilmiştir. Yardımlaşma ve dayanışma ile ilgili ise "*Ülke geneline tüm yardımsever vatandaşlarımız birlik ve beraberlik içerisinde yardım kampanyaları düzenledi (s. 36) Türkiye'nin dört bir yanından yapılan yardımlar Van'a ulaştı (s. 36)"* cümleleri dikkat çekmektedir. Daha sonrasında sırasıyla

saygı (n=21), millet sevgisi (n=11), hoşgörü (n=7), kültürel mirasa değer verme (n=6), fikirlere değer verme (n=5), ilgi (n=5), samimiyet (n=4), empati (n=3) gibi unsurlara yer verildiği görülmüştür. *Nezaket ve bayrak sevgisi* gibi unsurlarla bire bir ilişkili ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.2.12. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda elde edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisinin *bağ, adanmışlık, topluluk ve kabul, yardımlaşma ve dayanışma, samimiyet, merhamet, saygı, hoşgörü, şefkat, ilgi* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 16'da gösterilmiştir.

Şekil 16. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi.

Şekil 16. incelendiğinde 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *bağ (n=17), adanmışlık (n=16), topluluk ve kabul (n=15)* gibi unsurlarının öne çıktığı görülmüştür. Örneğin bağ unsuru ile ilgili olarak *"İnancımız bütün yaşamımızı etkilemiş (s.18) Ramazan ve Kurban Bayramlarının kutlanması, milli birlik ve beraberliğimiz için önemli günlerdir (s. 26)"* cümlelerine yer verilmiştir. Adanmışlık ile ilgili olarak *"Ey mü'minler! Size iki emanet bırakıyorum, onlara sarılıp uydukça yolunuzu hiç şaşırmazsınız. O emanetler, Allah'ın kitabı Kur'an-ı Kerim ve Peygamberin sünnetidir (s. 68) Üstünlük ancak takvada, Allah'tan korkmaktadır (s. 68)"* cümleleri dikkat çekmektdir. Topluluk ve kabul ile ilgili olarak *"Müslümanlar arasında yaşanan iç karışıklıkları bastırmış, birlik ve beraberliği sağlayarak devlet otoritesini yeniden tesis etmiştir (s. 69) İslam dininin özünü Anadolu insanına aktararak milletimizin birliğini ve bütünlüğünü korumasında önemli rol oynadılar (s. 94)"* cümlelerine yer verilmiştir. Daha sonrasında sırasıyla *yardımlaşma ve dayanışma (n=11), samimiyet (n=4), merhamet (n=4),*

saygı (n=4), hoşgörü (n=2), şefkat (n=1), ilgi (n=1) gibi unsurlara yer verildiği görülmüştür. *Nezaket ve empati* gibi unsurlarla bire bir ilişkili ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.2.13. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

Yapılan içerik analizi sonucunda 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği anlaşılmıştır. Sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisinin *adanmışlık, bağ, ilgi, samimiyet* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 17'de gösterilmiştir.

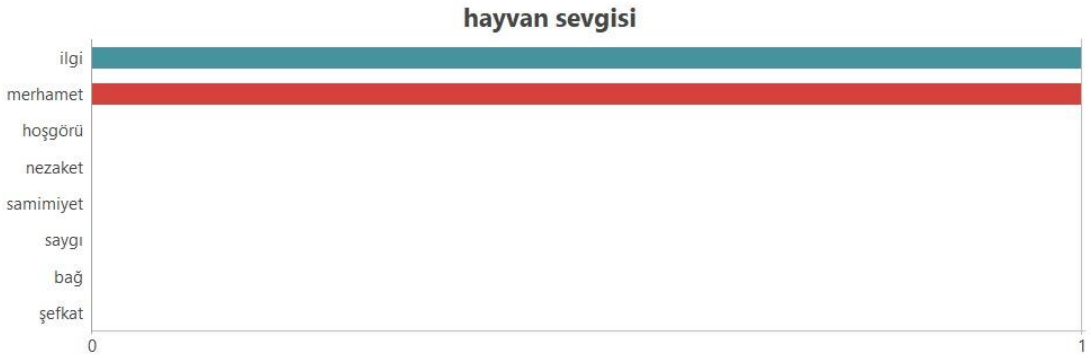

Şekil 17. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisi.

Şekil 17. incelendiğinde 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *adanmışlık (n=7) ve bağ (n=6)* unsurlarının öne çıktığı görülmüştür. Örneğin adanmışlık unsuru ile ilgili olarak "*Yaratılanı severim Yaradan'dan ötürü (s.32) Doğrunun yardımcısı Allah'tır (s. 19) Mesela Allah'a emanet ol (s. 19)"* cümlelerine yer verilmiştir. Bağ unsuru ile ilgili olarak ise "*Günlük hayatımızda da Allah adını anarak pek çok deyim kullanırız (s. 19) İlah bağışlasın gibi cümleleri çok sık duyarız (s.19)"* cümleleri dikkat çekmektedir. Daha sonrasında sırasıyla *ilgi ve samimiyet* unsurlarına yer verildiği gözlenmiştir.

4.2.14. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

Yapılan içerik analizi sonucuna göre 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği anlaşılmıştır. Sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisinin ilgi, *merhamet, hoşgörü, nezaket, samimiyet, saygı, bağ, şefkat* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 18'de gösterilmiştir.

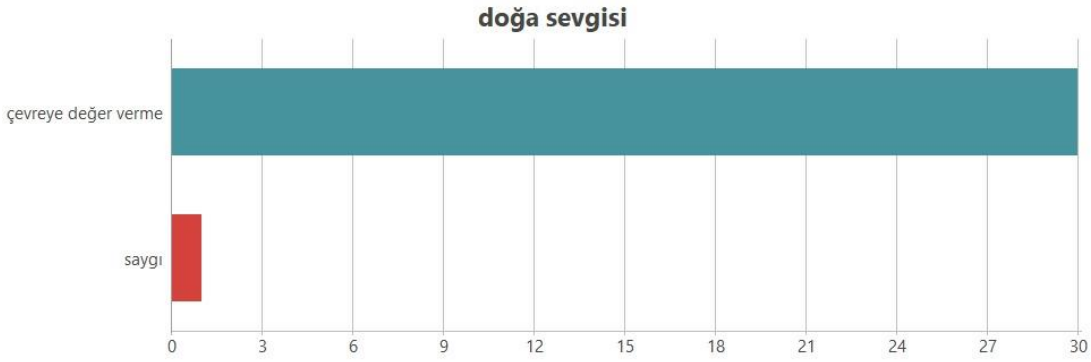

Şekil 18. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi.

Şekil 18. incelendiğinde 6.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *ilgi (n=1) ve merhamet (n=1)* unsurlarının birer kere yer aldığı görülmüştür. Örneğin bağ ve ilgi cümlesi ile ilgili olarak *"Sokak hayvanlarını besleyelim ve koruyalım (s. 38)"* cümlesine yer verilmiştir. *Hoşgörü, nezaket, samimiyet, saygı, bağ ve şefkat* gibi unsurlarla ilgili ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.2.15. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda belirlenmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisinin *çevreye değer verme ve saygı* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 19'da gösterilmiştir.

Şekil 19. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisi.

Şekil 19. incelendiğinde 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *çevreye değer verme (n=30)* unsurunun otuz kere yer aldığı görülmüştür. Örneğin çevreye değer verme unsuru ile ilgili olarak "*Fabrika bacalarına filtre takılması, atılan kirli suların toprağa ve sulara boşaltılmaması, mümkün olduğunca geri*

dönüşümü olan ham maddelerin kullanılması doğayı korumak için yapılabilecek önemli çalışmalardır (s. 122) Çöpleri özelliklerine göre ayrıştırıp geri dönüşümünü sağlayarak çevre kirliliğini önleriz (s. 148)" Çöpleri sınıflandırıp geri dönüşüme kazandırırsak çevre kirliliğini azaltabiliriz (s. 149) cümlelerine yer verilmiştir. Daha sonrasında ise *saygı (n=1)* unsurunun bir kere yer aldığı tespit edilmiştir.

4.2.16. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisinin bağ, hoşgörü, samimiyet, nezaket, topluluk ve kabul, saygı *topluluk ve kabul, samimiyet, bağ, hoşgörü, saygı,* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 20'de gösterilmiştir.

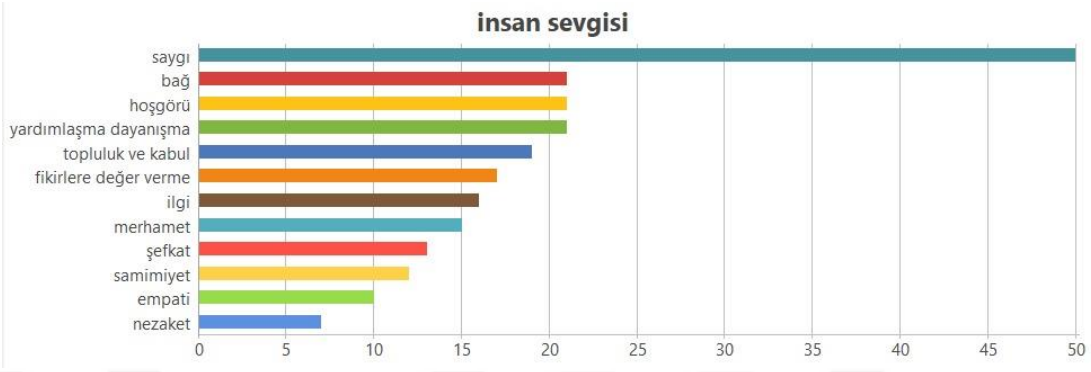
Şekil 20. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi.

Şekil 20. incelendiğinde 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *bağ (n=2) ve hoşgörü (n=2)* unsurlarının ikişer kere yer aldığı görülmüştür. Örneğin bağ ve hoşgörü unsuru ile ilgili olarak *"Arkadaşlarımla uyumlu olmam gerektiğini biliyordum (s.15) Kardeşlik ve dostluk duyguları gelişir (s. 36)"* cümlelerine yer verilmiştir. Daha sonrasında sırayla *samimiyet (n=1), nezaket (n=1), topluluk ve kabul (n=1), saygı (n=1)* gibi unsurların yer alması dikkat çekmektedir. *Şefkat, ilgi, fikirlere değer verme, empati, yardımlaşma ve dayanışma, merhamet* gibi unsurlarla ilişkili ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.2.17. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda belirlenmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisinin saygı, bağ, hoşgörü, yardımlaşma ve dayanışma, *topluluk ve kabul, fikirlere değer*

verme, ilgi, merhamet, şefkat, samimiyet, empati, nezaket unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 21'de gösterilmiştir.

Şekil 21. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi.

Şekil 21. incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *saygı (n=50), bağ (n=21), hoşgörü (n=21), yardımlaşma ve dayanışma (n=21)* unsurlarının öne çıktığı görülmüştür. Örneğin saygı unsuru ile ilgili olarak "*İletişim kurulan kişiyi yargılamadan, sözünü kesmeden, o kişiyle göz teması kurarak anlatılmak isteneni tam ve doğru biçimde almaya (s. 17) Bu düşünceleri serbestçe açıklayan toplumlarda hem birbirine saygı kültürü oluşmakta hem barış içinde yaşama olanakları artmakta he de farklılıklar topluma zenginlik katmaktadır (s. 28) bu hak, düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek (s. 28)"* cümlelerine yer verilmiştir. Bağ unsuru ile ilgili olarak *"Etkin dinleyen kişi karşısındakinin yüzüne bakar (s. 17) Akşamları herkes sohbet eder, birbirlerinin sorunları ile ilgilenirdi (s. 23) Aslında her birimiz, şahane bir tabloyu oluşturan farklı güzellikte renkleriz (s. 62)"* cümleleri ön plana çıkmaktadır. Hoşgörü unsuru ile ilgili olarak ise *"Bir anne olarak çocuğuma; din, dil, kültür, ulusal veya sosyal köken açısından birbirinden farklı insanların bu farklılıkları nedeniyle suçlanmayacaklarını sürekli anlatıyorum (s. 197) İnancı, dili, dini ve ırkı ne olursa olsun, özel günlerde herkes bir araya gelir, o günü kutlar (s. 62)"* cümlelerine yer verilmiştir. Daha sonrasında sırayla *topluluk ve kabul (n=19), fikirlere değer verme (n=17), ilgi (n=16), merhamet (n=15), şefkat (n=13), samimiyet (n=12), empati (n=10) ve nezaket (n=7)* gibi unsurlara yer verildiği gözlenmiştir.

4.2.18. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisinin *bağ, saygı, samimiyet, hoşgörü, fikirlere değer verme, yardımlaşma ve*

dayanışma, ilgi, nezaket, şefkat unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 22'de gösterilmiştir.

Şekil 22. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi.

Şekil 22. incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan aile sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *bağ (n=5), saygı (n=5), samimiyet (n=4)* unsurlarının öne çıktığı görülmüştür. Örneğin bağ unsuru ile ilgili olarak *"Akşam yemeğinde herkes bir araya gelirdi (s. 23) Ailemizle ilgili alınması gereken önemli kararlarda, herkesin görüşünün alınmasını önemsiyorum (s. 196) Çocuğumuza yeterli sevgiyi gösteriyoruz ki çocuğumuzun güven duygusu gelişsin (s.197)"* cümlelerine yer verilmiştir. Saygı unsuru ile ilgili olarak *"Böylece çocuğumuz, farklılıklara saygı göstermeyi öğreniyor (s. 197) Ben de bu farklılıklara sayı gösteriyorum (s.197)"* cümleleri dikkat çekmektedir. Samimiyet unsuru ile ilgili olarak *"Mülakat sona erdiğinde dedeme sarılıp elini öptüm (s. 23) Akşam yemeğinde herkes bir araya gelirdi (s. 23)"* cümlelerine yer verilmiştir. Daha sonrasında sırayla *hoşgörü (n=3), fikirlere değer verme (n=2), yardımlaşma ve dayanışma (n=2), ilgi (n=2), nezaket (n=1), şefkat (n=1)* gibi unsurlara yer verildiği görülmüştür. *Empati, topluluk ve kabul, kardeş sevgisi* gibi unsurlara ilişkin ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.2.19. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisinin *saygı, topluluk ve kabul, bağ, yardımlaşma ve dayanışma, hoşgörü, fikirlere değer verme, ilgi, samimiyet, kültürel mirasa değer verme, millet sevgisi, empati ve nezaket* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 23'te gösterilmiştir.

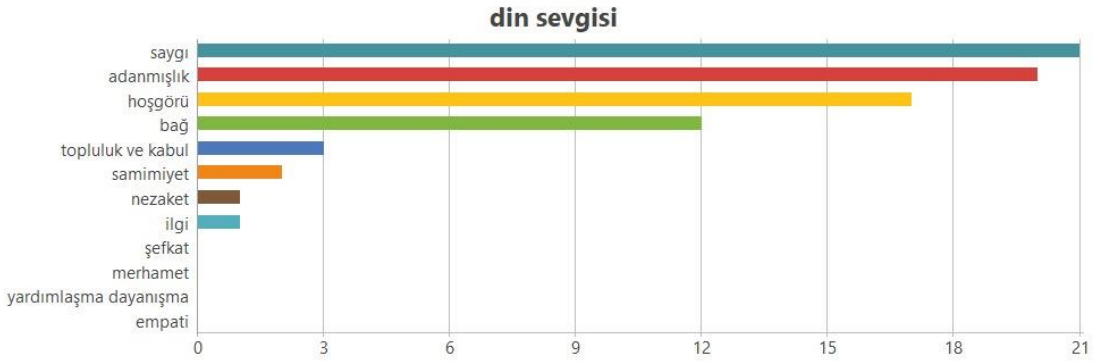

Şekil 23. 7.sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi.

Şekil 23. incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değerinin bünyesinde yer alan *saygı (n=48), topluluk ve kabul (n=41), bağ (n=35)* unsurlarının öne çıktığı görülmüştür. Saygı unsuru ile ilgili olarak "*Bu düşüncelerini serbestçe açıklayan toplumlarda hem birbirine saygı kültürü oluşmakta hem barış içinde yaşama olanakları artmakta hem de farklılıklar topluma zenginlik katmaktadır (s. 28) Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek (s. 28) samimi ve meşru olmak şartıyla her fikre saygı duyulur (s.29)"* cümlelerine yer verilmiştir. Topluluk ve kabul unsuru ile ilgili olarak *"Devletin topraklarında yaşayan insanlar ister Müslüman ister gayrimüslim olsun Osmanlı Devleti'nin vatandaşı sayılırdı (s. 61) Yedi tepe üzerine kurulmuş büyülü bir şehir olan İstanbul, aynı zamanda farklı milletlerden ve dinlerden milyonlarca insana ev sahipliği yapıyor (s. 62)"* cümleleri ön plana çıkmıştır. Bağ unsuru ile ilgili olarak ise "*Komşuluk ilişkileri son derece güçlü yaşanır bizim mahallemizde (s. 62) Örneğin kim hasta olduysa hemen duyulur, iyileşinceye kadar evinden yemek eksilmez (s. 62) Ya da birisi iki gün ortalıkta görünmese derhal evine gidilir, iyi olup olmadığı kontrol edilir (s.62) İnancı, dini, dili ve ırkı ne olursa olsun, özel günlerde herkes bir araya gelir, o günü kutlar (s. 62)"* cümlelerine yer verilmiştir. Daha sonrasında sırayla *hoşgörü (n=21), fikirlere değer verme (n=17), ilgi (n=13), samimiyet (n=8), kültürel mirasa değer verme (n=5), millet sevgisi (n=5), empati (n=4), nezaket (n=1)* gibi unsurlara yer verildiği görülmüştür. Bayrak sevgisi unsuruna ilişkin ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.2.20. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda belirlenmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisinin *saygı, adanmışlık, hoşgörü, bağ, topluluk ve kabul, samimiyet, nezaket ve ilgi* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 24'te gösterilmiştir.

Şekil 24. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi.

Şekil 24. incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi ile ilgili olarak sevgi değerinin bünyesinde yer alan *saygı (n=21), adanmışlık (n=20), hoşgörü (n=17)* unsurlarının öne çıktığı görülmüştür. Örneğin saygı unsuru ile ilgili olarak "*Dini inançları nedeniyle kınanamaz (s. 33) Osmanlı Devleti ele geçirdikleri yerlerde halkın inançlarına asla dokunmaz (s. 61) Ele geçirdiği bölgedeki halkı dini inanç, dil ve yaşayış biçiminde serbest bıraktı (s.61)"* cümlelerine yer verilmiştir. Adanmışlık unsuru ile ilgili olarak *"Buraya yüce dinimiz İslam'ı yaymak için gelmiştim (s. 43) İslam dinini duyurmak için geldiler (s. 43) İslam dinini korumak ve yaymak amacıyla din uğruna yapılan savaştır (s.48)"* cümleleri dikkat çekmektedir. Hoşgörü unsuruyla ilgili olarak *"Asla onları Müslüman olmaları için zorlamadı (s. 61) Bu yüzden gün içinde hem camiden yükselen ezan sesini hem de kilise çanını duymak mümkündür (s.62) Dinde zorlama yoktur (s. 62)"* cümlelerine yer verilmiştir. Daha sonrasında sırasıyla *bağ (n=12), topluluk ve kabul (n=3), samimiyet (n=2), nezaket (n=1), ilgi (n=1)* gibi unsurların yer aldığı görülmüştür. *Şefkat, merhamet, yardımlaşma ve dayanışma, empati* gibi unsurlara ilişkin ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.2.21. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisinin *adanmışlık, bağ, ilgi, samimiyet* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 25'te gösterilmiştir.

Şekil 25. 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisi.

Şekil 25. İncelendiğinde 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisi ile ilgili olarak sevgi değerinin bünyesinde yer alan *adanmışlık (n=8), bağ (n=6)* unsurlarının öne çıktığı görülmüştür. Örneğin adanmışlık unsuru ile ilgili olarak "*Senin şanına yakışır bir zafer kazanmalarına. Yardım et Allah'ım (s. 43) Bu zahmetler Allah içindir (s. 48) mescitler Allah'a mahsustur, Allah ile beraber bir başkasına dua etmeyin (s. 84)"* cümlelerine yer verilmiştir. Bağ unsuru ile ilgili olarak "*Ben hazırım, yüce Allah'ım! Önce beni gazi kıl, sonra da şehit mertebesine ulaştır (s. 43)"* cümlesi dikkat çekmektedir. *İlgi ve samimiyet* unsurlarına ilişkin bire bir ifadelere ise rastlanmamıştır.

4.2.22. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda belirlenmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisinin yalnızca *merhame*t unsuruna yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 26'da gösterilmiştir.

Şekil 26. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi.

Şekil 26. incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *merhamet (n=1),* unsurunun bir kere yer aldığı görülmüştür. Merhamet unsuru ile ilgili olarak "*Temelinde iyilik ve cömertlik duygusu olan bu gelenekte, hayvanlar ve çevre de düşünülmüştür (s.154)"* cümlesine yer verilmiştir. *Bağ, hoşgörü, ilgi, samimiyet, saygı, nezaket, şefkat* gibi unsurlara ilişkin ifadelere rastlanmamıştır.

4.2.23. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisinin *çevreye değer verme ve saygı* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 27'de gösterilmiştir.

Şekil 27. 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında doğa sevgisi.

Şekil 27. incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan doğa sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *çevreye değer verme (n=22), saygı (n=1)* unsurlarının yirmi iki ve bir kere yer aldığı görülmüştür. Örneğin çevreye değer verme unsuru ile ilgili olarak *"Çevre duyarlılığını arttırmak için doğal kaynakların özenli ve dengeli kullanımına önem verir (s.156) Çevremi temiz tutma gibi sorumluluklarımı yerine getiririm (s.197) Küresel iklim değişikliklerinin yaşanmaması için; daha az enerji tüketerek, çöplerimizi geri dönüşüm kutusuna atarak olabildiğince az yakıt kullanarak dünyamıza yardım edebiliriz (s.215)"* cümlelerine yer verilmiştir. Saygı unsuru ile ilgili olarak ise *"Çevre duyarlılığını arttırmak için doğal kaynakların özenli ve dengeli kullanımına önem verir (s.156)* cümlesi ön plana çıkmıştır.

4.2.24. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi ile ilgili bulgu ve yorumlar

7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisinin alt unsurlarına ne kadar yer verildiği yapılan içerik analizi sonucunda belirlenmiştir. Sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisinin *bağ, ilgi, samimiyet, nezaket* unsurlarına yer verildiği görülmektedir. Buna ilişkin bulgular Şekil 28'de gösterilmiştir.

Şekil 28. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi.

Şekil 28. incelendiğinde 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi ile ilgili olarak sevgi değerinin bünyesinde yer alan *bağ (n=1), ilgi (n=1), samimiyet (n=1), nezaket (n=1)* gibi unsurların birer kere yer aldığı görülmüştür. Örneğin bağ, ilgi ve samimiyet unsuruyla ilgili olarak "*Sabah arkadaşlarımıza "Günaydın" demek (s.13)"* cümlesine yer verilmiştir. *Yardımlaşma ve dayanışma, topluluk ve kabul, şefkat, merhamet, fikirlere değer verme, empati, hoşgörü, saygı* gibi unsurlara ilişkin ifadelere rastlanmamıştır.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Çalışmanın üçüncü alt problemi çerçevesinde sosyal bilgiler dersi alan öğrencilerin sevgi eğilimlerinin ne olduğunun saptanması için uygulanan Sevgi Eğilim Ölçeğinin analizi sonucunda elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiş ve yorumlanmıştır.

Sevgi Eğilim Ölçeğinin cinsiyete göre farklarına ilişkin t testi sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Sevgi Eğilim Ölçeğinin cinsiyete göre farklarına ilişkin t testi sonuçları.

Sevgi Eğilimi	**N**	**Ortalama**	**Std. Sapma**	**t**	**sd**	**p**
Erkek	**148**	**19,03**	**4,23**	-0,27	272,00	0,79
Kız	**126**	**19,17**	**3,87**			

Tablo incelendiğinde Sevgi Eğilim Ölçeğinde cinsiyete göre anlamlı bir fark olmadığı gözlenmektedir (F(272)=-0,27; p>.05).

Sevgi Eğilim Ölçeğinin sınıf düzeylerine göre farklarına ilişkin betimsel istatistikler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Sevgi Eğilim Ölçeğinin sınıf düzeylerine göre farklarına ilişkin betimsel istatistikler.

Sevgi Eğilimi Ö.	**N**	**Ortalama**	**Std. Sapma**	**Min.**	**Maks.**
5. sınıf	86	18,80	3,92	11,00	29,00
6.sınıf	95	18,86	4,13	11,00	35,00
7.sınıf	93	19,60	4,11	14,00	37,00

Tablo 3 incelendiğinde Sevgi Eğilim Ölçeği bakımından en yüksek ortalamaya yedinci sınıfların ($\overline{X}$=19,60), en düşük ortalamaya ise beşinci sınıfların ($\overline{X}$=18,80) sahip olduğu görülmektedir.

Sevgi Eğilim Ölçeğinin sınıf düzeylerine göre farklarına ilişkin ANOVA sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Sevgi Eğilim Ölçeğinin sınıf düzeylerine göre farklarına ilişkin ANOVA sonuçları.

Sevgi Eğilimi Ö.	**Kareler Toplamı**	**sd**	**Kareler ortalaması**	**F**	**p**
Gruplar arası	36,393	2,000	18,196	1,103	0,333
Grup içi	4469,140	271,000	16,491		
Toplam	4505,533	273,000			

Tablo 4 incelendiğinde Sevgi Eğilim Ölçeğinin sınıf düzeylerine göre anlamlı bir fark olmadığı gözlenmektedir ($F(2, 271)=1,10$; $p>.05$).

Tablo 5. Sevgi Eğilim Ölçeğinin tüm sınıf düzeylerine göre madde analiz sonuçları.

	soru1	soru2	soru3	soru4	soru5	soru6	soru7	soru8	soru9	soru10	soru11
Kişi sayısı	274	274	274	274	274	274	274	274	274	274	274
Ortalama	1,9781	1,5803	2,6204	1,4891	1,8759	1,3431	1,6861	1,2628	1,4380	1,5219	2,2993
Medyan	2,0000	1,0000	3,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	2,0000
Mod	1,00	1,00	3,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00
St. sapma	,91761	,72307	1,12989	,76188	1,11234	,59839	,87498	,57760	,69915	,71706	,90473
Çarpıklık	,531	1,064	-,195	1,664	,987	1,659	1,219	2,321	1,486	1,184	,120
Basıklık	-,693	,564	-1,348	2,420	-,476	2,136	,746	5,159	1,436	,626	-,815
Minimum	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Maksimum	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00

Çalışmaya katılan tüm gruplar incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip maddenin 3. madde (yalnız kalmayı sevmem) ve en düşük ortalamaya sahip maddenin 8. madde (hayvanları korurum) olduğu görülmektedir.

Mod değerleri incelendiğinde 3. ve 11. madde (sevdiğim bir şeyimi (kalem, defter vb.) arkadaşım beğenirse ona hediye ederim) tüm maddelerde en çok verilen cevabın 1 (en düşük) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin 3. ve 11. madde dışındaki maddelere verdikleri cevaplar benzer nitelik sergilerken, 3. ve 11. maddeye verilen cevaplar farklılık göstermektedir. Bu sonuca etki eden birçok etmen olabilir. Bunlar aile faktörü, yetiştirilme tarzı, karakter ve yaş unsuru olarak düşünülebilir.

Tablo 6. Sevgi Eğilim Ölçeğinin tüm sınıf düzeylerinde erkek öğrencilere göre madde analiz sonuçları.

	soru1	soru2	soru3	soru4	soru5	soru6	soru7	soru8	soru9	soru10	soru11
Kişi sayısı	148	148	148	148	148	148	148	148	148	148	148
Ortalama	1,9392	1,5878	2,5000	1,4662	1,8514	1,4122	1,7297	1,2770	1,4324	1,5135	2,3243
Medyan	2,0000	1,0000	3,0000	1,0000	2,0000	1,0000	2,0000	1,0000	1,0000	1,0000	2,0000
Mod	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00
St. sapma	,85098	,71836	1,15175	,76856	1,05859	,62737	,82968	,59271	,69166	,72362	,92741
Çarpıklık	,386	1,026	-,014	1,801	1,069	1,427	,978	2,415	1,434	1,263	,138
Basıklık	-,886	,513	-1,434	2,902	-,131	1,673	,323	6,212	1,115	,903	-,841
Minimum	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Maksimum	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00

a. cinsiyet = erkek

Çalışmaya katılan tüm sınıf düzeylerindeki erkek öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip maddelerin 3. madde (yalnız kalmayı sevmem) ve 11. madde (sevdiğim bir şeyimi (kalem, defter vb.) arkadaşım beğenirse ona hediye ederim) ve en düşük ortalamaya sahip maddenin 8. madde (hayvanları korurum) olduğu görülmektedir.

Mod değerleri incelendiğinde 11. madde (sevdiğim bir şeyimi (kalem, defter vb.) arkadaşım beğenirse ona hediye ederim) tüm maddelerde en çok verilen cevabın 1 cevabın 1 (en düşük) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin 11. madde dışındaki maddelere verdikleri cevaplar benzer nitelik sergilerken, 11. maddeye verilen cevaplar farklılık göstermektedir. Bu sonuca etki eden birçok etmen olabilir. Bunlar aile faktörü, yetiştirilme tarzı, karakter ve yaş unsuru olarak düşünülebilir.

Tablo 7. Sevgi Eğilim Ölçeğinin tüm sınıf düzeylerinde kız öğrencilere göre madde analiz sonuçları.

N	Kişi sayısı	126	126	126	126	126	126	126	126	126	126	126
Ortalama		2,0238	1,5714	2,7619	1,5159	1,9048	1,2619	1,6349	1,2460	1,4444	1,5317	2,2698
Medyan		2,0000	1,0000	3,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	2,0000
Mod		1,00	1,00	3,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00
St. sapma		,99168	,73134	1,09126	,75614	1,17595	,55395	,92609	,56123	,71056	,71203	,88012
Çarpıklık		,602	1,120	-,413	1,525	,907	2,037	1,469	2,210	1,559	1,103	,085
Basıklık		-,715	,695	-1,119	2,026	-,783	3,166	1,236	3,774	1,865	,364	-,789
Minimum		1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Maksimum		4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	3,00	4,00	3,00	4,00	4,00	4,00

a. cinsiyet = kız

Çalışmaya katılan tüm sınıf düzeylerindeki kız öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip maddelerin 3. madde (yalnız kalmayı sevmem) ve 11. madde (sevdiğim bir şeyimi (kalem, defter vb.) arkadaşım beğenirse ona hediye ederim) ve en düşük ortalamaya sahip maddenin 8. madde (hayvanları korurum) olduğu görülmektedir.

Mod değerleri incelendiğinde 3. ve 11. madde (sevdiğim bir şeyimi (kalem, defter vb.) arkadaşım beğenirse ona hediye ederim) tüm maddelerde en çok verilen cevabın 1 (en düşük) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin 3. ve 11. madde dışındaki maddelere verdikleri

cevaplar benzer nitelik sergilerken, 3. ve 11. maddeye verilen cevaplar farklılık göstermektedir. Bu sonuca etki eden birçok etmen olabilir. Bunlar aile faktörü, yetiştirilme tarzı, karakter ve yaş unsuru olarak düşünülebilir.

Tablo 8. Sevgi Eğilim Ölçeğinin 5. sınıf düzeyindeki öğrencilere göre madde analiz sonuçları.

	soru1	soru2	soru3	soru4	soru5	soru6	soru7	soru8	soru9	soru10	soru11
Kişi sayısı	86	86	86	86	86	86	86	86	86	86	86
Ortalama	1,8605	1,5698	2,4419	1,6163	1,9884	1,3256	1,6744	1,2558	1,4767	1,4767	2,1163
Medyan	2,0000	1,0000	2,0000	1,0000	2,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	2,0000
Mod	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00
St. sapma	,93510	,75989	1,27052	,92251	1,18316	,60278	,96335	,59776	,68129	,71499	,91290
Çarpıklık	,727	1,241	,098	1,490	,852	1,698	1,428	2,552	1,343	1,369	,430
Basıklık	-,552	1,031	-1,672	1,290	-,839	1,787	1,039	6,523	1,434	1,147	-,607
Minimum	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Maksimum	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	3,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00

a. sınıf = 5. sınıf

Çalışmaya katılan 5. sınıf düzeyindeki öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip maddelerin 3. madde (yalnız kalmayı sevmem) ve 11. madde (sevdiğim bir şeyimi (kalem, defter vb.) arkadaşım beğenirse ona hediye ederim) ve en düşük ortalamaya sahip maddenin 8. madde (hayvanları korurum) olduğu görülmektedir.

Mod değerleri incelendiğinde 11. madde (sevdiğim bir şeyimi (kalem, defter vb.) arkadaşım beğenirse ona hediye ederim) tüm maddelerde en çok verilen cevabın 1 cevabın 1 (en düşük) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin 11. madde dışındaki maddelere verdikleri

cevaplar benzer nitelik sergilerken, 11. maddeye verilen cevaplar farklılık göstermektedir. Bu sonuca etki eden birçok etmen olabilir. Bunlar aile faktörü, yetiştirilme tarzı, karakter ve yaş unsuru olarak düşünülebilir.

Tablo 9. Sevgi Eğilim Ölçeğinin 6. sınıf düzeyindeki öğrencilere göre madde analiz sonuçları.

	soru1	soru2	soru3	soru4	soru5	soru6	soru7	soru8	soru9	soru10	soru11
Kişi sayısı	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95	95
Ortalama	1,8526	1,4842	2,7263	1,3684	1,9158	1,3263	1,5579	1,3053	1,4526	1,5263	2,3474
Medyan	2,0000	1,0000	3,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	1,0000	2,0000
Mod	1,00	1,00	4,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00
St. sapma	,94496	,63352	1,12460	,63669	1,13609	,55433	,71035	,60272	,72594	,69714	,89643
Çarpıklık	,765	,958	-,309	1,774	,880	1,494	1,065	1,838	1,447	1,155	,065
Basıklık	-,509	-,121	-1,285	2,983	-,724	1,333	,503	2,218	1,145	,788	-,763
Minimum	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Maksimum	4,00	3,00	4,00	4,00	4,00	3,00	4,00	3,00	4,00	4,00	4,00

a. sınıf = 6.sınıf

Çalışmaya katılan 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip maddelerin 3. madde (yalnız kalmayı sevmem) ve 11. madde (sevdiğim bir şeyimi (kalem, defter vb.) arkadaşım beğenirse ona hediye ederim) ve en düşük ortalamaya sahip maddenin 8. madde (hayvanları korurum) olduğu görülmektedir.

Mod değerleri incelendiğinde 3. ve 11. madde (sevdiğim bir şeyimi (kalem, defter vb.) arkadaşım beğenirse ona hediye ederim) tüm maddelerde en çok verilen cevabın 1 (en düşük) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin 3. ve 11. madde dışındaki maddelere verdikleri

cevaplar benzer nitelik sergilerken, 3. ve 11. maddeye verilen cevaplar farklılık göstermektedir. Bu sonuca etki eden birçok etmen olabilir. Bunlar aile faktörü, yetiştirilme tarzı, karakter ve yaş unsuru olarak düşünülebilir.

Tablo 10. Sevgi Eğilim Ölçeğinin 7. sınıf düzeyindeki öğrencilere göre madde analiz sonuçları.

	soru1	soru2	soru3	soru4	soru5	soru6	soru7	soru8	soru9	soru10	soru11
Kişi sayısı	93	93	93	93	93	93	93	93	93	93	93
Ortalama	2,2151	1,6882	2,6774	1,4946	1,7312	1,3763	1,8280	1,2258	1,3871	1,5591	2,4194
Medyan	2,0000	2,0000	3,0000	1,0000	1,0000	1,0000	2,0000	1,0000	1,0000	1,0000	2,0000
Mod	2,00	1,00	3,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	3,00
St. sapma	,83209	,76583	,97981	,70130	1,01231	,64123	,92811	,53424	,69207	,74400	,88861
Çarpıklık	,270	,898	-,371	1,469	1,273	1,741	,936	2,779	1,724	1,088	-,083
Basıklık	-,436	,270	-,818	2,166	,429	2,854	-,001	8,903	2,193	,278	-,751
Minimum	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Maksimum	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00

a. sınıf = 7.sınıf

Çalışmaya katılan 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin verdikleri cevaplar incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip maddelerin 3. madde (yalnız kalmayı sevmem) ve 11. madde (sevdiğim bir şeyimi (kalem, defter vb.) arkadaşım beğenirse ona hediye ederim) ve en düşük ortalamaya sahip maddenin 8. madde (hayvanları korurum) olduğu görülmektedir.

Mod değerleri incelendiğinde 1., 3. ve 11. madde (sevdiğim bir şeyimi (kalem, defter vb.) arkadaşım beğenirse ona hediye ederim) tüm maddelerde en çok verilen cevabın 1 (en düşük) olduğu görülmektedir. Öğrencilerin 1., 3. ve 11. madde dışındaki maddelere verdikleri cevaplar benzer nitelik sergilerken, 3. ve 11. maddeye verilen cevaplar farklılık göstermektedir. Bu sonuca etki eden birçok etmen olabilir. Bunlar aile faktörü, yetiştirilme tarzı, karakter ve yaş unsuru olarak düşünülebilir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlar özetlendikten sonra yapılan diğer çalışmalarla benzer ve farklı yanları üzerinde durulmuş ve elde edilen sonuçlara dayalı olarak önerilerde bulunulmuştur.

5.1. Tartışma

5., 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 5., 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında sevgi değeri, sevgi türleri (*insan sevgisi, aile sevgisi, vatan sevgisi, din sevgisi, tanrı sevgisi, doğa sevgisi, hayvan sevgisi ve arkadaş sevgisi*) ve sevgi değeri bünyesinde yer alan unsurlara (*kültürel mirasa değer verme, fikirlere değer verme, samimiyet, ilgi, empati, nezaket, bağ, topluluk ve kabul, hoşgörü, millet sevgisi, bayrak sevgisi, saygı, yardımlaşma ve dayanışma, adanmışlık, şefkat, merhamet, nezaket*) rastlandığı görülmüştür. Uygulanan Sevgi Eğilim Ölçeği neticesinde 5., 6., ve 7. sınıf düzeyindeki öğrencilerin sevgi algılarının ne olduğuna dair tespitlere ulaşılmıştır.

İnsan sevgisi ile ilgili olarak SBÖP'da sevgi değerinin bünyesinde yer alan yalnızca "yardımlaşma ve dayanışma ile saygı" unsurlarını içeren ifadelere rastlandığı gözlenmiştir. 5., 6., ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında ise insan sevgisi bünyesinde yer alan unsurların tamamına ilişkin ifadelere rastlandığı gözlenmiştir. Beşinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan unsurların *"bağ, fikirlere değer verme, topluluk ve kabul, yardımlaşma ve dayanışma, saygı"* kategorilerinde yoğunlaştığı, *"nezaket ve empati"* içeren ifadelere ise çok az rastlandığı belirlenmiştir. Altıncı sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ise insan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan unsurların *"yardımlaşma ve dayanışma, saygı, bağ, topluluk ve kabul"* kategorilerinde yoğunlaştığı, *"nezaket ve fikirlere değer verme"* unsurlarını içeren ifadelere ise çok az rastlandığı tespit edilmiştir. Yedinci sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ise diğer sınıflara oranla *"saygı"* unsuru hariç olmakla birlikte insan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesindeki unsurların daha dengeli bir dağılım gösterdiği gözlenmiştir. Diğer sınıflardan farklı olarak bu sınıf düzeyinde *"saygı ve hoşgörü*" özellikle "saygı" unsurunun daha ön plana çıktığı tespit edilmiştir. *"Nezaket ve empati"* unsuruna 7. sınıf dahil olmak üzere bütün sınıf düzeylerinde az rastlanması ise dikkat çekicidir. Mindivanli ve Aktaş (2011) yaptıkları çalışmada 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında insan ve insanlık sevgisiyle ilişkili değerlere doğrudan rastlamadıklarını ancak dolaylı yollardan bu değerlere rastlandığını ifade etmişlerdir. Kurtdede Fidan (2013)

çalışmasında öğretmen adayları tarafından; öğrencilere kazandırılması gereken değerlerin, saygı, sevgi ve hoşgörü olduğunu vurgulamıştır. Ezer ve Kınacı (2020) çalışmalarında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, vatanseverlik, saygı, sevgi, adalet, eşitlik, sorumluluk, bağımsızlık, çalışkanlık, özgürlük ve yardımseverlik gibi değerleri öğretim sürecinde öncelikli olarak ele almayı tercih ettiklerini tespit etmişlerdir. Bu değerler SBÖP'da yer alan önemli değerler arasındadır. Karacan (2018) çalışmasında sosyal bilgiler öğretim programı ve sosyal bilgiler ders kitaplarında ulusal ve evrensel değerlere yer verilmiş olsa da bazen sınırlılıkların yaşandığını dile getirmiştir. Esemen (2020) tarafından yapılan çalışmada. 5. sınıf öğrencilerinin "demokrasi", "insan hakları ve özgürlükler", "bilim ve bilimsel düşünce", "çevre duyarlılığı", "uygarlık" ve "barış" gibi değerleri önemsediği tespit edilmiştir. Bu değerler, 5. sınıf öğrencilerinin değerler eğitimi sürecinde vurgulanması gereken ana başlıklar olarak öne çıkmaktadır. 6. sınıf öğrencilerinin ise "demokrasi", "insan hakları ve özgürlükler", "bilim ve bilimsel düşünce", "çevre duyarlılığı", "uygarlık" ve "eşitlik" gibi değerlere daha fazla önem verdiği gözlenmiştir. Bu dönemde eşitlik kavramı da öğrencilerin tercih ettiği değerler arasında yer almaktadır. Son olarak, 7. sınıf öğrencilerinin ise "demokrasi", "insan hakları ve özgürlükler", "bilim ve bilimsel düşünce", "çevre duyarlılığı" ve "sanat" gibi değerlere öncelik verdikleri tespit edilmiştir. Bu çalışmaya göre Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı genelinde sevgi değeri ile ilgili ifadelere rastlandığına dair herhangi bir ifadeye yer verilmemiştir.

Aile sevgisi ile ilgili olarak SBÖP'da sevgi değeri bünyesinde yer alan yalnızca "bağ" unsuru ile ilgili bir ifadeye rastlanmıştır. Bu durum Gömleksiz ve Cüro'nun (2010) yaptıkları çalışmada sosyal bilgiler dersi öğretim programının ilköğretim öğrencilerinin kültürel değerlere ilişkin olumlu tutum geliştirmelerinde etkili olduğu, bu doğrultuda öğrencilerin en çok aile birliğine önem verdikleri sonucuyla uyumlu olmadığını göstermektedir. Kazanımların geneline bakıldığında aile sevgisi ile ilişkilendirilecek ifadelerin olmaması dikkat çekicidir. Bu durumu Kılıç (2012) araştırmasında bazı kazanımlar ile değerler arasında ilişki kuramadığı sonucuyla desteklemektedir. 5., 6., ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında ise aile sevgisi bünyesinde yer alan sevgi unsurlarından büyük çoğunluğuna yer verildiği görülmüştür. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *"bağ ile yardımlaşma ve dayanışma"* unsurlarına en çok yer verildiği, "*samimiyet, topluluk ve kabul, fikirlere değer verme, şefkat ve ilgi"* unsurlarına orta seviyede yer verildiği, *"nezaket, hoşgörü, empati, kardeş sevgisi ve saygı"* unsurlarına ise hiç yer verilmediği gözlenmiştir. Benzer şekilde Güçlü'nün (2019) yaptığı çalışmada 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile birliğine önem vermenin düz

metinde 5, görsel materyalde 2 kez yer aldığı tespit edilmiştir. Karacan (2018) yaptığı çalışmada ise aile sevgisi bünyesinde yer alan "bağ" unsuru ile ilgili olarak "Hak ve Sorumluklarımız" konu başlığı içerisinde "Aile, toplumun en küçük birimi olarak kabul edilmektedir", "Beslenme ve barınma gibi fiziksel ihtiyaçlarımızla birlikte sevgi ve saygı gibi duygusal ihtiyaçları da ailemiz sayesinde karşılarız" (s. 19) ifadelerini tespit etmiştir. Ancak Karacan'ın (2018) çalışmasına genel olarak bakıldığında 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında "sevgi" değeri ile bire bir ilişkili herhangi bir ifadeye rastlamadığı görülmektedir. Buna istinaden çalışmasında sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarında ulusal ve evrensel değerlere yer verilse de bazen sınırlılıklar yaşanabildiğini belirtmiştir. Bu nedenle yazarın sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitabına paralel nitelikte içerisinde ulusal ve evrensel değerlerin yer aldığı ek kaynakların hazırlanmasının gerektiği önerisi dikkat çekicidir. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *"bağ, saygı, yardımlaşma ve dayanışma"* unsurlarına en çok yer verildiği, *"ilgi, şefkat, topluluk ve kabul, hoşgörü, fikirlere değer verme"* unsurlarına orta seviyede yer verildiği, *"empati, nezaket, fikirlere değer verme ve kardeş sevgisi"* unsurlarına hiç yer verilmediği gözlenmiştir. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde *"bağ, saygı, samimiyet ve hoşgörü"* unsurlarına en çok yer verildiği, *"fikirlere değer verme, yardımlaşma ve dayanışma, ilgi, nezaket, şefkat"* unsurlarına orta seviyede yer verildiği, *"empati, topluluk ve kabul, kardeş sevgisi"* unsurlarına ise hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. Yüksel'e (2004, s.343) göre empati insanları birbirine yaklaştıran ve iletişimi kolaylaştıran önemli bir anlayıştır. İnsanlar kendileri ile empati kurulduğunda kendilerini daha iyi, anlaşılır ve önemli hissettiklerini ifade ederler. Buna istinaden 5. ve 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında aile sevgisi bünyesinde empati unsuruna dair herhangi bir ifadeye yer verilmemesi önemli bir eksiklik olarak düşünülebilir. Diğer önemli bir eksiklik ise nezaket unsuruyla ilgilidir. Willard'a (1929, s.157) göre nezaket, pedagojide büyük bir faktördür. Araştırmacı sınıfta nazik bir hareketin eğitimde daha fazlasını üretmeye katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Bu denli önemli bir unsurun sosyal bilgiler ders kitaplarında yeterince yer almaması dikkat çekicidir. Çünkü Layous, Nelson, Oberle, Kimberly, Lyubomirsky (2012) yaptıkları çalışmada Vancouver'da 19 sınıfta gerçekleştirilen boylamsal bir deneyde, 9 ila 11 yaşındaki çocuklara 4 hafta boyunca haftada üç kez iyilik yapmalarını (nazik davranışlar sergilemelerini) ve üç yeri ziyaret etmeleri talimatını vermişlerdir. Her iki koşuldaki öğrencilerin refahı artmıştır ancak nazik davranışlar sergileyen öğrenciler, yerleri ziyaret eden öğrencilere göre akran kabulünde (veya sosyometrik popülerlikte) önemli ölçüde daha büyük artışlar yaşamışlardır.

Sonuç olarak araştırmacılar nezaketin akranlar arası kabulde önemli bir rol oynadığı sonucuna ulaşmışlardır. Aile sevgisi ile ilgili olarak SBÖP ve 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında *"bağ"* unsurunun ortak unsur olduğu ve hepsinde yer aldığı, "nezaket" unsuruna çok az yer verildiği, "empati ve kardeş sevgisi" unsuruna hiç yer verilmediği gözlenmiştir. "*Hoşgörü, samimiyet, ilgi, şefkat, fikirlere değer verme, topluluk ve kabul, saygı"* unsurlarına orta seviyede yer verildiği görülmüştür.

Vatan sevgisi ile ilgili olarak SBÖP'da sevgi değeri bünyesinde yer alan *"kültürel mirasa değer verme, bağ, saygı ile yardımlaşma ve dayanışma"* unsurlarına *yoğun olarak yer verildiği, "millet ve bayrak sevgisi" unsurlarına orta seviyede yer verildiği, "samimiyet, hoşgörü, ilgi, empati, nezaket, fikirlere değer verme"* unsurlarına ise hiç yer verilmediği gözlenmiştir. Uğur, Keskin ve Şenel'in (2022) yaptığı çalışmada sosyal bilgiler öğretim programında 5. sınıf kademesinde estetik ve kültürel mirasa duyarlılık; 6. sınıf kademesinde kültürel mirasa duyarlılık; 7. sınıf kademesinde ise kültürel mirasa duyarlılık ve estetik değerlerine yer verilmiş olması vatan sevgisi kapsamında elde edilen "kültürel mirasa değer verme" sonucuyla paralellik göstermektedir. Ezer ve Kınacı (2020) yaptıkları çalışmada sosyal bilgiler öğretim programında yer alan, vatanseverlik, saygı, sevgi adalet, eşitlik, sorumluluk, bağımsızlık, çalışkanlık, özgürlük ve yardımseverlik gibi değerleri öğretmen adaylarının diğer değerlerden daha ön planda tuttuğu belirlenmiştir. Özellikle vatanseverlik değeri ilk sırada yer almıştır. Öztürk ve Kafadar'ın (2020) yaptıkları çalışmada ise sosyal bilgiler öğretim programının değerleri temel alınarak programda bütün sürece yayıldığını ifade etmişlerdir. Fakat program incelendiği zaman değerlerin hangi kazanımla ilişkili olduğu ve değerlerin nasıl öğretileceğinden ziyade sadece değerlerin doğrudan sıralamasının yapıldığını dile getirmeleri dikkat çekicidir. Bu durumun öğretim programının değerleri kazandırmadaki etkililiğini olumsuz yönde etkilediği söylenebilir. Ariya, Omale ve Ezeala (2016) ise çalışmalarında vatanseverlik değeri ile sosyal bilgiler dersi arasındaki ilişkiyi açıklarken vatanseverlik değerinin verilebileceği en uygun dersin sosyal bilgiler dersi olduğunu belirtmektedirler. Bu durum söz konusu araştırmada olduğu gibi sosyal bilgiler dersinin içeriğinin bu değerin kazandırılmasında uygun olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde *"bayrak sevgisi, fikirlere değer verme, kültürel mirasa duyarlılık"* unsurlarına yoğunluk verildiği, *"topluluk ve kabul, bağ, saygı, samimiyet, nezaket, hoşgörü, yardımlaşma ve dayanışma"* unsurlarına orta seviyede yer verildiği, "*ilgi, empati, millet sevgisi"* unsurlarına ise hiç yer verilmediği görülmüştür. Balcı ve Yelken (2013) 152 sosyal bilgiler öğretmeninin katılımıyla gerçekleştirdikleri araştırmalarında kazanılma güçlüğü az

olan değerlerin "Bayrağa ve İstiklal Marşına saygı", "misafirperverlik" ve "vatanseverlik" olduğu sonucuna ulaşmış olmaları bu anlamda önemlidir. Güçlü'nün (2019) yaptığı çalışmada 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında kültürel mirasa duyarlılık değerinin düz metinlerde toplam 46, görsel materyallerde ise toplam 13 kez yer aldığının tespit edilmiş olması bu çalışma ile paralellik göstermektedir. Buna ek olarak Güçlü'nün (2019) her öğrenme alanında değerlerin yer alma sıklığının aynı olmadığını tespit etmiş olması da bu çalışma ile örtüşmektedir. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *"bağ, topluluk ve kabul, yardımlaşma ve dayanışma"* unsurlarına yoğunluk verildiği, "*saygı, millet sevgisi, hoşgörü, kültürel mirasa değer verme, fikirlere değer verme, ilgi, samimiyet, empati"* unsurlarına orta seviyede yer verildiği, "*nezaket ve bayrak sevgisi"* unsurlarına hiç yer verilmediği gözlenmiştir. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında vatan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *"saygı, topluluk ve kabul, bağ, yardımlaşma ve dayanışma"* unsurlarına yoğunluk verildiği, "*hoşgörü, fikirlere değer verme, ilgi, samimiyet, kültürel mirasa değer verme, millet sevgisi, empati nezaket"* unsurlarına orta seviyede yer verildiği, *"bayrak sevgisi"* unsuruna hiç yer verilmediği gözlenmiştir. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında en yoğun unsur "bayrak sevgisi" iken 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında "bayrak sevgisine" yer verilmemiş olması oldukça dikkat çekici bir sonuçtur. Metin, Oran ve Karaderili'nin (2019) yaptıkları çalışmada sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında vatanseverlik değerinin öğretimini yetersiz bulmuşlardır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin düşüncelerine göre sosyal bilgiler ders konularının hem değerler eğitimi hem de vatanseverlik değeri öğretimi hususunda yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir. Genel olarak tüm sınıf kademelerindeki müfredata bakıldığında bu sonuca ulaşılmış olması yapılan bu çalışma ile paralellik göstermektedir.

Din sevgisi ile ilgili olarak SBÖP'da sevgi değeri bünyesinde yer alan yalnızca *"adanmışlık"* unsuruna yer verildiği gözlenmiştir. Kazanımlar incelendiğinde geri kalan *"topluluk ve kabul, yardımlaşma ve dayanışma, ilgi, nezaket, samimiyet, bağ, empati, şefkat, merhamet, saygı, hoşgörü"* unsurlarına hiç yer verilmediği görülmüştür. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan "*topluluk ve kabul, samimiyet, bağ ve hoşgörü"* unsurlarına yoğunluk verildiği, "*saygı, yardımlaşma ve dayanışma" unsurlarına orta seviyede yer verildiği, "ilgi, adanmışlık, şefkat, merhamet, nezaket, empati"* unsurlarına hiç yer verilmediği görülmüştür. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *"bağ, adanmışlık, topluluk ve kabul"* unsurlarına yoğunluk verildiği, "*yardımlaşma ve dayanışma, samimiyet,*

merhamet, saygı, hoşgörü, şefkat, ilgi" unsurlarına orta seviyede yer verildiği, "*nezaket ve empati"* unsurlarına hiç yer verilmediği görülmüştür. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında din sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *"saygı, adanmışlık, hoşgörü"* unsurlarına yoğunluk verildiği, *"bağ, topluluk ve kabul, samimiyet, ilgi"* unsurlarına orta seviyede yer verildiği, *"şefkat, merhamet, yardımlaşma ve dayanışma, empati*" unsurlarına hiç yer verilmediği görülmüştür. Bastık ve Parlak (2018) yaptıkları çalışma ile 4., 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını incelemişlerdir ve din kavramının, farklı ünite ve konu başlıkları altında ele alındığı ve 87 yerde kullanıldığını ifade etmişlerdir. Bu sonuca göre, sosyal bilgiler dersinin olduğu bütün eğitim-öğretim kademelerinde din kavramına bir şekilde değinildiği anlaşılmaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde din kavramının ele alınması, birey ve toplum açısından önemli olan bir konu olmasından kaynaklandığından bu çalışmada da bütün sınıf kademelerinde yer alıyor olması ve "bağ" unsurunun yoğun olarak işlenmesi oldukça önemlidir. Din sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan "empati" unsuruna aile sevgisinde olduğu gibi hiçbir kademede yer verilmemiş olması ise dikkat çekici bir sonuçtur. Bu sonucu destekler nitelikte Kan ve Tebiş'in (2022) yaptığı çalışmada 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında, empati becerisi konusunda hiçbir metin, etkinlik, görsel, diyalog ve sorunun yer almadığı görülmüştür. Aynı şekilde nezaket unsuru da yeterince üzerinde durulmayan bir unsur olarak gözlenmiştir.

Tanrı sevgisi ile ilgili olarak SBÖP'da sevgi değeri bünyesinde yer alan "*ilgi, samimiyet, bağ ve adanmışlık"* unsurlarının hiçbirine yer verilmediği gözlenmiştir. Aynı şekilde 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisiyle ilgili olarak da sevgi değeri bünyesinde yer alan "*ilgi, samimiyet, bağ ve adanmışlık"* unsurlarının hiçbirine yer verilmediği tespit edilmiştir. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan "adanmışlık ve bağ" unsurlarına yoğunluk verildiği, "ilgi ve samimiyet" unsurlarına daha az yer verildiği görülmüştür. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında tanrı sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında olduğu gibi "adanmışlık ve bağ" unsurlarına yoğunluk verildiği gözlenmiştir. Ancak tanrı sevgisi ile ilgili olarak "ilgi ve samimiyet" unsurlarına 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer verilmemiştir. Tanrı sevgisinin soyut bir konu olması sınıf kademelerine dağılımını etkilemesi olasıdır ve 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında bu unsurların olup 5. sınıf düzeyinde olmaması bu sonuca varma ihtimalini güçlendirmektedir. Alanyazında bu konuyla alakalı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Doğa sevgisi ile ilgili olarak SBÖP'da, 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında sevgi değeri bünyesinde yer alan "çevreye değer verme" unsurunun ortak olarak

hepsinde en yoğun yer alan unsur olduğu görülmüştür. Ancak yoğun olarak yer alıyor olması yeteri kadar yer aldığı anlamını taşımamaktadır. "Saygı" unsuru ise yalnızca 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında çok az yer almıştır. Özdemir ve Gökçe'nin (2019) yaptıkları çalışmada 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında çevreye ilişkin konuların bütün ünitelere dağılmamış olduğu, ağırlıklı olarak İnsanlar Yerler ve Çevreler ve Üretim Dağıtım ve Tüketim öğrenme ünitelerinde toplandığı görülmüştür. Ayrıca çalışmanın sonucuna göre 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğrencileri çevresine duyarlı ve sorunları gidermeye yönelik bireyler olarak yetiştirmekte yeterli olmadığını ifade etmeleri bu çalışma ile benzerlik göstermektedir. Gömleksiz ve Cüro'nun (2010) yaptıkları araştırma, ilköğretim öğrencilerinin çevre ve doğaya yönelik olumlu tutumlarının sosyal bilgiler dersi öğretim programının etkisiyle olumlu yönde geliştiğini göstermiştir. Sosyal bilgiler dersinin öğretim programı çerçevesinde çevre ve doğa konularına yer verilmesi, öğrencilerin çevreyi sevme, çevreyi temiz tutma, doğal çevreyi ve tarihi eserleri koruma konusunda duyarlılık geliştirmelerini sağlamıştır. Buradan hareketle sosyal bilgiler dersinin çevreye ilişkin olarak öğrencilere yeterli donanımı sağladığı sonucuna ulaşılması bu çalışma ile örtüşmeyen bir durumdur.

Hayvan sevgisi ile ilgili olarak SBÖP'da yer alan sevgi değeri bünyesinde "*bağ, hoşgörü, samimiyet, saygı, şefkat, merhamet, ilgi, nezaket ve saygı"* unsurlarının hiçbirine yer verilmemiştir. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yalnızca *"şefkat"* unsuruna bir kere yer verildiği, "*bağ, hoşgörü, samimiyet, saygı, merhamet, ilgi, nezaket ve saygı"* unsurlarına hiç yer verilmediği görülmüştür. 6. sınıf sosyal bilgiler kitabında hayvan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan "ilgi ve merhamet" unsuruna birer kere yer verildiği, "*bağ, hoşgörü, samimiyet, saygı, şefkat, nezaket ve saygı" unsurlarına* hiç yer verilmediği tespit edilmiştir. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hayvan sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *"merhamet"* unsuruna bir kere yer verildiği, *bağ, hoşgörü, samimiyet, saygı, şefkat, ilgi, nezaket ve saygı"* unsurlarına hiç yer verilmediği görülmüştür. Elde edilen bu sonuçların hayvan sevgisi hususunda oldukça yetersiz olduğu söylenebilir. Alanyazında hayvan sevgisi ve sosyal bilgiler ile ilişkili herhangi bir çalışmaya da rastlanmamıştır. Ancak Hızarcı, Atılboz ve Salman'a (2005) göre hayvan hakları, hayvan refahı ve hayvan koruma konularında farkındalık yaratmak ve olumlu tutumlar geliştirmek için eğitim büyük bir potansiyele sahiptir. Arıkan, Bakır ve Özden'e (2019) göre yapılan araştırmalar çocuk-hayvan ilişkilerinin çocuklar üzerinde sosyal ve duygusal açıdan olumlu etkileri olduğunu

göstermektedir. Çaya'ya (2015) göre ise çocukların duygusal olarak olumlu yönde gelişiminde hayvan sevgisinin yeri oldukça önemlidir.

Arkadaş sevgisi ile ilgili olarak SBÖP'da sevgi değeri bünyesinde yer alan "*bağ, şefkat, ilgi, yardımlaşma ve dayanışma, topluluk ve kabul, samimiyet, nezaket, fikirlere değer verme, empati, hoşgörü, saygı"* unsurlarının hiçbirine yer verilmemiştir. 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan "*bağ, samimiyet, saygı ve hoşgörü*" unsurlarına yer verildiği, "*şefkat, ilgi, yardımlaşma ve dayanışma, topluluk ve kabul, nezaket, fikirlere değer verme, empati"* unsurlarının hiçbirine yer verilmediği görülmüştür. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde "*bağ, hoşgörü, samimiyet, nezaket, topluluk ve kabul, saygı"* unsurlarına yer verildiği, *"şefkat, ilgi, yardımlaşma ve dayanışma, fikirlere değer verme, empati"* unsurlarına yer verilmediği tespit edilmiştir. 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında arkadaş sevgisi ile ilgili olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan *"bağ, ilgi, samimiyet, nezaket*" unsurlarına yer verildiği, "*şefkat, topluluk ve kabul, fikirlere değer verme, hoşgörü, saygı, empati, yardımlaşma ve dayanışma*" unsurlarına yer verilmediği belirlenmiştir. Arkadaş sevgisi olarak sevgi değeri bünyesinde yer alan "empati" unsuruna aile sevgisinde ve din sevgisinde olduğu gibi hiçbir kademede yer verilmemiş olması oldukça önemli bir eksiklik olarak düşünülebilir. Alanyazında arkadaş sevgisi ve sosyal bilgiler ile ilişkili herhangi bir çalışmaya da rastlanmamıştır.

Sevgi Eğilim Ölçeği analiz sonuçlarına göre ise ortaokul 5., 6., ve 7. sınıf kademesindeki öğrencilerin sevgi eğilim düzeylerinin düşük olduğu gözlenmiştir. Yiğittir ve Öcal (2010) yaptıkları çalışmada ortaokul öğrencilerinin sevgi, şefkat, iyilik gibi amaç değerlere araç değerlerden daha az önem verdiklerini tespit etmişlerdir. Bu durum çalışmada yer alan öğrencilerin sevgi eğilim düzeylerinin düşük olmasıyla örtüşmektedir. Öğrencilerin cinsiyet olarak sevgi eğilim düzeylerinde anlamlı bir fark gözlenmemiştir $F(272)=-0,27$; $p>.05$). Bu sonuca benzer olarak Sarmusak (2011) çalışmasında sevgi değer eğilimleri ($t(448)= 0.22$; $p>.05$) puanları arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark olmadığını belirtmiştir. Sevgi Eğilim Ölçeği bakımından en yüksek ortalamaya 7. sınıfların ($\overline{X}=19,60$), en düşük ortalamaya ise 5. sınıfların ($\overline{X}=18,80$) sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin yaş ortalamaları ve sınıf kademelerinin artması ile sevgi eğilim düzeyleri arasında paralellik olduğu gözlenmiştir. 5. sınıf öğrencilerinin sevgi eğilim düzeyi 7. sınıf öğrencilerine göre daha düşük çıkmıştır. En yüksek eğilim oranı 7. sınıflarda gözlenmiştir. Çalışmada yapılan doküman analizi sonuçlarına göre de ders kitaplarında sevgi değeri ve unsurlarına yer verilme oranının sınıf kademelerine göre artış göstermesi sevgi eğilim ölçeğinin bu

sonucuyla örtüşmektedir. Doküman analizinde sevgi değeri ve unsurları ile ilgili en az veri 5. sınıf ders kitaplarında görülmüştür. Daha sonra sırasıyla 6. sınıf ve en çok 7. sınıf ders kitaplarında sevgi ve unsurları ile ilgili verilere rastlanmıştır. Öğrencilerin yaşları temel alınarak ders kitaplarında sevgi unsurlarına kademeli olarak yoğunluk verildiği düşünüldüğünde bu durum oldukça anlamlıdır denilebilir.

5.2. Sonuç ve Öneriler

Çalışmanın bu kısmında temel bulgular özetlenmiş ve araştırmada ulaşılan sonuçlara değinilerek bu sonuçlar temel alınıp bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu bölümde araştırmanın sınırlılıkları da ele alınmış ve ileride yapılabilecek çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülen öneriler sunulmuştur.

Sevginin insan doğasındaki yeri ve önemi oldukça az araştırılmış bir konudur. Sevginin soyut bir kavram olmasından dolayı genel olarak araştırmaların ciddiyetini ve bilimselliğini kaybettireceği endişesi hakimdir. Oysa ki insan hayatında sevgi hayati bir öneme sahiptir. İnsanın varlığını anlamlı kılan ve varoluşunun merkezinde yer alan sevgi; siyasi, bilimsel ve pedagojik gayretler başta olmak üzere, her türlü etkinlik, amaç ve çabanın merkezinde yer almalıdır (Ergen, 2006; Özen ve Gülaçtı, 2010).

Araştırmanın problemi, sosyal bilgiler öğretiminde sevgi değerinin ve sevgi eğitiminin yeri ve önemini tespit etmek, ortaokul öğrencilerinin sevgi eğilim düzeylerini belirlemektir. Bu çerçevede araştırmanın ulaşılan sonuçlara göre alana katkı sağlayacağı beklenmektedir.

Çalışmanın bilimsel amaçlarından biri, SBÖP'da sevgi değerine ne ölçüde yer verildiğini belirlemektir. Bu bakımdan birinci alt probleme ilişkin yapılan doküman incelemesi ile SBÖP'da sevgi değeri ile bire bir ilişkili herhangi bir ifadeye rastlanmadığı tespit edilmiştir. Ancak sevgi değeri bünyesinde yer alan bazı unsurlara (*yardımlaşma ve dayanışma, saygı, bağ, kültürel mirasa değer verme, topluluk ve kabul, bayrak ve millet sevgisi, adanmışlık, çevreye değer verme*) ise kısmen yer verildiği tespit edilmiştir. Kazanımlara genel olarak bakıldığında sevgi değeri ile bire bir ilişkili olabilecek herhangi bir kazanım tespit edilememiştir.

İkinci alt probleme ilişkin yapılan doküman incelemesinde 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında sevgi değerine ne ölçüde yer verildiğini tespit etmek amaçlanmıştır. Yapılan doküman incelemesi sonucunda sevgi değeri ile ilgili en az ifadenin 5. sınıf ders kitaplarında olduğu tespit edilmiştir. Sevgi değerine 6. sınıf ders kitaplarında orta düzeyde, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında ise daha fazla yer verildiği belirlenmiştir. Genel olarak bakıldığında incelenen dokümanlarda sevgi kavramı ve sevgi duygusu ile bire bir ilişkili

ifadelerin oldukça az olduğu görülmektedir. Sevgi değerinin kendisi değil de bünyesinde yer alan unsurların (*kültürel mirasa değer verme, fikirlere değer verme, samimiyet, ilgi, empati, nezaket, bağ, topluluk ve kabul, hoşgörü, millet sevgisi, bayrak sevgisi, saygı, yardımlaşma ve dayanışma, adanmışlık, şefkat, merhamet, nezaket*) daha çok ön planda olduğu tespit edilmiştir. Soyut bir kavram olan sevgi değerinin sınıf kademesine paralel olarak ders kitaplarında artarak yer alması ise oldukça anlamlıdır.

Üçüncü alt probleme ilişkin uygulanan "Sevgi Eğilim Ölçeği" ile ortaokul öğrencilerinin sevgi eğilimlerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Sevgi Eğilim Ölçeği analiz sonuçlarına göre ise ortaokul 5., 6. ve 7. sınıf kademesindeki öğrencilerin sevgi eğilim düzeylerinin düşük olduğu gözlenmiştir. Ortaokul 5., 6. ve 7. sınıf yaş grubunda (10-12 yaş) öğrencilerin cinsiyet olarak sevgi eğilim düzeylerinde anlamlı bir fark gözlenmemiştir. Bu yaş grubu için cinsiyet, sevgi eğilimleri üzerinde etkili bir faktör değildir denilebilir. Sevgi Eğilim Ölçeği bakımından en yüksek ortalamaya 7. sınıfların ($\overline{X}$=19,60), en düşük ortalamaya ise 5. sınıfların ($\overline{X}$=18,80) sahip olduğu görülmektedir. Bu sonuca bakılarak sevgi duygusunun ve değerinin farkında olma durumunun üzerinde yaş faktörünün etkili olduğu söylenebilir.

Pestalozzi'nin ifade ettiği gibi, sevgi gerçekten de eğitimin temel bir unsuru ve başarının anahtarıdır. Sevgi, insanların doğasında var olan bir duygudur ve insanlar yalnızca sevdikleri şeylere ilgi duyarlar. Bu duygunun geliştirilmesi, ancak sevginin var olduğu bir eğitim ortamında mümkün olabilir. Eğitimin amacı da bu doğal ilgi ve sevgiye dayanarak bireylerin potansiyelini ortaya çıkarmaktır (Şahin, Ökmen ve Kılıç, 2019, s.178).

Sosyal bilgiler dersi öğretiminde sevgi eğitimi kapsamında hazırlanan bu çalışmada, sosyal bilgiler dersinin sevgi eğitimi konusunda ana derslerden biri olduğunun önemi ve gerekçeleri üzerinde durulmuştur. Yine SBÖP, 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitapları sevgi değeri temelinde incelenmiştir. Son olarak sosyal bilgiler dersi alan öğrencilerin sevgi eğilimlerinin ne ölçüde olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bu araştırma ve incelemeler sonucunda konuyla ilgili birtakım öneriler sunulmuştur.

Öneriler:

- SBÖP incelendiğinde sevgi değeri ile ilgili bire bir hiçbir ifadeye rastlanmadığı tespit edilmiştir. Kazanımlar oluşturulurken sevgi değerini ve sevgi duygusu içeren ifadelerin yer alması konunun önemi arttıracak bir adım olacaktır.
- 5., 6., ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında sevgi değeri ve sevgi duygusunu içeren ifadelerin net olarak yer alması öğrencilerin ilgisini daha çok çekebilir.

- 5., 6., ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında sevgi değerini, sevgi duygusunu içeren metinlere, örneklere, ifadelere daha çok yer verilmesi öğrencilerin farkındalığını arttıracaktır.
- Sevgi Eğitimi ile ilgili 5., 6., ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında bir üniteye tamamıyla yer verilmesi konunun öneminin anlaşılması için faydalı olacaktır.
- Özellikle 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabı olmak üzere 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında sevgi değeri ile ilgili daha somut örnek, ifade ve metinlere yer verilmesi çocukların seviyelerine uygun olmakla birlikte öğrencilerin sevgi farkındalığını artıracaktır.
- Öğrencilerin sevgi eğilimlerinin düşük seviyede olması sevgi eğitimine duyulan ihtiyacı artıran bir unsur olmakla birlikte öğretmenlerin bu konuda bazı hizmet içi eğitimlere alınması öğrencilerin sevgi değerine karşı olan tutumlarında olumlu bir değişikliğe yol açabilme noktasında önem teşkil edecektir.
- Ders içi ve ders dışı etkinliklerde, resmi ve örtük programlar dikkate alınarak insan hayatı için son derece önemli bir ihtiyaç olan sevgi değerine ilişkin etkinlik ve uygulamalara daha fazla yer verilmelidir.
- Sevgi eğitimi sadece sosyal bilgiler dersi bünyesinde irdelenmemeli, disiplinler arası bir çalışmayla daha etkili sonuçlar doğurabileceği gerçeği göz ardı edilmemelidir.
- Sevgi Eğitimi dersi ortaokul seçmeli dersleri içerisinde yer almalıdır, aynı öneri eğitim fakülteleri için de söz konusudur.
- Öğretmen kılavuz kitaplarının yeniden eğitim öğretim kapsamına alınması öğretmenlere somut yol göstericiler olma noktasında önemli katkılar sağlayacaktır.
- Öğrencilere uygulanan Sevgi Eğilim Ölçeğinin, aile, öğretmen ve idarecilere de uygulanması sevgi değerinin toplum bünyesinde daha geniş kapsamda yankı bulmasına ve toplumsal farkındalığın artmasına neden olacaktır.

KAYNAKÇA

Abanoz, N. (2008). *Çağdaş toplumlarda hayvan hakları ve refahı* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. (No: 219794).

Açıkalın, M. (2018). *Araştırmaya dayalı sosyal bilgiler öğretimi*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Adler, A. (2021). *Yaşamın anlam ve amacı*. (F. Erkek, Çev.) İstanbul: Olimpos Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1931).

Adler, A. (2010). İnsanı tanıma sanatı. (K. Şipal, Çev.) Ankara: Say yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1927).

Akalın, H.Ş. (2009). *Türkçe sözlük* (10.baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Akbaş, O. (2015). Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi. B. Tay ve A. Öcal (Ed.) Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi (s. 344-360). Ankara: Pegem Akademi.

Akın, A. ve Eker, H. (2012). Duyarlı sevgi ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 75-85.

Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde sosyal bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi,* 20 (2), 605-626.

Aktepe, V. (2021). Sosyal bilgilerde değerler eğitimi. V. Aktepe, M. Gündüz, N. Fidan, E. Yalçınkaya (Ed.) Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi (s.210-231). Ankara: Pegem Akademi.

Akyüz, Y. (2012). Türk eğitim tarihi. Ankara: Pegem Akademi.

Alaca, E. (2020). Türkiye'de sosyal bilgiler ders kitapları üzerine yapılan lisansüstü eğitim tezlerinin değerlendirilmesi. *Asya Studies*, 4 (12), 1-10.

Alazzi, K. ve Chiodo, J.J. (2004). Students' perceptions of social studies: a study of middle school and high school students in Jordan. *International Journal of Scholarly Academic Intellectual Diversity*, 6 (1): 1-12.

Altan, M. Z. (2016). Çoklu Zekâ Kuramı ve Değerler Eğitimi. Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 1 (4), 53-57.

Arıkan, A., Bakır, Y. ve Özden, M. (2019). Çocuklarda sosyal duyarlılığın geliştirilmesi: "Sokak hayvanlarının yardımcıları" Projesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 52, 463-490.

Ariya, D. A., Omale A. ve Ezeala, L. A. (2016). Towards addressing patriotism problem in Nigerian society through value education in Social Studies. *Academic Research International*, 7(4), 136-143.

Aslan, E. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler. D. Dilek (Ed.), *Sosyal bilgiler eğitimi* (s.3-52). Ankara: Pegem Akademi.

Aspin, D. N., & Chapman, J. D. (Eds.). (2007). *Values education and lifelong learning: Principles, policies, programmes* (Vol. 10). Springer Science & Business Media.

Atalay, D. (2013). *2012-2013 öğretim yılı ilköğretim 6.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 'Sevgi ve Duygular' temalarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa: (Tez: No:350880).

Ateş, N. (2005). *Hayvan besleyen ve beslemeyen çocukların saldırganlık eğilimlerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, *Ankara*. (No:170224).

Aycil, S. (2021). Yunus Emre kimdir? Bizim Yunus'un sevgi ve hoşgörü anlayışının posta pulları üzerinden değerlendirilmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yunus Emre ve Türkçe Özel Sayısı,* 155-168.

Aydın, A. (2018). *Eğitim sevgidir.* Ankara: Pegem Akademi.

Azboy, İ., ve Aküzüm, C. (2023). Sınıf Öğretmenlerinin Sevgi Pedagojisine Yönelik Eğitimlerinin İncelenmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, *6* (1), 22-51.

Bacanlı, H. (1999). Duyuşsal davranış eğitimi. Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım Ltd. Şti.

Bahr, H. M., & Bahr, K. S. (2009). *Toward more family-centered family sciences: Love, sacrifice, and transcendence.* Lexington Books.

Balcı, A. ve Yelken, T. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi,* 14 (1), 195-213.

Baltacı, A. (2020). Araştırmaların raporlaştırılması: Bir tez veya bilimsel makale nasıl yazılır?. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *3*(2), 6-39.

Banks, J. A. ve Banks, C. A. M. (2016). *Multicultural education: Issues and perspectives (9th ed.).* United States of America. Lightning Source Inc.

Banks, J. A., ve Diem, N. (2008). Diversity and citizenship education. *Handbook of research in social studies education*, 137-154.

Barkçin, E. M. (2019). Evaluation of the use of qualitive content analysis in Graduate Theses (Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara: (Tez No: 606079).

Barr, H. (1997). Defining social studies. *Teachers and curriculum*, 1.

Barr, R. D., Barth, J. L., ve Shermis, S. S. (2013). *Sosyal bilgilerin doğası*. (C. Dönmez Çev.). Ankara: Pegem Akademi. (Orijinal yayın tarihi, 1978).

Bastık, U. ve Parlak, F. (2018). Tartışmalı konular arasında yer alan "din" konusunun 4, 5, 6 ve 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında incelenmesi. *International Journal of Eurasian Education and Culture*, 3 (5), 172-191.

Berkant, G. H., Efendioğlu, A. ve Sürmeli, Z., (2014). Değerler eğitimine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish*, 9(5), ss.427-440.

Bishop, C. D. (1993). Report of the task force on values in education for the state of Arizona, Arizona Department of Education. *ERİC Document: ED, 386*, 270.

Bobbitt, J. F. (2017). *Eğitim programı*. (M.E, Rüzgâr, Çev.). Ankara: Pegem Akademi. (Orijinal basım tarihi, 1876).

Bolat, Y. (2016). Sosyal değerleri ve değerler eğitimini anlamak. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *4*(29), 322-348.

Boyle-Baise, M., ve Zevin, J. (2009). *Young citizens of the world: Teaching elementary social studies through civic engagement*. Routledge.

Brady, L. (2010). Classroom-based practice in values education. *International research handbook on values education and student wellbeing*, 211-224.

Bursa, S. ve Çengelci Köse, T. (2017). Türkiye ve Kanada sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi bakımından karşılaştırılması. *Anadolu Journal of Educational Sciences International (AJESI)*, 7 (2), 338-372.

Cartwright, W. (2016). The Competencies needed by social studies teachers. *The High School Journal, Vol*. 40, No. 1,

Cevizci, A. (2010). *Eğitim sözlüğü.* İstanbul. Say Yayınları.

Cevizci, A. (2011). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Say Yayınları.

Chapin, J. R. (2014). *The elementary social studies curriculum*. United States of America: Pearson Education.

Cho, D. (2005). Lessons of love: Psychoanalysis and teacher- student love. *Educational Theory*, 55(1), 79-96.

Coşkun, A. (2010). Sosyolojik bir olgu olarak sevgi. *İslam'da Sevgi Temelinde Beşerî Münasebetler-Tartışmalı İlmi Toplantı*, *187*, 217.

Çalışkan, H. (2021). Sosyal bilgiler alanı, özellikleri ve temel amaçları. V. Aktepe, M. Gündüz, N. Fidan, E. Yalçınkaya (Ed.) Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi (s.1-32). Ankara: Pegem Akademi.

Çaya, S. (2015). Ev hayvanları ve duygusal gelişimdeki rolleri. Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(5), 98-112.

Çelikkaya, H. (1996). Eğitim ve yönetimde sevgi faktörü *Marmara Üniversitesi Atatürk* Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 8(8), 67-72.

Çengelci, T., Hancı, B. ve Karaduman, H. (2013). Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (25), 33-56.

Çengelci, T. ve Yaşar, Ş. (2012). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin bir durum çalışması. International Journal Of Eurasia Social Sciences, 2012 (9), 1-23.

Çifçi, T. ve Dikmenli, Y. (2016). Üniversite öğrencilerinin vatan algısı ve geçmişe dönük değişimi. *Journal of Turkish Studies*. 11(3), 847-860.

Çilingir, L. (2018). "Platon'dan Tusi'ye sevgi siyaseti", *Temaşa,* 8, 73-96.

Çoban, O., & Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması. *Journal of History Culture and Art Research*, *7*(1), 479-505.

Demir, A. (2020). *Yetişkinlerde empatiyi yordamada hayvan hakları ile ilgili tutumların incelenmesi (Doctoral dissertation).* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul. (No: 616175).

Demir, Y. ve Atasoy, E. (2018). 5. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının (2017) değerlendirilmesi. *Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 31(2), 753- 780.

Deveci, H. (2018). Türk eğitim tarihinde sosyal bilgiler. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.) *Sosyal bilgilerin temelleri* (s. 20-36). Ankara: Pegem Akademi.

Dewey, J. (2001). *Democracy and education*. The Pennsylvania State University

Dikmen, F. (2014). Ahlak, değerler ve eğitimi. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, *1*(2), 167-174.

Dilek, D. (2016). *Sosyal bilgiler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi

Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. & Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 69-91.

Doğan, A. (2006). Hayvan hakları sorununa biyosantrik bir yaklaşım. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 23(1), s.33–43.

Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *17*(2), 77-96.

Doğanay, A. (2015). Değerler eğitimi. (C. Öztürk, Ed.) Sosyal bilgiler öğretimi. Demokratik vatandaşlık eğitimi (s. 225-254). Ankara: Pegem Akademi.

Dunn, W. A. (1916). *The social studies in secondary education.* Washington: Government Printing Office.

Erbaş, A. A. (2020). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi derslerinde kullandıkları değerler eğitimi yaklaşımları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 21 (2), 926-941.

Erbaş, A. A. (2021). Sosyal bilgiler öğretim programındaki değerlerin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansımaları. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 11 (1), 23-40.

Ergen, G. (2006). Eleştirel-bilinçli sevgi eğitimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(11), 144-152.

Ergen, G. (2019). Erdemli bir kişilik geliştirme olarak eğitim sürecinin temel yapıtaşları: Sevgi, saygı, güven. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *13*(29), 479-510.

Eroğlu, M. ve Kaya, V. D. (2021). Pedagojik sevgi eğilimleri ölçeğinin uyarlaması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *20*(79), 1586-1606.

Ersoy, F. ve Şahin, T. (2012). Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. 12(2),* 1535-1558.

Esemen, A. (2020). 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarında evrensel değerler. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*. 4(2). 89-109.

Ezer, F. ve Kınacı, M. K. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 346-365.

Farris, P. J. (2015). *Elementary and middle school social studies: an interdisciplinary,* multicultural approach (5th edition). Illınois: Waveland Press, Inc.

Fehr, B. ve Russell, JA (1991). Aşk kavramına prototip bir perspektiften bakılır. *Kişilik ve Sosyal Psikoloji Dergisi*, 60 (3), 425.

Fehr, B., Sprecher, S., & Underwood, L. G. (2009). *The science of compassionate love Theory, research, and application*. USA: Wiley-Blackwell Publication.

Fredericks, A. D. (2007). *Much more social studies through children's literature: A collaborative approach*. Westport CT: Teacher Ideas Press.

Freire, P. (1997). *Pedagogy of the heart.* New York: Library of Congress Cataloging-in-Publication Data.

Fricchione, G. (2002). Human development and unlimited love. *The Institute for Research on Unlimited Love, https://www.unlimitedloveinstitute.org/downloads/WhitePaper1Fricchione.pdf*.

Fromm, E. (1994). *Erdem ve mutluluk.* (Çev. A. Yörükan). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal yayın tarihi, 1947).

Fromm, E. (2020). *Sevme sanatı*. (Çev. I. Gündüz). İstanbul: Say yayınları. (Orijinal basım tarihi, 1956).

Gasset, J. O. Y. (1996). *Sevgi Üstüne* (Çev. Y. Salman). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Goleman, D. (1995). Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ. New York: Bantam Books.

Gökalp, Z. (2009). Küçük Mecmua. Müdafaa-i Hukuk Yayınları.

Gömleksiz, M. ve Cüro, E. (2010). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi,* 8, (1), 95-120.

Gudmundsdottir, S. (1990). Values in pedagogical content knowledge. Journel of Teacher Education, 41(3), 44-52.

Güçlü, H. (2019). *Sosyal bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize. (No:579934).

Güngör, E. (1998). Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar. İstanbul. Ötüken Yayınları.

Gül, H. (2020). Değişen kent ailesinde sevgi anlayışları ve ilişkilerine sosyolojik bir yaklaşım. *Muş Alparslan Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*. 3(2): 83-96.

Gülersoy, A. E. (2013). İdeal ders kitabı arayışında Sosyal Bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi, International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education, 2(1), 8-26.

Hanaylı, G., Öztürk, A. A., Baysan, S. ve Vural, R. (2020). Sosyal bilgilerin doğası, anlamı ve nasıl öğretildiği üzerine bir durum çalışması: Öğretmen görüşleri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11 (1), 210-238.

Hansen, A. ve Machin, D. (2018). *Media and communication research methods.* Bloomsbury Publishing.

Hatfield, E. ve Rapson, RL (1994). Tutkulu aşk ve cinsel istek üzerine tarihsel ve kültürler arası bakış açıları. *Cinsiyet Araştırmalarının Yıllık İncelemesi,* 4 (1), 67-97.

Hatt, B. E. (2005). Pedagogical love in the transactional curriculum. *Journal of curriculum studies*, *37*(6), 671-688.

Heater, D. (2004). *A History of Education for Citizenship.* New York. Taylor & Francis Group.

Hertzberg, H.W. (1981). *Social studies reform*. Colorado: Social Science Education Consortium, Inc.

Hızarcı, T., Atılboz, N. G. ve Salman, S. (2005). İki farklı sosyo-ekonomik bölgedeki ilköğretim 4.sınıf öğrencilerinin canlılara karşı tutumlarının incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,* 25(2), 55-69.

Hill, R. P. (2002). Compassionate love, agape, and altruism: A new framework for understanding and supporting impoverished consumers. *Journal of Macromarketing*, *22*(1), 19-31.

Isabel L. B., Margaret G. McKeown ve Erika W. Gromoll (1989) Learning From Social Studies Texts, *Cognition and Instruction*, 6:2, 99-158.

İşcan, C. D. (2014). Values education preferences of teacher candidates. *Elementary Education Online, 13*(4), 1203-1222.

Jadallah, E. *(2000).* Constructivist learning experiences for social studies education. *The Social Studies,* 91:5, 221-225.

Jampolsky, G. (1995). Sevgi korkudan özgürleşmektir (Çev. S. Serin). İstanbul: Pegasus Ajans.

Johnson, D.W. ve Johnson, R.T. (2010). The Impact of Social Interdependence on Values Education and Student Wellbeing. T. Lovat, R. Toomey, N. Clement. (Ed.) *International research handbook on values education and sudent wellbeing* (s. 825- 849). New York: Springer Science Business Media.

Kabapınar, Y. (2021). *Kuramdan uygulamaya sosyal bilgiler öğretimi hayat bilgisi öğretiminden tarih öğretimine*. Ankara: Pegem Akademi.

Kan, Ç. (2010). Sosyal bilgiler dersi ve değerler eğitimi. *Milli Eğitim Dergisi,* 40 (187), 138-145.

Kan, Ç. ve Tebiş, Z. (2022). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının empati becerisi açısından incelenmesi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 7 (2), 474-487.

Karababa, A., Oral, T. ve Dilmaç, B. (2014). Ergenlerin başarı amaç yönelimlerini yordayan değişkenlerden biri olarak: İnsani değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi. Cilt* 12, No. 27, 165-186.

Karacan, H. (2018). Beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve ders kitaplarında yer alan milli ve evrensel değerlerin analizi. Journal of Innovative Research in Social Studies, 1 (1), 1-10.

Karagözoğlu, A.G. (1977). *Sosyal bilgiler öğretimi.* Ankara. MEB Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu.

Karakaya, İ., ve Memişoğlu, H. (2021). Sosyal bilgiler eğitimi alanında değerler eğitimi ile İlgili yapılmış olan lisansüstü tezlerin incelenmesi (2000-2020). *Kesit Akademi Dergisi*, *7*(28), 229-243.

Karandashev, V., and Clapp, S. (2016). Psychometric properties and structures of passionate and companionate love. *An International Journal on Personal Relationships,* 10(1), 56-76.

Keskin, Y. (2002).*Türkiye'de II. Meşrutiyet'ten günümüze kadar uygulanmış olan sosyal bilgiler öğretim programlarının analizi ve karşılaştırılması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul (No:111187).

Keskin, Y. (2009). Türkiye'de ilkokul programlarında yer alan sosyal bilgiler içerikli derslere ait öğretim programlarının gelişimine tarihsel bir bakış. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 13(2).

Keskin, Y. (2014). Us influence on the education system in Turkey: An analyses of reports by American education specialists. *Journal of International Education Research, 10*(3), 229-236.

Keskin, Y. (2020). Sosyal bilgiler programı tarihi ve güncel gelişmeler. T. Çelikkaya, Ç. Demirbaş, T. Yıldırım, H. Yakar (Ed.), *Sosyal Bilgiler öğretimi* I (s. 1-23). Ankara: Pegem Akademi.

Kılıç, A. (2012). İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler ders programındaki değerlerin kazanımla ilişkisi ve öğrenci çalışma kitaplarında yer alma düzeyleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 12 (2) (Ek Özel Sayı). Bahar/Spring. 1593-1612.

Kılıç, A. (2019). *İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sevgi değerine yönelik algıları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize (Tez No:580821).

King Jr, M. L. (2019). *Strength to love*. Beacon Press.

Knauth, D. G. (2000). Predictors of parental sense of competence for the couple during the transition to parenthood. *Research in Nursing & Health*, 23(6), 496-509.

Kohlberg, L. & Selman, R.L. (1972). *Preparing school personnel relative to values: a look at moral education in the schools*. ERIC Clearinghouse on Teacher Education.

Köken, N. (2002). Sosyal bilgiler öğretiminde "soru sorma metodu'nun" önemi. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 4(2). 91-104.

Kubat, S.H. (2008). *İlköğretim okul sosyal bilgiler ders kitaplarında vatan ve millet sevgisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya: (Tez No:219247).

Kurtdede Fidan, N. (2013). Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi: nitel bir araştırma. *International Journal of Social Science*, 6(3), 361-388.

Kurtdede Fidan, N. & Gedik, H. (2019). İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi ders kitabında yer alan değerler. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi, 9*(1), 251-272.

Kurtoğlu, F.S. (2019). Kök değerler açısından Hacı Bektaş Veli'nin eserleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*. (89), 55-70.

Kuş, Z., Merey, Z. ve Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. Değerler Eğitimi Dergisi, 11 (25), 183-214.

Ladner, L. (2003). *The lost art of compassion: Discovering the practice of happiness in the meeting of buddhism and psychology*. New York City: Harper Collins.

Layous, K., Nelson, S. K., Oberle, E., Schonert-Reichl, K. A., & Lyubomirsky, S. (2012). Kindness counts: Prompting prosocial behavior in preadolescents boosts peer acceptance and well-being. *PloS one*, *7*(12),

Lawrence, M. M. (2001). The roots of love and commitment in childhood. J*ournal of Religion and Health, 40*(1), 61-70.

Lickona, T. (1991). *Educating for character.* New York: Bantam Books.

Livo, N.J. (2003). *Bringing out their Best: Values education and character development through traditional tales.* United States of America: Greenwood Publishing Group, Inc.

Loreman, T. (2011). *Love as pedagogy*. Rotterdam: Sense Publishers.

Lovant, T. (2010). The new values education: A pedagogical imperative for student wellbeing.T. Lovat, R. Toomey, N. Clement. (Ed.) International research handbook on values education and sudent wellbeing (s. 3-19). New York: Springer Science Business Media.

Maslow, A. H. (1954). *The instinctoid nature of basic needs*. Journal of personality.

Maslow, A. (2001). *İnsan olmanın psikolojisi*. İstanbul: Kuraldışı Yayınevi.

Määttä, K., and Uusiautti, S. (2012). How to raise children to be good people? *Analytic Teaching and Philosophical Praxis*, 33(1), 83-91.

Määttä, K., and Uusiautti, S. (2013a). Pedagogical love and good teacherhood. *Many faces of love*, 93-101.

Määttä, K., and Uusiautti, S. (2013b). *Many faces of love.* Springer Science & Business Media.

Määttä, K. and Uusiautti, S. (2013c). Parental love—Irreplaceable for children's well-being. *Many Faces of Love*, 85-92.

Metin, B., Oran, M. ve Karaderili, Ş. (2019). Ortaokul öğrencilerinin vatanseverlik değeri kazanım düzeylerinin sosyal bilgiler öğretmenleri gözüyle incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi,* 5 (2), 109-127.

Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 93-108.

Miliziano, K. (2009). *Teaching social studies in an age of globalization: A case study of secondary social studies teachers' participation in the UNA-USA's Global Classrooms.curriculum program. Graduate Theses and Dissertations. University of South Florida.*

Mindes, G. (2014). *Social studies for young children. Preschool and primary curriculum anchor. Second Edition.* United States of America. Rowman & Littlefield Education

MEB (Millî Eğitim Bakanlığı). (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

MEB (Millî Eğitim Bakanlığı). (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*. Ankara: MEB Yayıncılık.

MEB (Millî Eğitim Bakanlığı). (2018). *İlköğretim Sosyal bilgiler dersi (4, 5, 6 ve 7. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayıncılık.

Mindivanli, E. ve Aktaş, E. (2011). Sosyal bilgiler 6. sınıf müfredatında yer alan milli ve evrensel değerler. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 79-85.

Nelson, J. (2001). Defining social studies. In critical issues in social studies research for the 21st Century. *Greenwich, Conn.: Information Age Publishing, 200. 1.*

Öcal, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi,* 27, 333-352.

Özdemir, M. & Gökçe, N. (2019). 6. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabının çevre eğitimi açısından incelenmesi. *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 61-75.

Özen, Y. ve Gülaçtı, F. (2010). Duyuşsal alan öğrencilerinden sevgi ve sevgi kuramları (sevgiye dair söylenceler. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler* Araştırmaları Dergisi, 1 (2), 135-149.

Özgök, A., ve Sarı, M. (2016). Ortaokul öğrencilerinin okula aidiyet duygusu ve arkadaş bağlılık düzeyi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25(3), 71-86.

Özmen, F. (1999). Etkili eğitimin gerçekleştirilmesinde duyuşsal alanın önemi: Sevgi eğitimi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 9(1), 193-198.

Öztürk, C. (2015). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Demokratik vatandaşlık eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.

Öztürk, C. ve Deveci, H. (2011). Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi. C. Öztürk (Ed.), *Farklı ülkelerin sosyal bilgiler öğretim programları* (s. 1-41). Ankara: Pegem Akademi.

Öztürk, C. ve Kafadar, T. (2020). 2018 sosyal bilgiler öğretim programının değerlendirilmesi. *Trakya Eğitim Dergisi, 10*(1), 112-126.

Parker, W.C. (1991). *Renewing the social studies curriculum. Association for Supervision and curriculum development*, 1250 North Pitt Street, Alexandria, VA. 22314.

Parker, W.C. (2014). *Social studies in elementary education.* United States of America. Pearson Education Limited.

Parker, W. C. (2015). Social studies today: Research and practice. Routledge.

Patience, A. (2008). The art of loving in the classroom : A defence of affective pedagogy. *Australian Journal of Teacher Education*, 33(2).

Pestalozzi, H. ve Kilpatrick, W. (1951). *The education of man: aphorisms.* New York. Philosophical Library.

Peterson, C., & Seligman, M. E. P. (2004). *Character strengths and virtues: A handbook and classification*. Oxford University Press; American Psychological Association.

Pırnaz, E. (2020). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kök değerlere yönelik görüşleri (Kahramanmaraş ili örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Sütçü İmam Üniversitesi. Kahramanmaraş. (No:657902).

Pingel, F. (2010). *UNESCO guidebook on textbook research and textbook revision*. Unesco.

Post, S. G. (2003). *Unlimited love*. Templeton Foundation Press.

Ramazan, O. ve Öveç, Ö. (2017). 66-72 aylık çocukların sevgi, mutluluk, korku, üzüntü duygularını tanımlama durumlarının ve resmederken kullandıkları renklerin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30 (1) , 265-289

Robinson, J. ve Kecskes, K. (2010). Making Values Education Real: Exploring the Nexus Between Service Learning and Values Education. T. Lovat, R. Toomey, N. Clement. (Ed.) International research handbook on values education and sudent wellbeing (s. 717-737). New York: Springer Science Business Media.

Ross, W. (2006). *The social studies curriculum: purposes, problems, and possibilities.* New York: Suny Press.

Rousseau, J. J. (2017). *Emile ya da eğitim üzerine.* İstanbul: Türkiye İş Bankası.

Russell, W.ve Waters, S. *(2023). Essentials of middle and secondary social studies.* New York: SPi Technologies India Pvt Ltd (Straive).

Sarı, S. V., ve Tekbıyık, A. (2012). Arkadaş baskısını belirleme ölçeği: geliştirilmesi, geçerlik ve güvenirliği. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, 31(2).

Sarmusak, D. (2011). İlköğretim öğrencilerinin empatik eğilimleri ve algıladıkları öğretmen tutumlarının öğrencilerin ahlaki değer yargılarına etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi). *Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara*: (Tez No:288413).

Saxe, D. W. (1991). Social Studies in schools: A history of the early years. New York: State University of New York Press.

Semerci, P. U. (2013). Nitel yöntem nedir? Ne değildir? Sosyal bilimlerde derinlemesine analiz gerekliliği. (P. Semerci ve E. Erdoğan, Ed.) *Farklı pencereler, farklı manzaralar: sosyal bilimlerde yöntem tartışmaları* (s. 90-95). İstanbul. Hiper Link Yayınları.

Sezgin, F. D. (2022). *Sevgi yönelimi ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara (Tez No:769916).

Sönmez, V. (2005). *Hayat ve sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2010). Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kitabı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2016). Sevgi eğitimi. Ankara: Anı Yayıncılık.

Sözer, E. (1998). Sosyal Bilimler Kapsamında Sosyal Bilgilerin Yeri ve Önemi. Sosyal Bilgiler Öğretimi (Ed. G. Can), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, s.1-14.

Schwartz, S. H. (2006). Basic human values: An overview. Basic human values: Theory, methods and applications. *The Hehrew University of Jerusalem*. 1-20.

Sprecher, S. & Fehr, B. (2005). Compassionate love for close others and humanity. Journal of Social and Personal Relationships Copyright.), Vol. 22(5): 629–651.

Şahin, Ş. (2020). *Öğrenci, öğretmen ve müdürlerin sevgi, demokrasi ve öğrenci merkezli eğitim algıları.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce. (Tez No:610535).

Şahin, Ş., ve Kılıç A. (2021). Öğrencilerin sevgi algılarına ilişkin kavram ağları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 53(53), 287-308.

Şahin, Ş., Ökmen, B., ve Kılıç, A. (2019). Sevgi eğitimi dersi alan öğrencilerin sevgi ve sevgi eğitimi dersine dair görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 176-197.

Şarşembiyeva, T. (2015). Kırgızistan'da "Vatanseverlik" algısı üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 19 (2), 175-185.

Şişman, M. (2022). *Eğitime giriş.* Ankara: Pegem Akademi.

Tarhan, N. (2011). *Değerler psikolojisi ve insan-güzel insan modeli.* İstanbul: Timaş Yayınevi.

Tarman, B. ve Acun, İ. (2010). Sosyal bilgiler eğitimi ve yeni sosyal bilgiler hareketi. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1). 1-16.

Taş, H. (2021). Mesnevi'de değerler ve Mesnevi'nin değerlere bakışı. *Milli Eğitim Dergisi*, *50*(230), 745-767.

Tay, B. (2017). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması, *International Journal Of Eurasia Social Sciences,* Vol: 8, Issue: 27, (461-487).

Tay, B. (2018). Sosyal bilgiler öğretiminin dünü bugünü ve yarını. R. Turan ve K. Ulusoy (Ed.*) Sosyal bilgilerin temelleri* (s. 2-17). Ankara: Pegem Akademi.

Teksöz, G., Şahin, E., ve Ertepınar, H. (2010). Çevre okuryazarlığı, öğretmen adayları ve sürdürülebilir bir gelecek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (39), 307-320

Thornton, S. J. (2005). Teaching social studies that matters: Curriculum for active learning. New York: Teachers College Press.

Thornton, S. J. (2008). Continuity and change in social studies curriculum. *Handbook of* research in social studies education, 15-32.

Topçu, İ. ve Dilci, M. A. (2019). Eğitimde sevgi dili kullanımın önemine ilişkin yönetici ve öğretmen görüşleri: Bir durum çalışması. *Sosyal Bilimler Dergisi/The Journal of Social Sciences*, 6(43).

Tunç, T. (2019). *İlkokul 3. sınıf öğrencilerinin sevgi ve saygı değerlerine ilişkin algıları.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli (Tez No:565350).

Turan, M. E., ve İskender, M. (2020). Ergenlerde kariyer ve yetenek gelişimi öz-yeterliğinin, üst farkındalık, yaşam doyumu ve algılanan arkadaş sosyal desteği ile ilişkisi. *Ekev Akademi Dergisi*, (84), 435-448.

Turan, R. ve Ulusoy, K. (2018). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Pegem Akademi.

Tüfenkçi, S. ve Çetin, M. (2017). Rousseau'da insan doğası ve değerler eğitimi. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 16(32), 487-506.

Türkoğlu, M. E., Cansoy, R. ve Tofur, S. (2012). Sevginin eğitimdeki gücü. *IV. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi Kitabı* (2254-2263). İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Uğur, A., Keskin, C., ve Şenel, T. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin 2018 sosyal bilgiler öğretim programına yönelik görüşleri. *Öğretmen Eğitimi ve Öğretim*, 3 (1), 17-37.

Uluçınar Sağır, Ş., Aslan, O., ve Cansaran, A. (2008). İlköğretim öğrencilerinin çevre bilgisi ve çevre tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *İlköğretim Online, 7* (2), 496-511.

Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2014). *Değerler eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.*

Utkugün, C. (2022). Sınıf öğretmeni adaylarının hayvan sevgisi ve duyarlılıkları, Trakya Eğitim Dergisi, 12(3), 1515-1535.

Uzun, M. & Köse, A. (2017). Okul öncesi eğitimde değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, 12 (23) , 305-338.

Vakkasoğlu, V. (2019). *Sevgi merkezli çocuk eğitimi*. Ensar Neşriyat.

Veysal, Ç. (2010). Cinsellik, sevgi ve aşkın diyalektiği. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 49-76.

Yapıcı, A. ve Zengin, S. Z. (2003). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin değer tercih sıralamaları üzerine psikolojik bir araştırma: Çukurova üniversitesi ilahiyat fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(4), 173-206.

Yaralı, K., Özkan, H. K. ve Güngör Aytar, A. (2016). The reflections of seven and ten years old children's expression of love in their drawings. *Kastamonu Eğitim Dergisi,* Cilt:24 Sayı:5, 2181-2194.

Yaylı, B. (2020). *Sevgi değerinin kazanılmasında yaratıcı drama kullanımının sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerine yansımaları* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rize (Tez No:624417).

Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (19), 499-522.

Yazıcı, Ö. (2013). Coğrafya öğretmenlerinin "çevre" kavramına ilişkin algıları: bir metafor analizi çalışması. The Journal of Academic Social Science Studies, 6(5).

Yel, Ü. (2018). *Bayrak ve sancak sevgisi kazandırmada sosyal bilgiler dersinin önemi (*Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya: (Tez No:510189).

Yeşilyurt, Y. (2020). Sosyal bilgiler programındaki beceri ve değerlerin Yeni Zelanda sosyal bilgiler programındaki beceri ve değerler ile karşılaştırılması. *Journal of Social Sciences And Education*, 3(2), 450-464e

Yıldırım, Y., ve Çalışkan, H. (2017). The teachers opinions about values Education and values in the 2005 with 2017 Teaching Programme of Social Studies Lesson. *Journal of Multidisciplinary Studies in Education, 1*(1), 7-23.

Yılmaz, Y. ve Uysal, E. (2019). Taşköprülüzade'de eğitimin ilkesi olarak sevgi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), 209-232.

Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi,* 8 (19), 207-223.

Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergi*si, (24), 407-416.

Yin, L. C., Loreman, T., Abd Majid, R., & Alias, A. (2019). The dispositions towards loving pedagogy (DTLP) scale: instrument development and demographic analysis. *Teaching and Teacher Education*, *86*, 102884.

Yolcu, A. (2022). Sevginin birey, aile, toplum ve eğitim üzerindeki etkileri. *Academic Platform Journal of Halal Lifestyle,* 4 (2), 59-71.

Yörü, S. (2007). *Vatan sevgisi ve yurttaşlık bilinci oluşturmada lise coğrafya derslerinin yerinin değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi) Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara (Tez No: 257053)

Yüksel, A. (2004). Empati eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin empatik becerilerine etkisi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *17*(2), 341-354.

Zakeri, H., Jowkar, B. ve Razmjoee, M. (2010). Parenting styles and resilience. *Procedia- Social and Behavioral Sciences*, 5, 1067-1070.

Zajda, J. (2023). *Globalization, values education and teaching democracy.* Switzerland: Springer Nature.

Zarrillo, J. (2012). *Teaching Elementary Social Studies.* Boston: Pearson Education, Inc

Wade, R. (2007). *Social Studies for Social Justice: Teaching Strategies for the Elementary Classroom.* New York: Published by Teachers College Press.

Zırhlıoğlu, G. (2021). *İnsan yaşamındaki yeri ve kaynağı bakımından etik bir değer olarak sevgi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul (Tez No:659171).

Willard, E. B. (1929). Kindness as a factor in pedagogy. *Journal of Education, 110* (7), 157-158.

Wright, I., & Williams, D. (1977). An Analysis of Selected Curriculum Materials in Values/Moral Education.

EKLER

EK 1.

ÖĞRENCİNİN AKADEMİK ÖZGEÇMİŞİ

Kişisel Bilgiler			
Adı ve Soyadı	Gönül YILDIRIM		
E-postası/Web Sayfası			
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
Uzmanlık Alanı			
Öğrenim Bilgileri			
	Üniversite	Bölüm	Yıl
Lisans	İnönü Üniversitesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	2006-2010
Tez Başlığı	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sevgi Eğitimi		
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ali Ekber GÜLERSOY		
Akademik Eserler			
Çelik, M. E. ve Yıldırım, G. (2022). Sosyal bilgiler 5., 6. ve 7. sınıf ders kitaplarının kavram haritaları açısından incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi,* 2022 (18), 208-221. Çelik, M. E. ve Yıldırım, G. (2021). 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının güncel olaylar açısından incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2021 (16), 34-47. Gülersoy, A. E., Özbay, G., Yıldırım, G. ve Çetinkaya, B. (2021). Investigation of attainments of curriculum of social studies course (4th, 5th, 6th and 7th Grades) in terms of educational philosophy and theories. *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi*, 7 (1), 151-199.			
Alanıyla İlgili Bilimsel Kuruluşlara Üyelikler			
Alanıyla İlgili Aldığı Ödüller			

EK 2. Uygulama İzinleri

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

ACELE

Sayı : E-87347630-659-213531 11.03.2022

Konu : ARAŞTIRMA İZNİ- GÖNÜL YILDIRIM

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 24.02.2022 tarihli ve E-67493393-302.08.01-203929 sayılı yazımız.
b) Bursa Valiliği İl Milli Eğitim Müdürlüğünün 09.03.2022 tarihli ve E-86896125-605.01-45308733 sayılı yazısı.

İlgi (a)'da kayıtlı yazımız ile bildirilen Enstitünüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilimler Öğretmenliği Yüksek Lisans programı öğrencisi Gönül YILDIRIM'ın, "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sevgi Eğitimi" konulu tez çalışması kapsamında uygulama yapma talebine ilişkin Bursa İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan ilgi (b)'de kayıtlı yazı, işbu yazımız ekinde sunulmaktadır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Ek: İlgi (b)'de kayıtlı yazı ve ekleri

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: FB6F6A17-6D24-412C-A43C-F05ABDE1903A Doğrulama Adresi: https://turkiye.gov.tr/dokuz-eylul-universitesi-ebys

Adres: Kültür Mahallesi, Cumhuriyet Blv No:144, 35220 Konak/İzmir
KEP Adresi : dokuzeyluluniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için:Gülcan YANAR
Sürekli İşçi

HİZMETE ÖZEL

T.C.
BURSA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-86896125-605.01-45308733 09.03.2022
Konu : Gönül YILDIRIM'ın Araştırma İzni

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Dokuz Eylül Üniversitesinin Bila tarih ve 207770 sayılı yazısı.

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gönül YILDIRIM'ın "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sevgi Eğitimi" konulu araştırmasını Yenişehir İlçesi Koç Ortaokulunda uygulama isteği 08.03.2022 tarih ve 45278267 sayılı Onay ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve ilçenize bağlı ilgili okula duyurulmasını rica ederim.

Mahmut KARAKAYA
Müdür a.
İl Milli Eğitim Şube Müdürü

Ek : Onay Örneği (1 Sayfa)

DAĞITIM:
Gereği İçin:
Yenişehir İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne

Bilgi İçin:
Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğüne

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Hocahasan Mh. İlkbahar Cad. No:38
(Yeni Hükümet Konağı A Blok) 16050/Osmangazi/BURSA
Telefon No : [illegible]
E-Posta: [illegible].gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Engin SEYMEN
Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
İnternet Adresi: http://bursa.meb.gov.tr Faks: 445 18 10

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden fe1b-1eb1-39f1-a0d8-af7f kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
BURSA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-86896125-605.01-45278267 08.03.2022
Konu : Gönül YILDIRIM'ın Araştırma İzni

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

İlgi : Milli Eğitim Bakanlığı'nın Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri Yönergesi konulu 21/01/2020 tarih ve 1563891 (2020/2) sayılı Genelgesi.

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gönül YILDIRIM'ın "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sevgi Eğitimi" konulu araştırması, Dokuz Eylül Üniversitesi Rektörlüğü, Hukuk Müşavirliğinin Bila tarih ve 207770 sayılı yazıları ile bildirilmektedir.

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gönül YILDIRIM'ın "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sevgi Eğitimi" konulu araştırmasını Yenişehir İlçesi Koç Ortaokulunda uygulama yapma isteği ilimizde oluşturulan "Araştırma Değerlendirme Komisyonu" tarafından incelenerek değerlendirilmiştir. Araştırma ile ilgili çalışmanın **okul/kurumlardaki eğitim öğretim faaliyetleri aksatılmadan, araştırma formlarının aslı okul müdürlüklerince görülerek ve gönüllülük esası ile** okul müdürlüklerinin gözetim ve sorumluluğunda ilgi Genelge çerçevesinde uygulanması ayrıca **araştırma sonuçlarının Müdürlüğümüz ile paylaşılması** komisyonumuzca uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Mahmut KARAKAYA
İl Milli Eğitim Şube Müdürü

OLUR

Serkan GÜR
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Adres : Hocahasan Mh. İlkbahar Cad. No:38
(Yeni Hükümet Konağı A Blok) 16050/Osmangazi/BURSA
Telefon No : [illegible]5 78
E-Posta: [illegible]meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr
Belge Doğrulama Adresi : https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys
Bilgi için: Engin SEYMEN
Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
İnternet Adresi: http://bursa.meb.gov.tr Faks: 445 18 10

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 0cb0-f813-309a-919b-751b kodu ile teyit edilebilir.

ETİK İZİN

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ

ACELE
Sayı : E-87347630-659-207761 04.03.2022
Konu : ETİK KURUL İZNİ- GÖNÜL YILDIRIM

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 24.02.2022 tarihli ve E-67493393-302.08.01-203929 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınıza istinaden Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 01.03.2022 tarihli toplantısında alınan 21 sayılı karar ile Enstitünüz Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gönül YILDIRIM'ın , "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sevgi Eğitimi" başlıklı çalışması kapsamında yapacağı uygulamanın etik açıdan uygun olduğuna karar verilmiş olup, alınan karar Makamımızca onaylanmıştır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Nükhet HOTAR
Rektör

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kodu: 568C2CB4-AD11-4D94-AE1E-150DBA3F1380 Doğrulama Adresi: https://turkiye.gov.tr/dokuz-eylul-universitesi-ebys
Adres: Kültür Mahallesi, Cumhuriyet Blv No:144, 35220 Konak/İzmir
KEP Adresi : dokuzeyluluniversitesi@hs01.kep.tr
Bilgi için:Pelin ALTIN
Memur

CİNSİYETİ: KIZ ( ) ERKEK ( ) SINIFI: 4 ( ) 5 ( )

Sevgili öğrenciler,

Aşağıda, çeşitli durumlarda nasıl davrandığınızı belirteceğiniz cümleler göreceksiniz. Her maddeyi okuyarak ifadelerin karşılarında bulunan boşluklardan sizin için uygun olana "**X**" işareti koyunuz. İfadelerin herhangi bir doğru cevabı yoktur. *Bu anket bir araştırma içindir. Anketi cevaplayarak araştırmaya yaptığınız katkıya teşekkür ederiz.*

SEVGİ EĞİLİMİ ÖLÇEĞİ	**Her Zaman**	**Çoğu Zaman**	**Çok Nadir**	**Hiçbir Zaman**
1. İnsanları her halleriyle severim	( )	( )	( )	( )
2. İnsanlarla olmaktan mutluluk duyarım	( )	( )	( )	( )
3. Yalnız kalmayı sevmem	( )	( )	( )	( )
4. İyilikleri karşılık beklemeden yaparım	( )	( )	( )	( )
5. İnsanları kırmamaya çalışırım	( )	( )	( )	( )
6. İnsanları mutlu etmeyi severim.	( )	( )	( )	( )
7. Çöplerimi yerlere atmam	( )	( )	( )	( )
8. Hayvanları korurum	( )	( )	( )	( )
9. Hayvanlara kötü davrananları uyarırım	( )	( )	( )	( )
10. Doğaya zarar verenleri uyarırım.	( )	( )	( )	( )
11. Sevdiğim bir şeyimi (kalem, defter vb.) arkadaşım beğenirse ona hediye ederim.	( )	( )	( )	( )

ÖLÇME ARAÇLARININ UYGULANMA İZİNLERİ

Duygu Hocam merhabalar;
Ben Dokuz Eylül Üniversitesinde Yüksek Lisans Öğrencisiyim. Tez aşamasındayım şuan. Tez konum Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sevgi Eğitimi. Tezimin içeriğinde sizin sevgi eğilim ölçeğinize yer vermek istiyorum. Uzun zamandır size ulaşmaya çalışıyorum. Mail adresinizi bulur bulmaz hemen yazmak istedim.

Sevgi Eğilim Ölçeğinizi kullanmama izin verir misiniz hocam ?

Duygu Sarmusak 22 Kas 2021

alıcı: ben

Merhaba Gönül Hocam,
Çalışmanızda Sevgi Eğilim Ölçeği'ni kullanabilirsiz.
İyi çalışmalar diliyorum.

20 Kas 2021 Cmt, saat 20:58 tarihinde GÖNÜL YILDIRIM < > şunu yazdı:

•••

